

Vásárhelyi LÁTÓHATÁR

HELYISMERETI — IRODALMI — MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT • II. évf. 6. sz. • 2011/2. • Ára: 420 Ft

A TARTALOMBÓL

FENYVESI FÉLIX LAJOS

A zene hatalma

KARDOS JÓZSEF

Egy filmtörténeti titok nyomában

KÁRÁSZ JÓZSEF

Vásárhely fia

MOHÁS LÍVIA

A teljesítmény motiválása

PRESZTÓCZKI ZOLTÁN

Mári

SZENTI CSILLA

A Nagygyörgy-hagyaték

BLASKOVICS FERENC

Nagyizületi protézisgyártás...

25 ÉVES

A VÁSÁRHELYI TELEVÍZIÓ

HDK

PÉCZELY ATTILA ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI INTÉZMÉNY
(fotó: Gaál Györgyi)

BARTA SOMA: KÖKÉNYDOMBI VÉNUSZ
(fotó: Gaál Györgyi)

PÜNKÖSDÖLŐ
(fotó. HDK)

„Az ember a művészet segítségével próbálja birtokba venni a világot és önmagát, a kép által, amelyet alkot róla”

Luigi Guarnieri

A Magyar Művészetoktatás Napja 2011. április 23.

A művészi formák ismerete és tudása erősíti a személyes értékeket, hozzájárul a kulturális sokszínűség megőrzéséhez és elősegítéséhez. A művészetoktatás javítja a kulturális tudatosságot, segíti a kultúra gyakorlását, valamint kiváló eszköz arra, hogy a művészet és a kultúra ismeretét és méltóságát átörökítsük egyik generációról a másikra.

Minden embernek vannak kreatív képességei. A művészetoktatás olyan egyedülálló környezetet és gyakorlatot biztosít, ahol a gyermek aktívan vesz részt az alkotás élményében, folyamatában. A kreativitás és a kezdeményezőkézség, a termékeny képzelőerő, az érzelmi intelligencia különösen fontosak, amikor szembe kerülünk azokkal a kihívásokkal, amelyeket a 21. századi társadalom állít elénk. Mivel a társadalom és a gazdaság egyre inkább ismeretalapú, növekszik a kereslet az olyan munkavállalók iránt, akik kreatívak, alkalmazkodóképesek, fejlett kommunikációs képességekkel rendelkeznek. A művészetoktatás kifejleszti a tanulóknál ezeket a tulajdonságokat, képessé teszi őket arra, hogy kifejezzék magukat, kritikusan szemléljék a világot maguk körül.

Ezt az oktatást mindig abból a kultúrából kiindulva kell megközelíteni, amelybe a tanuló tartozik. A legjobb kiindulópont mások kultúrájának felfedezéséhez, tiszteléséhez és méltányolásához, ha az ember saját kultúrájának megbecsülésében gyökerező bizalmat építünk. A művészetoktatást tekinthetjük a tudás felfedezésének. Kompetenciát biztosít a tanulóknak arra, hogy aktívan szerezzenek tapasztalatokat, elgondolkozzanak, alkossanak, illetve részt vegyenek számos művészeti kifejezőmódban és különféle típusú művészi folyamatokban. Ha ezek közül néhány dolog a művészeti iskolák közreműködésével megvalósul, akkor már semmiképpen nem haszontalan, kihasználatlan idő az, amit a tanulók ezekben az intézményekben eltöltenek.

A művészeti órákon a tanulók élményszerűen tapasztalhatják meg a művészeti stílusok és irányzatok sokszínűségét, valamint azokat a kifejezési formákat, amelyek a művészetekben ötvöződnek. A művészeti tevékenység egyik legnagyobb hatása, hogy fejleszti a személyiséget és egyéb, nem művészi képességünket is. A művészetek az élet alkotó energiáit adják. Fejlesztik a gondolkodást, a koncentrációt, a nyitottságot, a bizalmat, az önbizalmat. Erősítik a képességet és szándékot arra, hogy az értékes dolgokat észrevegyük, felkutassuk. Ezek mind olyan dolgok, amikre a mindennapi életben nagy szükség van, tehát a személyiségformálásnak is egy fontos eszköze a művészetoktatás.

Fontos kihangsúlyozni ezen oktatási forma társadalmi hasznosságát, amely elsősorban a szabadidő tartalmas kihasználásában, a tanulók szocializációjában és a fiatalokat ért káros hatások ellensúlyozásában jelentkezik. Szükséges továbbá kiemelni a művészetoktatási intézmények szerepét a helyi kultúrában és a hagyományörzésben.

Ennek az oktatásnak a fő színtere városunkban a Péczy Attila Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, melynek jelenleg 1000 tanulója van, és négy művészeti ág: a zene, a tánc, a színművészet és a képzőművészet különböző területein tanulhatnak az érdeklődő diákok. A művészetoktatás napján a mi célunk sem lehet más, mint ráirányítani a figyelmet arra, hogy Magyarország egyik igen nagy szellemi és kulturális értéke a magyar művészetoktatás.

Vágó János
igazgató

Péczy Attila Alapfokú Művészetoktatási Intézmény

Tartalom

Vágó János A Magyar Művészetoktatás Napja...	3
Berényi Károly Magyar Örökség Díj	4
Fenyvesi Félix Lajos A zene hatalma	5
Vida Mihály A mindszeinti komp	6
Fülöpné Rákos Éva Gondolataim egy alkotásról	7
Szabó Pál Elbűcsűzkodom	8
Kárász József Vásárhely fia	8
Köntös István Tölcséry tanár úr emlékére	9
Blaskovics Ferenc Nagyüzleti protézisgyártás Hódmezővásárhelyen	10
Benák Katalin Csillag születik	12
Kovács László Volt egyszer egy csapat	13
Mohás Livia A teljesítmény motiválása	14
Szenti Csilla Betsületes Tanács!	15
Kardos József Egy filmtörténeti titok nyomában	16
Földvári László Szerdahelyi József	18
25 éves a Vásárhelyi Televízió A kezdet... — Királyhegyi Otília	19
Napjaink...	21
Vitéz Hegyi Flórián Emberi sorsok fában — vallomás	22
Szenti Csilla A Nagygyörgy-hagyaték	23
Szabó Pál Németh László versben!	24
Benák Katalin Németh László Társaság	25
Kovács István Természet a tanítómestere	25
Presztóczy Zoltán Mári	26
Olasz Sándor Magány és társaság	28
Hegedűsné Dékány Magdolna Ünnep végigjárni a termeket	28
Benák Katalin A tudomány és a művészet kapcsolata	29
GALÉRIA	
Szántó T. György: Hegedűs Endre zongoraművész	1
Gaál Györgyi: Péczy Attila Alapfokú Művészetokt. I.	2
Barta Soma: Kőkénydombi Vénusz (f. Gaál Györgyi)	2
Pünkösödölő - HDK	2
Tamás & Klára	31
Komlowszky-Szvet Tamás: Anyag nélkül	31
Hézsó Ferenc: Menedék	32

E SZÁMUNK TÁMOGATÓJA

**Czirbusz Piroska Emlékére a
Hódmezővásárhelyi Művészetekért
Közalapítvány**

Vásárhelyi LÁTÓHATÁR

Helyismereti - Irodalmi - Művészeti
folyóirat

II. évf. 6. szám 2011/2.

Kiadja:

HDK

Hód-Biotech Kft. Hód Kiadó

Felelős kiadó:

Fuchsz Máté ügyvezető

Szerkesztőség:

Vásárhelyi Látóhatár Szerkesztősége

6800 Hódmezővásárhely, Andrassy út 1. IV/41.

E-mail: benakk@gmail.com

Telefon: + 36 20 280 2529

Főszerkesztő:

Benák Katalin

Helyismereti szerkesztő: Borus Gábor

Irodalmi szerkesztő: Simon Ferenc

Művészeti vezető: Hézsó Ferenc

A szerkesztőség további tagjai:

dr. Szabó Pál, Fülöpné Rákos Éva, Kovács István

Fotótechnika:

Gaál Györgyi, Tóth Zolt, dr. Spissák Lajos

Nyelvi lektorok:

Petróczi Sándorné és

dr. Lázárné Megyeri Zita

Nyomda:

Szoliter Nyomda, Hódmezővásárhely,

Benkő István nyomdavezető

M.sz. 5-13/2011

Megjelenik: negyedévente

Kapható:

Libri Könyvesbolt Petőfi utca - Emlékpont

Kálvin Antikvárium és Könyvesbolt

Tourinform Iroda - Zrínyi utca

Magyarok Boltja - Lázár utca

Németh László Városi Könyvtár

Vásárhelyi Látóhatár Szerkesztősége

Megrendelhető:

Vásárhelyi Látóhatár Szerkesztősége

6800 Hódmezővásárhely, Andrassy út 1. IV/41.

E-mail: benakk@gmail.com

Átutalással: Raiffeisen Bank Rt.

12067008-00149806-00100007

Egy évre 1.200,-Ft + postaköltség

Minden jog fenntartva! ©Vásárhelyi Látóhatár.

HU ISSN 2061-8182

Ny.t. 163/0239/2/2010

Első közlésű, elektronikus formátumú, nyel-
vileg ellenőrzött kéziratot fogadunk, mely
tartalmáért a szerző vállal felelősséget.

Adatvédelmi nyilatkozatunk megtekinthető a

www.diplomakiado.hu oldalon.

A címloldal a szegedi

Tömörkény Művészeti Gimnázium

12. grafikus osztály terve alapján készült.

MAGYAR ÖRÖKSÉG DÍJ

BATTA GYÖRGY - MAGYARSÁGMENTŐ SZOLGÁLATÁÉRT

A Magyar Örökség és Európa Egyesület 1995 óta Magyar Örökség Díjat adományoz a legjelentősebb magyar kulturális teljesítményeket felmutató személyeknek, közösségeknek. A mai napig 456-an részesültek az elismerésben, többek között Makovecz Imre, Püski Sándor és felesége, Márton Áron, Latinovits Zoltán, Sütő András, Németh László, Teller Ede, Kodály Zoltán, Duna Televízió, Sinkovits Imre, Márai Sándor, Borsos Miklós, Kós Károly, Simándy József, Tamási Áron, Melocco Miklós, Jókai Anna, Kányádi Sándor, a Kolozsvári és Nagyvárad Magyar Színház, a Muzsikás Együttes, a Lakiteleki Népfőiskola, Gyarmati Dezső, Reményik Sándor, a Pannonhalmi Főapátság, Csoóri Sándor, Cseh Tamás, Pozsgay Imre... És nem sorolva tovább a magyarság láthatatlan aranykönyvébe bekerült méltó neveket, köztük 2010 óta Hódmezővásárhely, mint első magyar település is büszke tulajdonosa a díjnak.

A sok határon túl élő díjazott közül pedig kiemelve városunk tiszteletbeli polgárait, ugyancsak büszkék lehetünk ezen kiváló emberek barátságára: Tökés László, Duray Miklós, Bőjte Csaba, Nyisztor Ilona, a Haáz család és a Szentegyházi Gyermekfilharmónia, Hajdó István, Kilyén Ilka és a 2011. márciusi díjátadó ünnepség óta magyarságmentő szolgálatáért Batta György.

BATTA GYÖRGY felvidéki magyar író, költő, lapszerkesztő 1943-ban született Rimaszombatban, és jelenleg Révkomáromban él. A kultúrát szerető, lapforgató vásárhelyiek a városi könyvtár olvasótermében az utóbbi években találkozhattak publikációival az általa szerkesztett szép kivitelezésű, értékes folyóirat, a Pozsonyban kiadott Itthon c. kulturális havilap tisztelet-példányainak olvasása közben.

Hogy valamelyest képet kapjunk a hozzá, vásárhelyiekhez is ragaszkodó író személyiségéről, hitvallásáról, idézzük fel 2004-ben leírt beszédes mondatait:

„Most hatvanegy évesen rendezem sorokba önvallomásomat; életemnek abban a szakaszában, amelyben elmondhatom, hogy világgépem immár kialakult. Ma már nem hiszem, hanem tudom, hogy a világot Isten teremtette; napon-ta tapasztalom, hogy a jó cselekedet hatalmas pszichés energiát szabadít fel, míg az ellenkezője rombol. Az Istenhez én nem elsősorban papi közvetítés által, hanem a legkülönfélébb ismeretek megszerzésével és élettapasztalatom révén jutottam. Tudom például, mit fejez ki a Szent Korona ún. képi programja - magyarán: miért kerültek a pánta és az a bronzra éppen ezek az ikonok. Tudom azt is, hogy Koronánknak nincsen párja a világon, s hogy az a bizonyos képi program az idők végezetéig hirdeti: a tudás és a gyógyítás, tehát a szeretet népévé kell válnunk. Ez az ideológiánk. Mindebből következik: rendkívüli élmény, hogy magyar lehetek; hogy nem gyűlölök, hogy én is munkálkodhatok nemzetem felemelkedésén.”

A 2010-ben elküldött „Távirat”-ának sorai tovább árnyalhatják a róla kialakuló képünket:

„Egy gömöri akácfa alatt, a szőlőföldemen, hatalmasat kondult 67 éves szívem, mert átölelt az Isten – visszakaptam a hazámat.

Először érzem, a budai vár és az ég felé csillámló balatoni fényszikra raj az enyém is, és enyém minden magyar fájdalom és öröme.

Ugyanazok az angyalok, kik Szent Koronánkat hozták, most meglöbögatják nemzeti zászlónkat, hogy megérthessem három színe jelzéseit:

A vér pirosa örökre a múlté, hiszen a fehér krisztusi tisztasága a jövőt, a hit legyőzhetetlen erejét mutatja, és azt, hogy a tavaszi szelid zöldépülés mintájára újrateregetjük a nemzetünket.

Szívemben nincs gyűlölet az elvett jogokért, a betiltott anyanyelvért, a bezárt iskolákért, a gyalázkodásokért, a megaláztatásokért; azért, hogy léthazugságba próbálták kényszeríteni egy életen át.

Kezemben a béke olajága, azzal járom utam minden magyarokkal földi hajlékban, hol élnem adatott.”

És végül idézzünk legismertebb írásából, az Illyést evokáló „Egy mondat a szeretetről” című versből, hogy megsejthessük, miért is került ismét megérdemelt helyre a Magyar Örökség Díj:

[...] „hol szeretet van,
nem baj, hogy más vagy,
más a honod,
a templomod,

s nyelvedben,
lélek-emelte versedben
másként zendülnek
az igék, csendülnek

rím-harangok;
hogy mongolos az arcod;
szabad, hogy a szavak
hozzád vonuljanak,

mint hegyről a nyáj,
és senkinek se fáj,
hogy bennük még véreid rakta,
Szent István látta

tűzek parázslanak,
Mátyás felhői gomolyganak,
budai paripák fújnak,
holtakért gyertyák gyúlnak;

ott nem félsz,
élsz
csillagfényvel a szemedben,
nem gyűlöletben,” [...]

Berényi Károly

A ZENE HATALMA

Beszélgetés Hegedűs Endre zongoraművésszel, a kétszáz éves Liszt Ferencről

A főváros szélén falusias csönd, gyümölcsöskertek apró kunyhókkal. Lejtős út, éber kutyák. A keresett házat könnyű megtalálni: Kossuth-címer a falon, szél fújja a nemzeti zászlót, az autó visszapillantó tükrén is háromszínű szalag.

A nagyszobában egymás mellett két zongora, rajtuk kották és kéziratok. A polcon, az ágyon, az asztalon könyvek, a sarokban komoly lejátszók, lemezek és kazetták százai. Halkan a weimari esztendők gyönyörű dallama szól, örvényes hangjai áttörnek az évszázadokon, hogy újból üzenjenek.

Hegedűs Endrét a zongorairódomal ismerőinek nem kell bemutatni. Játékát Európától az Egyesült Államokon át Japánig – ahol évekig vendégprofesszor volt – és azon túl is nagyra értékelik, nem is szólva hazai rajongóiról.

Különösen Liszt-átiratok tolmácsolásával szerzett magának hírnevet.

Az elmúlt harminc év alatt sokat tett a nagy zeneköltőért. Ezért kerestük fel őt, hogy jobban megismerjük a *Krisztus oratórium*-t, a *Les préluces*-t, a *Mefisztó keringő*-t, a *Magyar rapszódia*-k alkotóját.

*

- Január 22-én, a kultúra napján nagy nyitókoncerttel indult az a rendezvénysorozat, amely Magyarországon és szerte a világon Liszt Ferencet köszönti. Elkezdődött a véget nem érő – és ne is érjen véget – sorozat, mert Lisztet mellőzött zeneszerzőnek érzem. Csodálatos művész, lélek- és emberbarát, teremtő alkotó. Engem gyerekkoromtól megragadott a Liszt-életrajzokban olvasható sok jótett. Egy zeneszerzőnek az a legszebb cselekedete, hogy gyönyörű hangokkal ajándékozza meg kortársait és a következő generációkat. Ha úgy tudja továbbadni a hangokat, amiket Istentől kapott, hogy azok az emberekben visszhangot vernek. Egyszerre van jelen a mulandóság és a törekvés, amint elhangzik a zene, a lélekben marad lenyomata.

- Liszt Ferencről gazdag ajándékot kapunk.

- Nagyon sokat adott. Művek ezreit. Évtizedeken keresztül napi három óra alvással beírta, és dolgozott, és élt. Állandóan úton volt, vitte a néma zongoráját, ami csak billentyűzetből állt, és azon gyakorlatoztatta az ujjait. Ezt az ajándékot legtöbbször természetesen vesszük. Aki annyi pénzt keresett, mint ő, gazdagságot hagyhatott volna maga után. Pénzszükében volt, odaadta ezernyi nemes célra, aki hozzájött, soha nem távozott üres kézzel. Koncertezett a hadiárva, nyugdíjalapok javára, s mikor már nem bírta a hivatal packázásait, 1846-ban összezongorázta az első épületre valót, ahol zeneiskoláját megnyitotta.

- Kifogyhatatlan volt az ereje?

- A „leghíresebb” tette, az önzetlen, minden akadályt legyűrő akarat, amivel Beethoven emlékszobrát is segítette, az ünnepséget rendezte. A németek sajnálták rá a pénzt, majd amikor kész volt a terv, és ki volt tűzve az avatás napja, királyok, grófok, hercegek tolongtak, hogy a dísztribünön helyet kapjanak. Egyébként ennek a leírása megtalálható Elen Walker Liszt-könyvében. Sokszor elmondta: miután ingyen kapta a hangokat a Teremtőtől, ezért ingyen is adja tovább. A szónak abban az értelmében, hogy egész életében tanított, de soha nem fogadott el pénzt tanítványaitól. Persze valamiből meg kellett élnie, és voltaképpen nem nyomorgott, sőt, egyszerű szemmel nézve, szórta a pénzét. De mindig a jó érdekében tette.

- Tekintélyt szerzett a zeneszerzőknek.

- A zenész rangját, ami meglehetősen alacsony rang volt Haydn idejében, magaslatokba emelte. Haydn az Esterházy hercegek szolgálatában töltve harminc évet nemcsak megkomponálta, betanította és előadta a zeneműveket, de utána felszolgált a vacsoránál. Ehhez képest Liszt Ferenc császároknak és királyoknak lehetett a társalkodója, megbecsült zenész. Udvari karmester volt Weimarban. Kétszer is megsértette az orosz cárt, de egyszer sem görbült meg a haja szála. Igaz, másodszor kiutasították az országból. Ez mutatja, mekkora rangra emelte a művészetet, azáltal, hogy megmutatta a zene mindenható és a lélek alapjaira mélységesen ható jötevő tulajdonságát.

- Életrajzából mit emelhetünk ki?

- Doborjánban született 1811-ben. Elég korán fölismerve zenei tehetségét, édesapja bemutatatta a bécsi és budapesti előkelőségeknek. Zongorajátékával elkápráztatta a közönséget, ösztöndíjat szavaztak neki. Később elmentek Párizsba. És tovább: Milánó, Velence, Róma, Győr, Sopron, Pest, Drezda, Lipcse, Weimar... Liszt Ferenc beutazta az egész művelt világot, hírnöke volt nemcsak a saját muzsikájának, de a kortárs zenének is. Gondoljunk bele, ki élt akkor? Chopin, Schumann, Mendelssohn; sokat köszönhetett neki Wagner is, hiszen megmentette az életét. Amikor 1830-ban aktív volt a forradalmakban, és a rendőrség halálra kereste, Liszt letagadta, hogy az ő házában bujkál. Nemcsak pátyolgatta, biztatta zeneszerző társait, de rendszeresen játszotta is műveiket.

- Egyházi zenéjéről mit kell tudnunk?

- Ebben is óriási reformokat tervezett. Meglehetősen sok intrika, vargabetű után, ez az álma csak részben teljesült. Hosszú életet élt: 1811-től 1886-ig. Ezalatt emelkedett a legnagyobbak közé. A nagyvilágban, ha magyar zeneszerzőt emlegetnek, akkor elsősorban Liszt Ferencre és Bartók Bélára gondolnak.

- Hogyan hatott Önre élete és munkássága?

- Mindenben igyekeztem példaképemnek tekinteni. A zongorázásban, az emberi alapállásban, a hitben, kivéve egyben: a családi élet-

ben. Az nem sikerült neki. Túlságosan ellenállhatatlan személyiség volt, a már említett Elen Walker pontosan bebizonyította, hogy életében 36 hölgy játszott szerepet. De egyiket sem ő hódította meg. Igaz, hogy az a fajta romantikus hozzáállás, amely a kifejezést mindenek fölé helyezi, őt is elragadta a végletekig. Mindig észrevette, hogy rossz útra tévedt, és mindig megőrizte mély istenhitét. Évtizedekig járt a reggeli 6 óras misére, a Ferenciek terén van egy kis emléktábla, amely őrizi a helyét az első padban, ahol imádkozott.

- Milyen érzés és feladat játszani Liszt Ferencet?

- Játsszom a műveit nagy kedvvel, és feledek föl újabb rejtett szépségeit. A mester-műveknek az a sajátságuk, hogy minél többet foglalkozik velük az ember, új és új dimenziói mutatkoznak meg, addig nem gondolt, nem hallott értékei. Lisztnek előkerülnek újabb hagyatécai könyvtárakból, padlásokról, és soha nincs vita a zenetudósok között. Két ütem eljátszása után fölismerhető, hogy az ő műve. Annnyira egyedi, annyira megismételhetetlen személyiség, akinek zenéje az ég felé röpi az embert.

- Miért van mégis idegenkedés a zenéjétől a hallgatók egy részében?

- Liszt interpretációjánál, különösen a zongoristák, a sok hang között nem látják a lényegét. A fákat játsszák, és nem látják az erdőt. Milyen lelki tartalma van a sok száz és ezer hangnak, megpróbálják gyorsan és hangosan lezongorázni. Miközben föl kellene emelni a lelkeket, és észrevenni, hogy az ünnepeltnek milyen mélységű és magasságú muzsikája van. Tessék meghallgatni *Krisztus oratóriumát*, és utána az ember másképp megy haza. Ez a zse- ni ismérve. Hát legyünk büszkéek és boldogok, hogy Liszt Ferenc a mienk, és ebben az évben mi és az egész világ megmerítkezik felséges zenéjében!

- Milyen hangversenyekkel köszönti a kétszáz éves Mestert?

- Panaszkozhatnék az elmúlt nyolc év teljes mellőzéséről, de nem teszem. A magam csendesebb módján dolgozom. Feleséggel együtt, Hegedűs Katalin zongoraművésszel, tervezünk saját költségen a Művészetek Palotájában egy tartalmas estét. Április 11-én Liszt szólóhangversenyt adok, ahol új CD-lemezem anyagát fogom játszani. November 29-én Liszt zongoraversenyei közül hármát: az *Esz-dürt*-t, az *A-dürt*-t és a *Haláltáncot* szeretném együtt megszólaltatni... Nagy örömmre hívtak Új-Zélandra és Ausztráliába. Turnézhatok a közel jövőben Amerikában is, bár ezek a magyar zenei élettől teljesen függetlenek, úgy mondanám, hogy a Jóisten szerető kezének a nyomát viselve érkeztek hozzám. Keserűség és öröm van bennem. Meg kell tennünk a magunkét, én elsősorban imákkal, és azzal, hogy igyekszem ajándékozni a jót, a szépet.

Fenyvesi Félix Lajos

„Által mennék, a Tiszán, de a révész nem visz át...”

A MINDSZENTI KOMP

A Tisza szabályozása előtti időben, az 1700-as évek vége felé még csak dereglyével közlekedtek a Tiszán az emberek. Ez a dereglye csak személyszállításra volt alkalmas. A dereglye nagyságától függött, hogy hány személy fért el benne. Ha a Tisza áradt, magas volt a vízállás, akkor a dereglye a szőlőparti magaslatokról indult, és a baksi szőlők magaslatánál kötött ki. Ha a Tisza a mederben volt, akkor a mai nagyrév tájékán, a folyó két partja között közlekedett. Itt a fordulási idő jóval rövidebb volt. Ahogy szaporodott a lakosság, a községünk létszáma, úgy nőtt a Tiszán való átkelés igénye. Ezt a tényt az is motiválta, hogy ez idő tájt még Tömörkény község, valamint a hozzá tartozó területeken élő emberek közigazgatásilag, egyháziilag Mindszenthhez tartoztak. Ezért a hivatalos dolgaikat: születés, keresztelezés, elhalálozás, adózás és egyéb ügyeiket Mindszenten kellett rendezniük. Így megnőtt a Tiszán való átkelés igénye. Mindezeket fokozta az is, hogy a Pallavicini-uradalom a Tisza jobb partján terült el. Az uradalom sok mezőgazdasági munkást igényelt, akiknek szintén a Tiszán kellett átkelniük. Ezért is szaporodott a dereglyék száma. Sőt, nagyobb felületű átkelési alkalmatlanságokat kezdtek építeni, amelyek az egyszerűbb komp formáját mutatták. Ezeken már lovas fogatokat is szállítottak a túlpartra. Az ilyen egyszerű kompokat még kézi evezéssel, a kompon utazó férfiak segítségével tudták a másik partra átvinni. A komp útvonalra nem merőleges volt, hanem a part mentén, a vízfolyással szemben eveztek, ahol a víz sodrása gyengébb volt.

A kompot csak akkor fordították a másik part kikötési pontjához, amikor a víz folyása már ezt, vagyis a kikötést lehetővé tette. Később az ilyen, kézi erővel való átkelés megkönnyítése céljából lovakat fogtak be vonóerőnek. Ez úgy történt, hogy a folyó mindkét partján a lovaknak utat képeztek ki. Ekkor már nagyobb felületű kompokat ácsoltak, amelyeken négy lovas fogat is elfért. A kompot lovakkal húzták fel a vízfolyással szemben, szintén olyan magasságig, hogy a kompot utána ismét kézi vezéréssel a szemben lévő kijáróig tudták irányítani.

A túlpartról a visszaút ugyanígy történt. A kompot ismét lovak vontatták fel olyan magasságba, hogy a komp kézi irányítással ismét a kiinduló helynél kössön ki. Ezt a lóvontatású módszert addig alkalmazták, mígnem 1876-ban Passauból hozták drótköteleket. A drótkötelek vízi alkalmatlanságon úsztatták le a Dunán, Kalocsa irányáig, és ott rakták ki a partra. Közben a községet értesítették, hogy lehet menni a drótkötélért. Több fogattal indultak el, hogy hazaszállítsák. Meglepve tapasztalták, hogy a nagy karikába tekert köteleket a kocsikra felrakni nem tudják. Ezután úgy cselekedtek, hogy a drótköteleket kitekérték, a végére erősítettek kettős kiszefát és a köteleket kinyújtva húzták haza lovakkal. Az útvonal viszont lakott községeken keresztül vezetett, ezért hogy a derékszögű fordulónál a ház sarkát ne sodorja el a drótkötél, erős cölöpöket, karókat vágtak, és azokat verték le a ház sarkánál, hogy az épület sértetlen maradjon. Tehát így érkezett meg Mindszentre az első drótkötél. Az akkori technikai lehetősé-

gekhez mérten rögzítették a túlparton a drótkötél végét. Az innsó oldalon pedig a talajba rögzített 15 m átmérőjű forgódobhoz rögzítették a kötélt végét. A forgódob tetejére két hosszúkarú hajtórudat erősítettek, amit két ember hajtott körbe addig, amíg a drótkötél olyan magasságba nem emelkedett, ami a komp húzásához megfelelt. A drótkötéllal már lehetett a kompot olyan szögbe állítani, hogy a víz sodrásának minél kisebb felületet adjon. A révészek és a kompon utazó utasok pedig a drótkötélre helyezhető húzóféval húzták a kompot a túlsó part felé. A járművek akkor még lovas kocsik voltak, amint elhagyták a kompot, a túldalton várakozók ráhajtottak, s az máris indult vissza. A visszautazás hasonló módon történt. Sajnos a révészeknek nemcsak az volt a feladatuk, hogy egyik oldalról a másikra átvigyék az utasokat, hanem a komphoz való feljutás biztosítása is. Száraz időben ez csak ment is rendesen, de amikor esős idő és sár volt, bizony a révészek segítettek a szekerek feljutását a kompra. A szekerek által felvitt sarat is a révészek takarították le. Ugyanis ebben az időben még a révhez nem volt kövesút, csak földutak vezettek odáig. A község főutcáját, amelyik a révhez vitt, csak 1901-ben kövezték ki kockakövel, de csak a gát vonaláig. A gáttól a kompig még legalább tíz évig földes út vezetett. Különösen akkor volt nehéz a szekérral való közlekedés, amikor a Tisza, áradás után, visszament a medrébe, s a talaj el volt ázva. Ugyan volt már drótkötél, ami a kompjárást nagyban segítette, de a felsorolt nehézségek miatt bizony egy kompforduló egy órát is igénybe vett.

A kompok járása már akkor is napkeltétől napnyugtáig tartott. Ha hosszú, hideg tél volt, a kompjárást úgy oldották meg, hogy fűrésszel kivágták a jeget a komp útján, és így télen is folyt az átkelés. Csúpan a jégzajlás és a nagy áradások idején szünetelt. A befagyott Tiszán gyalogosan és korcsolyával is át lehetett kelni. Sőt, lovas szánkókkal is, ha megfelelő volt a jég vastagsága. A lovas szánkó útját törekkel beszórták, hogy a lovak ne csússzanak az útvonalon. Az ilyen átkelések nem voltak kockázatmentesek, de megoldást jelentettek az átkelőknél. Az eddig leírtak a nagyrévi dereglyés és kompátkelés történetét foglalja magába az 1800-as évek végéig. Mivel azonban a Pallavicini birtok mind több munkást igényelt, szükségessé vált egy új átkelési lehetőség, vagyis a kistrévi komp üzembe állítása, ami az 1901. évre tehető, bár ennek pontos dátumát nem tudjuk. A községnek erre pénze nem volt, így a komp létesítését és üzemeltetését a Pallavicini uradalom vállalta. A kistrévi átkelőhöz köves út nem vezetett soha.

A kistrévi kompot már létesítésekor drótkötéllal helyezték üzembe. Ez a komp is alkalmas volt lovas fogatok, később traktorok és egyéb járművek szállítására. A kompok 1963-ig mindkét átjárónál fából készültek.

A nagyrévben 1964-től állítottak vaskompot, de ennek a vaskompnak a járó felülete

(f. HDK 2011)

Hézső Ferenc: Menedék GONDOLATAIM EGY ALKOTÁSRÓL

A Vásárhelyi Látóhatár fontos feladatának tekinti az olvasókkal való párbeszédet. A Gondolataim egy alkotásról című írással arra szeretnénk ösztönözni a művészet iránt érdeklődőket, hogy osszák meg velünk egy-egy mű, alkotás által ébresztett gondolataikat, érzéseiket. Előfordulhat, hogy a ma emberének többet, mást üzen az alkotás, mint azt a mű születésekor tervezte a művész. Ki tudja? Írja le Ön is a gondolatait!

Fülöpné Rákos Éva ezúttal Hézső Ferenc: Menedék című festményével kapcsolatos gondolatait osztja meg velünk. Az alkotás a hátsó borítón - a Galéria rovatban - színesben látható.

Budapesten, a Képző- és Iparművészek Szövetségének Andrassy úti székházában mutatkozott be a Szövetség Hódmezővásárhelyi Területi Szervezetének tagsága. A gyűjteményes kiállítást Fülöp Erzsébettel néztük meg, készítettünk képeket és videót is az alkotásokról. Itt csodálhattam meg először Samu Kati állatfiguráit, s itt láttam meg először ezt a Hézső-festményt 2004 szeptemberében. Először csak átsiklott rajta a szemem. Aztán visszaemlékeztem rá, később pedig újra és újra befurakodott gondolataimba.

Az alkotásokkal a videó másolása folytán többször is foglalkoztam. Ennek folytán gyakran láttam ezt a képet, s úgy éreztem, az alkotás mondanivalót akar átadni nekem.

A festmény középvonalában egy madáretető áll ferdén, hosszú, felül kétfelé ágazó faoszlopon, melyen piros–fehér–zöld jelzés látható. Az etető bal oldalán látszik a hold s egy galamb vagy varjú. A jobb oldalon a nap látszik s egy fecskemadár. Mindkét szárnyas a madáretető felé repül az égen. Jobbról is és balról is, keletről és nyugatról is. A madáretető csúcsos teteje olyan, mint a háztető. A madáretető előtt a földön egy fekete macska áll, világító sárga szemekkel.

Képeket nézegetve hajlamosak vagyunk hamar megállapítani, hogy egy-egy alkotás tetszik-e vagy sem. Vannak művek, amelyek önmagukért szépek, s a szépséget közvetítik, mint a természet tükörképei. Aztán olyan alkotások is készülnek, amelyek mélyebb mondanivalót hordoznak magukban, megfestésükhöz a mester felhasznál jelképeket, szimbólumokat, színeket, azok árnyalatait, belecsöve saját gondolatait a világról, a történésekről. A kép címének megválasztása is hatással lehet a befogadóra, segíthet a mondanivaló megfejtésében. Ilyen alkotás a *Menedék*.

Próbáljuk megfejteni a kódokat!

A kép szimbólumai:

„Az ókori jövőmondásban a madárarak röpte az istenek által adott jel volt. A hollókat, varjakat például szerencsétlen jelnek tartották, a fecskéket és gólyákat szerencsésnek.” (Carr-Gomm,

Sarah: *Szimbólumok a művészetben*. Bp. Holnap, 2001. p.: 163.) Ez az egyik ellentétpár a képen. „A vándormadár fecske viszatérése tavasszal a reményt, a termékenységet és az élet megújulását jelenti, míg a kínai hagyományban a veszély, a hűség és a szerencsés sorsforduló jelképe a fecske, Japánban hűtlenséget és anyai gondoskodást is jelenthet egyszerre. [...]

A fekete macska némelykor szerencsét jelképez, de más vonatkozásban a boszorkányok familiárisa volt. ...Régen az ördögöt szimbolizálta, amelynek egyébként kedvenc állata volt, így tehát gonoszságot és halált jelentett [...]

Ha a Napot és a Holdat együtt ábrázolják, az jelentheti az idő egységét, [...] vonatkozhat a világegyetemre[...]” (Gibson, Clare: *Jelek és jelképek : Képes kalauz a jelek és jelképek világához*. Debrecen, 1998. Kinizsi. p.: 67, 69.) Ez egy másik ellentétpár a képen.

A madáretető talán az otthont ábrázolja, a hazát, hiszen az etető tartóoszlopára a piros-fehér-zöld szín van festve, nemzeti zászlónk színei; a piros, amely az erőt, a fehér, amely a hűséget és a zöld, ami a reményt jelképezi. A haza jelenti a népünket (keleten, nyugaton és itthon élők összességét), a gyökereinket, a múltunkat s talán a jövőnket is. Ellentét a kép bal és jobb oldala, amely keletet és nyugatot szimbolizálja, ellentét a hold és a nap, a fent és a lent.

Mi lehet a mondanivaló?

A madáretető (a menedék, a haza) a magasban, oszlopa ferde, mintha kidőlni készülné, a fekete macska pedig – súlyosbító körülményként – örködik alatta...

A megoldáshoz jusson eszünkbe, vagy olvassuk el Illyés Gyula versét, figyeljünk annak tartalmi összefüggéseire:

Haza, a magasban

„Jöhet idő, hogy emlékezni
bátrabb dolog lesz, mint tervezni –
bátrabb új hont a múlt időkben
fürkészni, mint a jövőben –?”

Fülöpné Rákos Éva

palincseszkából volt és van ma is fedve. A nagyrévi kompot 1974 óta a komp oldalához kapcsolt motorcsónak húzza oda-vissza. De ez a motorcsónakos közlekedés, a motor meghibásodása miatt, hol rövidebb, hol hosszabb időre leállt. Ilyenkor ismét a kézi húzásos átkelés került alkalmazásra. A múlt század második felében a beállt jég átvágása, hogy a komp közlekedni tudjon, már nem történt meg. Ha a Tisza jege beállt, akkor a komp közlekedés is leállt. A komp közlekedésben volt egy akadályozó tényező, amikor a nagy, motoros hajók megjelentek a Tiszán, akkor a kötelet a hajó jelzésére le kellett engedni a Tisza fenekére, hogy a hajó útját ne akadályozza. Ez a művelet: a kötél leengedése, felhúzása sajnos időt vett igénybe, s ennek a parton várakozó járművek és vezetőik, vagy gyalogos személyek nem örültek. Ez a kötéleengedés és felhúzás, mindkét kompnál fordulókiesést eredményezett.

A kompok történetében voltak sajnálatos események. A kistrévi komp 1910. január 2-án elszabadult, mikor az átkelést megkezdték. A kompon lovasfogatok és gyalogos személyek is voltak. De hála Istennek, evezőkkel sikerült parthoz irányítani a kompot, és így nem történt halálos baleset. Máskor a nagyrévi komp a jégen vágott úton az északi oldal felőli jégtábla elmozdult, és a kompot a két jég közé szorította. A kompon utazóknak baja nem történt. Olyan is volt, hogy a megvadult lovak a kompon keresztül a Tiszába rohantak, a lovak belefulladtak, a hajót sikerült kimenteni. De nem sorolom tovább, hisz a közlekedésbiztonság abban az időben még hiányos volt.

A Pallavicini-uradalom nemcsak a kistrévet, hanem a nagyrévet is üzemeltette, vagyis a révek az uradalom tulajdonában voltak. A község csak a második világháború után vette át a réveket tulajdonba és üzemeltetésre. A kistrév 1971-ig bonyolított le forgalmat. Ezen időtől megszűnt az átkelés. Így a kistrévi kompot már nem cserélték ki vaskompra.

A kistrév mintegy 70 évig szállította az utasokat, ezen idő alatt mindvégig fakomp közlekedett. A kompok mellett mindvégig voltak ladikok is. Ha nem volt utas nagy számban, csak néhány személy, akkor ladikkal vitték át az utasokat a túlpartra. A kompon vagy dereglyén való átkelés a Tiszán mindig díjtételes volt. A beszédett összeget az üzemeltetőnek kellett átadni. A révészeket mindig az üzemeltető fizette.

Itt még említést teszek arról, hogy a Pallavicini-uradalom időnként bérbé adta a réveket. A révek béréről nincs ismeretünk, csak egy esetben, amikor a kistrévet Pálkó Mihály bérelte 1910-től, több éven keresztül. Az első világháború után a község közigazgatása már felügyeletet gyakorolt a révek működése felett, ezért révbíró neveztek ki. Ilyen révbíró volt Kós Géza és Bozó Márton. Ez időben révészek voltak: Gyovai Gáspár, Ludányi Mihály, Pap Sándor és még sokan mások.

Mivel Mindszent évszázadokon át fontos átke-lőhely volt a Tiszán, ezért a községben több hajóács is dolgozott. A ladikokat, dereglyéket, majd később a kompokat is ők ácsolták. A mindszei hajóácsok híresek voltak, ezért nemcsak helyi megrendeléseket, hanem a környékből is, különösen Szegedről kaptak megrendeléseket, vizen közlekedő létesítmények megépítésére. A vízi járművek javítását is vállalták. Sajnos, ma már ilyen vízi létesítményekre nincs igény, így a hajóács szakma is teljesen kihalt.

Vida Mihály

„ELBÚCSÚZKODOM”

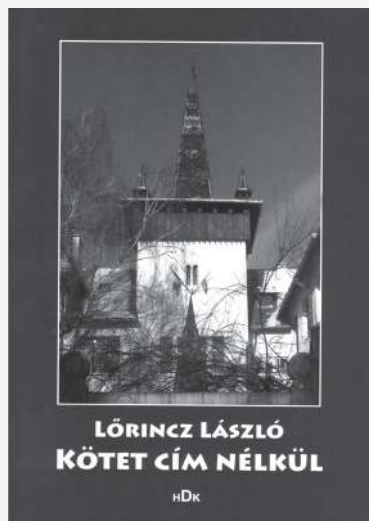
Mint egy boltívben a zárókő elhelyezése, úgy vált teljessé e kötet Lőrincz László összes irodalmi műveinek megjelenése, a HDK Kiadó gondozásában. A szerző összes verseit már 2009-ben kézbe vehette a közönség, ezúttal a prózai írások olvashatók. A 90 éves író, költő, pedagógus, saját bevallása szerint, a 2006-ban megjelent Maradék történetek kiegészítésének szánta e válogatást, ezért is –szándékosan– adta a cím nélküli címet, mintegy elbúcsúzva az írástól.

E novellák az életpálya minden állomásáról pillanatképet nyújtanak, mégpedig történetekben. Elég volt maga körül a történelmet, figyelnie, a történelem is „figyelt reá”. Mert Lőrincz Lászlónak vannak még Történetei! Sajátos humorral az iskolában töltött éveiről, akár egy elhalasztott akasztásról (Ne hagyj magad, Csipák!) vagy egy temetetlen halotról (Mese a komisszár haláláról). Akár a világháborúról (Furcsa háború, Perpetuum mobile), Erdély román katonai megszállásáról (Magasiskola, Levél az utolsó postavonattal), a Kolozsvárról való elhurcoltatásáról... és a szibériai kényszermunkatáborban töltött három év fájdalomról, a lágerbe zárt világról (Ne lopj!), a hazatérésről (Trombitás ember). Vannak történetei az elmúlásról (Négy fal között, Ünnepi temetés), a forradalom utáni egyéni útkeresésről (Séta). Hiszen Lőrincz Lászlót az 1956-os forradalom már Pesten találta (Reflektorfényben, A Pokol tornáca), majd ő szervezte meg a fővárosi Pedagógus Továbbképző Intézetet. Az itteni, valamint az egeri főiskolán több évtizedes pedagógiai tapasztalatai, emlékei természetesen ezen írásaiban is visszaköszönnek (Test és lélek, Lapos tanár úr). Mintegy létösszegzés, írói ars poetica, úgy emelkedik ki a kötetből a Várni mindig valamire című novella, amelyben a mindig-örök-várkozást nemzedékének karaktereként jeleníti meg.

A kötetet a szerzővel készült interjú (Visszeemlékezések) és a műveinek bibliográfiája zárja (Lőrincz László művei).

Bár az író vallja, hogy „Vannak emberek, akik állandóan csak búcsúzkodnak” de Lőrincz László irodalmi leveleivel, a novellákkal, hozzánk e kötettel csak most köszönt be. – Üdvözljük hát!

Szabó Pál

Lőrincz László: Kötet cím nélkül
Hódmezővásárhely, HDK Kiadó 2010.

VÁSÁRHELY FIA

KÁRÁSZ JÓZSEF
(1914 - 1996)

Tavaly múlt tíz esztendeje, hogy elkerültem Vásárhelyről s most, hogy ennyi év után először állok itt szemben a vásárhelyi közönséggel, előadásom előtt kíváncsodik belőlem néhány őszinte szó. Nem itt születtem, hanem Szegeden, de itt nőttem föl, itt jártam az elemi, itt végeztem a gimnáziumot. Életem legszebb, leggazdagabb éveit, a gyermekkor már-már mesékbe tűnő esztendeit itt éltem át, száz-kétszáz, vagy talán ezer év óta itt nyugszik minden őszám a vásárhelyi temetőben, és ez olyan kapcsolat számomra, amely életem végéig tart, mert az emlékek velem maradnak a sírig.

A mögöttem lévő évtizedben nem múlt el esztendő anélkül, hogy egyszer-kétszer haza ne jöttem volna. Nemcsak a családi kapcsolat és a rokonság vonzott ide. Számomra sokkal több ezeknél ez a város. Ha fáradt voltam, ide jöttem pihenni, s mindig új erőt adott a harcra, az életre ez a föld. Ha bánat ért, ha öröm ért, szaladtam haza. Ha kétségekkel érkeztem, hitben megerősödve utaztam vissza. Sokszor nem is tudta senki, hogy itt jártam. Sokszor el sem tudtam mondani senkinek, hogy miért jöttem, hiszen az eltűnő évekkel együtt barátaim, ismerőseim száma is egyre fogyott. Kicsérlődött a diákság az iskolákban. A korszón ma más fiatalság jár, a Fekete Sasban más közönség ül együtt. Az utóbbi években már végigjárhattam a várost, hogy az utcán nem szólított meg senki, még köszönni sem kellett senkinek, mintha teljesen idegen helyen jártam volna.

Az én arcom is megváltozott, de a város arca is. A Kossuth teret például parkírozták. Ahol diákkoromban minden március idusán magas emelvényről Muzsi tanár úr, vagy Kun Béla bátyánk tartotta tüzes szónoklatát a vásár-

helyi népnek, azon a helyen ma Pásztor János gyönyörű hősi emlékműve áll. A Kaszap utca, ahol nagyapámék házában én is laktam, akkor még görbe volt. A Béla utca nyílásával szemben, ha jól emlékszem, a Gojdárék háza kiugrott a sorból, kikönyökölt az úttestre, a járdára, úgy, hogy a mi házunktól, amely a Kaszap utca alsó végén állt, csak úgy tudtunk kilátni, a Nagytúrára, ha átmentünk a túlsó oldalra. Ma a Kaszap utca nyílegyes.

Tavaly Berlinből is hazalátogattam néhány napra. Pákozdy Ferenc barátom cikkeiből már ott értesültem arról, hogy milyen szörnyű pusztítást végzett határunkban a víz. Meg kellett nézmem. A kép tényleg ijesztő volt. A régi, kiszáradt tómedrek, laposok megteltek vízzel, a gazdák halásztak. Kétméteres nád és gyékény burjánzott mindenfelé, ahol azelőtt búzát arattak. Láttam a sok összedől tanyát, néztem az elvadult tájat és arra gondoltam, ilyen lehetett száz, vagy kétszáz évvel ezelőtt a határ. Aggódva kérdezgettem: vajon egy egész generáció munkája elég lesz-e ahhoz, hogy a földet nádi világot kiirtsa, a földet ismét kultúrtájává változtassa át?

Sok minden történt ebben a városban az elmúlt tíz évben, jó is, rossz is. Nem folytatom a felsorolást, mert sohasem érnék a végére. Különbözn is ismeri ezeket a dolgokat itt mindenki. Csak annyit még: ahogy múltak az évek, ahogy rövid látogatásaim alkalmával figyeltem a várost, azt vettem észre, hogy évről-évre szegényebb, kopottabb, öregebb lett. Igaz, látogatásaim mindig inkább télre estek, amikor a fákon nincsen lomb, amikor szinte meztelenül állnak az utcákon a házak. Talán innen származik ez a benyomásom és lehet, hogy nincsen igazam. Tudom, sokat fejlődött a város, de én a tíz év előtti Vásárhelyt ismerem igazán és az idő megszépít mindent, még a fájdalmakat is.

Vásárhely számomra egy külön világ: gyermekkorom, ifjúságom tündérvilága. Tíz év óta csak ritkán látom, nem lakom már falai között, de ez nem jelenti, hogy elszakadtam volna tőle. A lélek, az a különös ősi magyar lelkeség, amit semmi változás nem törölhet ki az életéből, ez lakik én bennem is. Csodálatos varázsa van ennek a földnek! Aki innen indult el, az óceán partján is a Tisza partjáról álmodik.

Jöhetnek újabb, még nehezebb tíz esztendő. Nem látok a jövőbe, nem tudhatom, akkor hogyan vélekedik majd rólam a város: megáld-e vagy megtagad, de én akkor is, mindég Vásárhely fia maradok.

Kárász József

Elhangzott 1943 telén, *A népi írók és az új Magyarország* című előadás bevezetőjeként.

Nyomatásban most, a Vásárhelyi Látóhatárban jelenik meg először.

Közreadja: ifj. Kárász József

TÖLCSÉRY TANÁR ÚR EMLÉKÉRE

Nagyszüleim sírját látogatva a „Kincsben”, utam egy egyszerű, mondhatnám, nagyon szerény sírhant mellett vezet, mely egykori kedves tanárunk, Tölcséry István nyughelye.

Olykor meg-megállok a sír előtt, mert feltörnek bensőmből kisdíákkorom talán legszebb, legvidámabb emlékei, melyeknek egyik meghatározó személyisége Tölcséry tanár úr, akiről a fiatalabb bethlenes generáció alig vagy egyáltalán nem hallott.

Jómagam ahhoz a korosztályhoz tartozom, amely 1945 őszén tízéves elsőként kezdte a gimnáziumot, s akit olyan egyéniségek tanítottak, mint Zentay János, Láng István, Tornyai Sándor, Sipka Sándor, Tölcséry István és még sorolhatnám...

Ritka ajándéka a sorsnak, hogy nagy létszámú (39 fő) osztályunkból megközelítőleg húszan viszonylag jó egészségben érhattük meg az időskort, és nem vesztett ki belőlünk ennyi év után sem az összetartozás igénye, a példás osztályszellem. Az ötvenöt éves értekezési találkozóznk óta évente legalább egy-két alkalommal tartunk baráti összejöveteleket. Ilyenkor beszélgetéseink alaptémája a diákori élmények felelevenítése.

Egy ilyen — a közelmúltban történt — esemény kapcsán vetődött fel a gondolat: le kellene írni valamely kedvenc tanárunkhoz fűződő élményeinket. A választás Tölcséry tanár úr személyére esett. Hogy miért éppen őrá? Mert valamennyien úgy éreztük, róla, halála óta talán legkevesebbet hallottunk.

Tölcséry is azon nagyformátumú tanárok egyike — s ezt a korabeli értekezési iratok is alátámasztják —, akik kiváló felkészültségükkel, a diákokkal szemben tanúsított magas követelményeikkel pozitívan hatottak a diákok jellemfejlődésére, gondolkodásmódjára. Megvolt benne mindig valami különös, nem hétköznapi, ami a többi tanártársaktól megkülönböztette. Tanítási módszerei, óravezetési szokásai ugyancsak sajátosak voltak. Szerénysége mögött hatalmas, elsősorban humán műveltség húzódtott.

Németh László tanárkodásának időszakában előfordult, hogy olyan kérdéssel fordultunk hozzá, melyre kielégítő választ adni nem tudott, akkor ezt mondta: „Menjtek Németh Laci bácsihoz, őt kérdezzétek, mert én csak egy egyszerű hármas vagyok”.

A négyosztályos gimnázium bevezetése után osztályunkban történelmet tanított. Óráin mindig pontos és fegyelmezett munka folyt. Jellemzően, a diákokban mind a mai napig, azok az élmények hagynak maradandó nyomot, amelyek nem megszokottak, nem hétköznapiak, amelyek alkalmasak lehetnek némely tanár „komikus hibáinak” utánzására.

Így az *Égető Eszter*-ben is felvillan Macskásiként Tölcséry tanár úr alakja, aki „Ülepedjete le, mint a piszok” szavakkal szokta leültetni az osztályt. Ugyanígy történt ez annak idején a mi osztályunkban is, de mi semmi bántót nem éreztünk ebben a kijelentésben, csak derültünk rajta.

Mielőtt a tanár úr helyet foglalt a tanári asztalnál, a széket fel-emelte, megrázogatta, és csak azután foglalt helyet. Ennek állítólagos magyarázata, hogy korábban valamelyik osztályban fél diókat raktak a diákok a széklábak alá, melyek nagy reccsenéssel törtek szét a tanár úr súlya alatt.

A tanóra kezdetén az első kérdés a mindenkori heteshez szólt: „Van-e levizelt szivacs és kréta?” Az osztálynapló beírásához rendszerint tollat kért imígyen: „Kérek egy tajut”. Ennek következménye, hogy egymás között „tajunak” becéztük őt.

Hadas Lajosné - Steinkampf Ilona:
DR. TÖLCSÉRY ISTVÁN PORTRÉJA - 1953.

A portrét az 1954-ben végzett reál osztály a Bethlen Gábor Református Gimnáziumnak adományozta.

jelentette, hogy az éves anyagot órákra bontva kijelöltük a tankönyvben. Amikor ezzel elkészültünk, Pista bácsi a következőket mondta: „Kisfiacskáim! Ezentúl senki ne kérdezze tőlem meddig kell a következő órára megtanulni az anyagot, mert ezután automaticae struffice. Ekkor valaki közülünk megkérdezte, hogy az apró betűs részeket is meg kell tanulni? „Természetesen, még az üres oldalakat is” – volt a félreérthetetlen válasz.

Emlékszem, amikor az őskor emberéről tanultunk, pontosabban a zsákmányszerzés módjáról, ezt a tanár úr ekképpen aposztrofálta: „Az ősemberek gyakran nagy fene csesznyebinkókkal és csószbőgetőkkel (botokkal, husángokkal) ejtették el a nagy testű állatokat. Olykor egymással is összeverekedtek, s ilyenkor volt, akinek levágták a tokmányát (orrát)”.

Az új anyag közlésének fontos részét alkotta az ún. „önteveskedés”, melynek lényege, hogy a tanár úr által felszólított diák, nyitott tankönyvből kontrollálhatta a tanári magyarázatot, esetleg kérdést tehetett fel a témával kapcsolatban.

Tölcséry tanár úrnak a tanítás mellett volt még egy igen fontos megbízatása: a gimnázium könyvtárának vezetése, melyet lelkiismeretesen, nagy gondossággal végzett. Noha az *Égető Eszter*-ben arról esik szó, hogy Eszter József nevű gyermeke azért nem jár a könyvtárba, „mert az nem decimálás szerint volt rendezve”, katalógusba szedve. Ennek éppen ellenkezőjét állítják azok az osztálytársaim, akik segédkönyvtárosi funkciót töltöttek be Pista bácsi mellett. Azért, hogy avatatlan kezek véletlenül se borítsák fel a könyvtár rendjét, az ajtózár mellé lakatot is szereltetett. Könyvtárzáraskor többször is visszalépett az ajtóhoz, ellenőrizvén annak bezártságát.

Feltétlen szót kell ejteni a tanár úr egészséges életmódjáról. Nagy hangsúlyt kapott életvitelében a testedzés, a különböző tornagyakorlatok, amelyeket, ha mód volt rá, még a könyvtárban is végzett. Hétfélegyen gyakran elkérte a tornaterem kulcsát Etuska nénitől, az egyik pedellustól, s ilyenkor órákon keresztül erőnléti tornagyakorlatokat végzett.

Kötelességtudása, műveltsége, humora példaértékű lehet a fiatalabb generáció számára. Bennünk, öreg diákokban, emléke örökké élni fog.

Köntös István

NAGYÍZÜLETI PROTÉZISGYÁRTÁS HÓDMEZŐVÁSÁRHELYEN

- Egy új iparág kialakulásának története -

A törzsfejlődés során a két lábra állással jelentősen megnövekedett a csípő- és térdízületek terhelése. Az életkor meghosszabbodásával a tartós mechanikai igénybevételek miatt egyre jobban kopik a porcok felszíne, az ízületi tokban romlik az ízületi folyadék kenési tulajdonsága. Mind ez sok esetben erős fájdalommal járhat. Ezen túlmenően a modern kor betegségei, balesetei is növelik a betegek számát. A probléma megoldását az endoprotézisek beültetése jelentette.

A csípő- és térdízületek pótlása endoprotézisekkel a XX. század sikertörténete. A siker érthető: a protézis a munkaképtelen vagy ágyhoz kötött betegek számára évekre, évtizedekre biztosít panaszmentes járást, csípőmozgást. Az elsődleges csípőízület-pótlás időskori combnyaktörések számára 1937-ben Austin, illetve Moore nevéhez kötődik. A kezdetleges konstrukciókat követően a modern protézisprototípust 1962-ben Charnley fejlesztette ki Angliában. Az eljárás futótűzként terjedt a világban, és ismertté vált hazánkban is. A csípőízületi protézis valójában egy speciális gömbcsukló, amely a medencecsontba illesztett polietiléncsészéből, a combcsonti velőürbe rögzített fémcsárból és az arra illesztett gömb alakú fémfejből áll. Magyarországon először Prof. Dr. Manninger Jenő az Országos Traumatológiai Intézet főigazgatója ültetett be totál csípőízületi protézist 1968-ban. Ezt követően az Intézet vezette be a Müller által módosított úgynevezett Charnley-Müller csípőízületi protézist. A hetvenes évek végére a világszerte alkalmazott teljes csípőpótlás már meghaladta az évi hatszáz ezret, megjegyezve, hogy ezek a konstrukciók korántsem voltak problémamentesek, továbbfejlesztéseket igényeltek. Jelenleg a világon több, mint egymillió beültetést végeznek évente.

Az ízületi pótlás korszerű módszereinek alkalmazása hazánkban sokáig váratott magára. A „nyugati” protézisek elviselhetetlenül magas beszerzési ára és a tőkés import korlátozása a hetvenes években együttesen akadályozta a rehabilitációt. Figyelemre méltó próbálkozások a csípőprotézisek előállítására ugyan Magyarországon is történtek, de ezek sohasem jutottak el számottevő alkalmazásig.

A hazai csípőműtétek számában jelentős változás csak a nyolcvanas évek elején következett be. Idézet az „A Magyar Ortopédia Története (1836 - 2008)” című kiadvány „A magyar ortopédia fontosabb történései” című fejezetéből: „1981. november: a hazai protézisgyártás megindulása. Dr. Badó Zoltán szentesi traumatológus főorvos és munkacsoportja a hódmezővásárhelyi METRIPOND Mérleggyár fejlesztőivel, a későbbiekben megalakult magyar alapítású, protézisgyárakkal (a Mérleggyárból kivált METRIMED Orvosi Műszergyártó Kft. - ügyvezető igazgató Blaskovics Ferenc és a PROTETIM Orvosi Műszergyártó Kft. - ügyvezető Juhász Imre ügyvezető igazgató) együtt kifejlesztette az első csípő- és térdprotéziseket. Az első hazai fejlesztésű sorozatban gyártható csípőízületi protézis (X-07 TEP) beültetése 1982. augusztus 17-én volt Szentesen.”

Dr. Badó Zoltán és az első műtött betege, Miklós Bálint.

(fotó: Szélpál István)

A szervezetben optimális esetben életfogytig működő, sokféle követelménynek megfelelő különleges termékek hazai gyártása különösebb előzmények nélkül, egy mezőváros számára szokatlan iparág kezdetét jelentve indult Hódmezővásárhelyen.

A szükség hozta létre, mint annyi mást.

A történet kezdete 1975-re, a Szentesi Kórház Traumatológiai Osztályára nyúlik vissza. Dr. Badó Zoltán főorvos külföldi tanulmányútjai során ismerkedett meg a protézisek korszerű beültetésével. Álmai közt szerepelt a műtetre szoruló betegek lehető legteljesebb ellátása, ehhez a mindenki számára mindenkor elérhető és alkalmazható csípő- és térdprotézisek előállítása. Az ambiciózus főorvos a hetvenes évek végén került kapcsolatba Juhász Imre vásárhelyi kisiparossal, aki megismerkedve a főorvos elképzeléseivel, segítő szándékkal vállalta a közös cél megvalósítását. Egyedi gyártással elkészítette egy speciális térdprotézis sorozat prototípusát, és néhányan a rászorultak közül egészségessé váltak.

A kezdeti sikerek valószínűvé tették az akkor leginkább igényelt csípőízületi protézisek hazai előállíthatóságát. Évente általában a felnőttkorú lakosság egy ezreléke szorul csípőműtetre, ami évi 4-5 ezer hazai műtétet feltételezett. A többéves ellátatlanság növelte ezt a számot. A szükséges protézismennyiség előállítása jól előkészített sorozatgyártást igényelt, mindenekelőtt olyan konstrukciót, amely nemcsak jól, és gazdaságosan gyártható, de mindenben megfelel a vele szemben támasztott sokféle követelménynek. A szakmai követelményeket Manninger Jenő professzor egyszerű módon fogalmazta meg: „Legyen olyan vagy jobb, mint a nyugatiak.”

Badó Zoltán a megoldáshoz 1980 tavaszán a METRIPOND Mérleggyárat kereste fel, mint a megvalósításra alkalmasnak ítélt vállalatot. Kétségtelen, hogy 1951-ben a vidéki ipartelepítési politika keretében Budapestről letelepített üzem a nyolcvanas évek elejére Közép-Európa legjelentősebb mérleggyárává vált, Csongrád megye műszaki értelmiségének jó részét mondhatta magáénak. A cégvezetés látva a megvalósítás szükségességét és bízva annak gazdaságosságában vállalta a számára profildíjban termék kutatás-fejlesztését, sorozatgyártását, a teljes hazai igény kielégítését. A gyár, mint fővállalkozó, a sokszempontú feladat megoldására *Orvostechnikai fejlesztőcsoportot* hozott létre. A prototípus és a nullszéria gyártását a tapasztalatokkal rendelkező Juhász Imre a munkacsoport tagjaként segítette.

Nem kis feladatra vállalkoztak. Az élő, változó szervezet, az állandóan megújuló csontszövet és a hozzá kapcsolódó élettelen anyagok hosszútávú együttműködését még ma is világszerte keresik, kutatják. Az eltérő tulajdonságok miatt fellépő mikromozgások, a csontszerkezet te-

Gyártás közben. (fotó: Gaál Györgyi)

herbíró képességének változása még szükségessé teszi esetenként a protéziscserét. Probléma, hogy a testidegen anyagot befogadó szervezet hegyszövet létrehozásával védekezik a szövetbarát anyagok ellen is.

A hazai protézisgyártás alapvető kérdése volt a sokféle követelményt kielégítő speciális fémötvözet alapanyag hazai előállíthatósága. E nélkül, az importkorlátozás fennállása alatt a vállalkozás eleve sikertelenségre volt ítélve. A csepeli fémkutatók segítettek. A kobaltbázisú nagy szilárdságú szövetbarát fém, melynek gyártási feltételeit is megteremtette a Csepel Művek Fémmű, egy év után olyan minőségben állt rendelkezésre, melynek tulajdonságai maximálisan megfeleltek a nemzetközi előírásoknak. A fémfejhez csatlakozó speciális, nagy tisztaságú ultranagy-molekulájú polietilénvápa alapanyaga, amely a fellépő, dinamikus hatásokat hivatott csillapítani, ma is nyugati gyártó terméke. Az alapanyag import beszerzése egyszerűbbnek és olcsóbbnak bizonyult a hazai előállításnál.

A sokrétű fejlesztőmunkát a fővállalkozó METRIPOND koordinálta. A tervezéshez dr. Badó Zoltán és dr. Tari Gábor szentesi főorvosok nyújtottak jelentős szakmai támogatást. A formai kialakításnál az emberi csontok tanulmányozása, a megfigyelt csípőműtétek tapasztalatai, anatómiai szakkönyvek információi segítettek. Számos hazai intézmény, szakmai kollégium, és az Egészségügyi Minisztérium is támogatta a kezdeményezést. A prototípusok minőségi ellenőrzését - hazai szimulátorok híján - német konkurens cég vállalta. Az általa megállapított, a megfelelést igazoló minősítés már előrevetítette a későbbi sikereket.

Nem részletezve a másfél éves, feszített, fejlesztő munkát, olyan korszerű, szabadalommal védett protézissorozat született, melynek tagjai átfogják az anatómiai méreteket, maradéktalanul és gazdaságosan teljesítik az elvárt követelményeket.

Az első csípőprotézist az akkor 71 éves Miklós Bálint, nyugalmazott békéscsabai nyomdász 22 éven keresztül haláláig, fájdalommentesen viselte. Az 1982. augusztus 17-én végrehajtott sikeres műtétről az akkori televízió és a sajtó is beszámolt. *(Csongrád Megyei Hírlap: A szentesi kórházban beültették az első magyar csípőprotézist.)*

Az első műtétet a következő években újabbak követték az ország vezető intézményeiben. Az eredmények láttán fokozatos növekedett az engedélyezett műtétszám. A betegek kifogástalanul gyógyultak. Tudni kell, hogy az endoprotézisek objektív minőségét leghelettebben a tíz éves betegkövetés mutatószámai jelzik. Ezért nem véletlen, hogy az elsőként megalkotott csípőízületi protéziscsalád végleges használati engedélyét csak több ezer eredményes beültetést követően 1991-ben adta meg az erre hivatott Országos Kórház- és Orvostechonikai Intézet.

A csípőprotézisek sorozatgyártására a Mérleggyár 1986-ban METRIMED Orvostechonikai Műszergyártó Leányvállalat néven gyártóüzemet alapított, mely évente ezret meghaladó számban szállított csípőprotéziseket a forgalmazó OMKER-nek. A magyar felhasználók a kezdeti idegenkedést követően hamar megkedvelték és eredményesen használták a magyar csípőízületi protéziseket. Az egyre növekvő, és tökéletesebb gyártás METRIMED Orvosi Műszergyártó Kft. néven folytatódott a volt HÓDIKÖT bölcsőde e célra átalakított József Attila utcai épületében. A kiszállított csípőprotézisek száma hamarosan elérte az évi 3400 darabot.

Az idő előrehaladása jót tett a csípőprotézis-családnak. Egyre több eredmény bizonyította a termék „helyállását”. A célkitűzést korábban megfogalmazó Manninger Jenő így nyilatkozott: „Nyolc év alatt bebizonyosodott, hogy a magyar csípőproté-

zis jó, megállta helyét a klinikai gyakorlatban.” A későbbi összehasonlító vizsgálatok igazolták, hogy a tízéves betegkövetési mutatószámok a nyugat-európai protézisekkel összehasonlítottnak is megfelelőek.

Juhász Imre, aki aktív tagja volt Badó csapatának, a maga útját járta. PROTETIM Orvosi Műszergyártó Kft.-t alapítva folytatta protézisgyártó tevékenységét.

A vásárhelyiek erőfeszítéseit a termékeiket használó mindkét orvosszakma elismerte. Egy tudományos konferencián Berentei György, a Traumatológus Társaság elnöke így fogalmazott: „Olyan gyártóbázisok jöttek létre Hódmezővásárhelyen, melyek jó alapjául szolgálhatnak a hazai izületpótlásoknak.” Az ortopédia és traumatológia szakemberei 1991 júliusában vásárhelyi szimpóziumon méltatták a vállalkozások úttörő tevékenységét. (Délvilág: *A protézisek fellegvára - Vásárhely*)

A következő években a gyártók szélesítették termékválasztékaikat. Újabb típusú csípő-, térd- és más protézisek, egyéb sikeres orvostechonikai termékek születtek.

A METRIMED csípőízületi protéziscsaládjá, melynek az elsőként kifejlesztett és ma is versenyképes „X-07” is tagja, 2007-ben elnyerte a Magyar Termék Nagydíjat és az Országos Kereskedelmi és Iparkamara különdíját. A METRIMED térdplasztikai műszerkészletével végrehajtható új műtési eljárás első helyezést a nyugat-európai szakírók 1996. évi rangsorolásában.

A gyártók elvülhetetlen érdeme, hogy termékeikkel a rendszerváltásig terjedő időszakban évente több, mint ötezer hazai beteg gyógyult eredményesen. Az importkorlátozás fennállása alatt szinte az egyetlen beszerzési forrást jelentették a vásárhelyi vállalkozások. A rendelkezésre álló széles méretválaszték emelte a műtétek minőségét. A rendkívül alacsony, az importár 50-70%-án forgalmazott protézisek jelentős megtakarítást is hoztak a gazdaságnak. A vásárhelyi gyártóknak is köszönhető, hogy a rendszerváltást követő években a termékek szabad áramlását követően is egyre több nagyízületi protézist igénylő beteg gyógyulhatott Magyarországon, és a környező magyarlakta területeken. Hazai adatok szerint 2009-ben a protézisműtét tette ki egyes ortopédiai osztályokon a műtési szám 40-50%-át.

Mi a helyzet ma? Évtizedek teltek el a kezdetek óta.

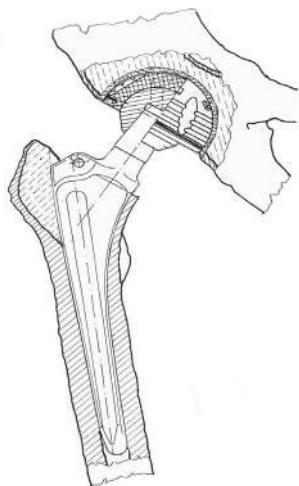
A kezdeményező szentesi orvosok, Badó Zoltán és Tari Gábor, már nincsenek közöttünk, nekik 1997-ben Szentesen szobrot állított a hálás emlékezet. Az egykori csapat vásárhelyi tagjai teszik a dolgukat, vezetnek családi vállalkozásukat, igazodnak a megváltozott, nehezedő körülményekhez.

A vásárhelyi gyártók javára írható, hogy az ország - más iparágak megszűnése, megszüntetése miatt - nem vált a külföldi konkurencia szabad piacává. Alacsony árakat kikényszerítve segítettek, és segítik változatlan elhivatottsággal az amúgy is nehéz helyzetű magyar egészségügyet, hozzájárulva egyre több hazai beteg színvonalas ellátásához. A huszoneg éves jó eredmények, az innovatív gyártók elhivatottsága, a növekvő számú betegek iránt érzett felelősségük jelenti ma a hazai piaci pozíciók megtartását, cégeik stabilitását. Remélhető, hogy a hazai döntéshozók is rájönnek arra, hogy Magyarországnak, a magyarlakta területeknek szüksége van a vásárhelyi gyártóbázisokra, az új iparág erőteljes helyi fejlesztésére annak érdekében, hogy minden magyar állampolgár időben meggyógyulhasson, egészségesebbé válhasson.

Blaskovics Ferenc

Blaskovics Ferenc a MetriMed ügyvezető igazgatója és dr. Badó Zoltán sebész főorvos
(fotó: Szélpál István)

Beültetett csípőízületi protézis

CSILLAG SZÜLETIK!

Egy kiállításon találkoztam Somával. Téma-választása és alkotásainak lelkes magyarázata azonnal megragadott. Számos kérdésemre így összegezte válaszáat:

„Barta Soma vagyok. 1995. április 29-én születtem. A Németh László Gimnázium és Általános Iskola 9.c osztályában tanulok.

Második osztályos korom óta itt kerámiázok — Molnárné Marika nénihez jártam 4 évig, majd Mészárosné Katika néni tanított 2 évig — a Péczely Művészeti Iskola kihelyezett tagozatán. 2 éve egy *Művész-tanyán*, Pannonhalmi Zsuzsa tanárnőnél tanulok, akire felnézek.

A művészeti iskola minden évben szervezett kiállítást, ahol számos érdeklődő megnézhetette az én munkáimat is. Sok rajzpályázaton részt vettem, de érdekel a fotózás és a filmezés is, Gaál Györgyi tanárnő szakkörébe járok. A múlt évben agyag-animációs filmet készítettem, amivel az országos diák filmfesztiválon szerepeltem. A fotóim is gyakran kerülnek falra a kiállításokon.

A harmadik közösség, ahol szeretek munkálkodni, az a Városi Diák Önkormányzat. Remek programokat szervezünk kicsiknek és nagyoknak. Felejthetetlen táborozásokon vettem részt velük.

2011. április 7-én nyílt a Hódmezővásárhelyi Művészeti, Oktatási és Kutatási Központban a legutóbbi kiállítás. A címe „CSIGÁK, SÁRKÁNYOK és EGYÉB”, itt jelentek meg a munkáim.

Gyerekkoromban sokszor piszkáltak, mert három *diszes* vagyok. Diszlexiás, diszgráfiás és diszkalkuliás is egyben, ezért sokszor nem szerettem suliba menni, de a kerámiára azt mondták, hogy megnyugtat és segít a tanulásban. Ez így lett. Azóta is csinálom, már 8 éve, és sok mindenben segít, rengeteg érdekeset tanultam Zsuzsa néninél is.

A Kőkénydombi Vénusz című munkámnak a története az, hogy másfél éve táborozni mentünk Zsuzsa tanárnővel. Két pesti régésznővel voltunk régészkedni azon a tanyán, ahol a Kőkénydombi Vénuszt találták. Ott láttunk agyag cserépdarabokat és megállapítottuk, hogy milyen régiek. Az évvégi feladat az volt, hogy egy régi munkadarabot kellett megformálni. Mindenki azt választott, amit akart.

Az én választásom a Kőkénydombi Vénuszra esett, mert tetszik nekem, és azon a tanyán voltam már, ahol találták, és tanultam róla a suliban is, sőt a világtörténelemben is szerepel! Külön időpontot rendelnek hozzá a föld történelmében, akkora emléke ez az emberiségnek. És ez a mi kis Hódmezővásárhelyünkről került elő! Ezért választottam.”

Tudni kell még róla, Ő nyerte meg a *Lucien Hervé emlékére* fotópályázatot is! Lehet, hogy egy új „kis csillag” kibontakozásának lehetünk tanúi?

Somának kellemes és egyben izgalmas alkotói légkört kívánunk, hogy tehetségét mesterei és szerettei segítségével kibontakoztathassa!

A „Kőkénydombi Vénusz” című alkotását a *Galéria* rovatunkban láthatják.

Benák Katalin

VOLT EGYSZER EGY CSAPAT

9gázán különleges alkalom ismét együtt lenni ebben a tornacsarnokban, ahol megannyi alkalommal izzadtunk ötven-hatvan évvel ezelőtt, és most nem szégyellünk még egyszer tizen-nyolc évesek lenni.

Most tisztelettel adózunk sokaknak több szempontból is. Elsősorban megemlékezünk azokról, akik még előttünk voltak diákok és előbbre vitték a Hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium nevét. Itt kapták az alapvető tudásukat azok, akik később a társadalomnak és a nagyobb világnak is anynyit adtak az emberi alkotás szinte minden területén. Iskolánk több diákja lett a Magyar Tudományos Akadémia tagja, mások tiszteletbeli doktorátust kaptak neves külföldi egyetemektől. Tanáraink nemcsak tudást plántáltak belénk, de személyes példával tiszta emberiségre is buzdítottak bennünket. Természetesen az emberi test nemesítéséről is szó van. Ez a tornaterem a fejlődő test edzéseit is jelentette minden tanuló számára.

1946-ban egy fiatal tornatanár, Balogh Imre vette át iskolánkban a testnevelés tanítását. Elődjének és volt tanárának, a sokoldalú Banga Samunak méltó utódja lett. Mindenképpen meg kell említeni, hogy ebben a teremben edzett - Banga tanár úr irányítása alatt - a több nemzeti bajnokságot nyert tör- és kardcsapat. Balogh Imsi beindított egy új csapatsportot. Egyszerű vásárhelyi személyisége megnyerte a szülőket. A csapatszellem, az együttérzés és a baráti szálak kialakulása adott alkalmat arra, hogy minden csapattag kifejlessze adottságát szorgalma és képességei szerint.

Állnak: Osváth Béla, Balogh Imre tanárok, Bús Miklós, Kovács László, Klein József, Lázár Lajos, Lengyel Titusz, Szabó Lajos (mint vendég), Kenéz Imre, Lázár István.
Ülnek: Kovács Imre, Gabányi László, Bencze János.

(Forrás: 60 éves Vásárhelyi kosárlabda sportja.

Összeáll. Szabó Ernő és Elek András. Hódmezővásárhely, 2007. 11. oldal)

A humán osztály örült, amikor Imsi lett az osztályfőnökünk, ugyanakkor kartársa és személyes barátja, Osváth Béla lett a reál osztály főnöke. Mezre volt szükségünk, és a két center egyre nagyobb lábára cipőt kellett kunyerálni valahonnan. Volt olyan meccsünk, amikor a két fiú a salakon meztláb játszott.

A csapat második helyezést ért el a bajnokságban. A siker kovácsai: Bencze János, Bús Miklós, Gabányi László, Kenéz Imre, Klein József, Kovács Imre, Kovács László, Lázár István, Lázár Lajos, Lengyel Titusz. A csapatra országszerte felfigyeltek. Imsi szerényen elfogadta az elismerést, és dolgozott tovább azokkal, akiket beszervezett.

Az 1953-as tornára már jobban felkészültünk. A csapat egy beállóra épült. Bizony Gabányinak újra egy tisztességes cipőre volt szüksége, végül kapott egyet kölcsön. Sajnos az első mérkőzés előtti bemelegítéskor az egyik bokája kificamodott, ami a szokatlan cipőnek volt tulajdonítható. Laci így aztán szinte csak egy lábon játszott. Így is 6. helyezést értünk el. A csapat tagjai: Bús Miklós, Gabányi László, Gidófalvy Pál, Karácsony László, Kenéz Imre, Klein József, Kovács László, Lengyel Titusz, Pánczél Tamás. A döntő mérkőzésekre eljött Osváth Béla és Gyáni Imre is.

1957-ben a csapat – Bandula Mihály, Budai Csaba, Galyas Lajos, Mérai László, Papy Lajos, Patonai Ádám, Szabó Gábor, Szappanos György, Szűcs György – 5. helyezést ért el.

Két év múlva iskolánk csapata – Balatoni József, Budai Csaba, Hegedűs Gyula, Huszár Imre, Kiss Zoltán, Krasznai Lajos, Lehmann István, Patócs József, Török Ferenc, Zékány János – 3. lett.

1968-ban a legjobb nyolc közé jutottak, a csapat tagjai: Baráth Ferenc, Bártfai Győző, Draskovics Ernő, Elek András, Gazsó Tibor, Töröcsik Pál, Vágó Endre. 1975-ben a 6. helyen zárt az ifj. Balogh Imre, Czuprák László, Dezső Imre, Góg Tibor, Kiss Attila, Láda Sándor, Reményi Ferenc, Szilágyi Ferenc, Tóth Zsolt összetételű csapat.

Itt említem meg a kosárlabdázó Petrik családban felnőtt Erzsikét, akit elvett Imsi felségül. Fiuk, ifj. Balogh Imre ugyancsak a Testnevelési Főiskolán végzett, és édesapja utóda lett iskolánkban.

Feltétlenül meg kell említeni az 1953-ban végzett „ötös fogatot”, amelynek Deutsch Judit, Kiss Magdolna, Luca Jolán, Marton Emma és Vass Magda volt a tagja.

Essék szó Imsi tanítványairól is. Gabányi sokoldalú sportoló volt, aki pályafutását vívóként kezdte, majd Imsi tanácsára kezdett kosarazni. Később a bajnokságot nyert helyi vízilabdacsapat kapusa volt. Juhász Katalin törvívó olimpiai és világbajnok, Gyuricza József törvívó világbajnok lett. Számos diákját felvették a Testnevelési Főiskolára. Közülük kettő kivándorolt az Egyesült Államokba. Steindl Margit is testnevelést tanított ott egy jó nevű egyetemen, ahol kinevezték a női tornacsapat edzőjének. Országos bajnokságot nyert. Gréti hosszú ideig elismert nemzetközi bíró volt.

Egy másik TF-en végzett tanítványa Kovács Ella nővérem. Az első női kosárcsapat tagja volt. Kivándorlása után ugyancsak egyetemen tanított, és az 1960-as Római Olimpián az Egyesült Államok vízibalett [ma szinkronúszó – szerk.] csapatának tagja lett. Ez kimagasló teljesítménynek számított, hiszen ez a sportág akkoriban szinte ismeretlen volt. Mivel még nem volt állampolgár, útlevelét az Amerikai Olimpiai Bizottság útján különleges kezeléssel kapta meg. Érdemes megkérdezni, hogy vajon melyik kivándorolt magyar vett részt bármikor is amerikai színekben egy olimpián?

Ella mindig hálás maradt iskolája iránt. 1993-ban felkutatta az Észak-Amerikában élő bethleneseket, és két alkalommal is hozott igen jelentős összeget, amelyet a főépület ablakreteinek kicserélésére és a tornaterem parkettjének felújítására használtak fel. Elluskám – egy hosszadalmas, rákkal való küzdelem után – szemeit 2009 tavaszán hunyta le.

Amint ez a tábla is elmondja, Bencze János és Gabányi László a magyar kosárlabda életében jelentős szerepet játszott, és az 1950-es és 1960-as években kimagasló teljesítményt nyújtottak magyar színekben. Két olimpián, Európa- és világbajnokságon bejárták a világot. Ez a két csapattársunk 433 alkalommal képviselte a magyar színeket. Vajon azóta, melyik gimnázium adott két olyan kosárlabdajátékost, mint Bencze és Gabányi?

Imsi pedagógus, tanár, osztályfőnök, edző, csapatkapitány, csapattárs, szervező, szertáros, altiszt, mindenek, de elsősorban barát volt, ezért mi őszintén szerettük és szüleink is tisztelték. Napjainkban nem sok példát találunk erre.

Imsinek csak barátai voltak! Török Sándor, volt kosarasa, az úszóélet országosan, és nemzetközileg elismert tagja, kebelbarátja mindenki előtt csak dicsérte, és a század edzőjének titulálta. Volt diákjait és csapatának tagjait, mint barátokat ölelte át. Otthona mindig nyitva állt előttünk, örömmel emelte fel és koccintotta velünk a barátság poharát.

1996. október 5-én a vásárhelyi kosárlabdasporthoz 50 éves évfordulóján emlékünnepe keretében avatták fel Balogh Imre domborművét a Gimnázium aulájában. Vásárhelyen Imsi volt a kosárlabda atyja. A 2008-ban avatott Szegegy utcai Aréna méltán viseli a nevét.

Igazán örülök, hogy ilyen szép számmal vagyunk együtt. Most felkérek néhány volt csapattársat, hogy röviden szóljon egy pár szót az eltöltött időről.

[Az emlékezők: Bencze János, Bús Miklós, Lázár Lajos, Kenéz Imre, Lengyel Titusz, Lehmann István, ifj. Balogh Imre, Szabó Lajos, Elek Sándor]

Helyénvaló megemlíteni, hogy az idők folyamán mások is jelentős szerepet játszottak az iskola és helyi klubok életében, közéjük tartozott Nagy Zsuzsa és Elek András is.

Ez év tavaszán három Egyesült Államokba letelepedett volt diákotárs – Bús Miklós, Kovács László, Lázár Lajos – összefogott, és a csa-

KOVÁCS ELLA - SZINKRONÚSZÓ OLIMPIKON
(f: Kovács László)

pattársak, barátok részvételével elkészült a tábla. Lehmann Stefinek külön köszönet jár, mert kezdetől fogva, a távollágot áthidalva, buzgalommal dolgozott velünk és a szegedi mesterrel, aki elkészítette ezt a díszes emléktáblát. Ez volt Imsinek a tanterme, tehát a táblának itt van a legmegfelelőbb helye. Ez az emléktábla hirdesse a jövő nemzedéknek a tudás iránti vágyat, serkentse az itt megálló olvasót kirtató munkára - nemcsak a sport területén, de az élet kiszámíthatatlan arénájában is.

Kedves barátaink!

Az alábbi záró gondolatokat vigyétek magatokkal. Lehullottak már a homokóra porszemek sok volt kedves tanár, diákotárs és csapattárs élete felett. Bizonyos mértékben mi magunk is úgy vagyunk már, mint Pál apostol volt utolsó napjaiban. Pál jól ismerte az atlétikai viadalokat és egyik levelében ezt mondja: „Aki versenyben vesz részt, mindenben megtartoztatja magát. Én tehát futok, mint aki előtt nem bizonytalan a cél. Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.” (II. Timóteus 4:7).

Itt Pál nem azt mondja, milyen helyezést ért el vagy hogy hányadik lett, csak ennyit: „elvégeztem”. Mi is, a magunk módján, „futásunkat elvégeztük”, megálltuk helyünket és megelégedéssel adjuk tovább a stafétát. Imsi kosárlabdacsapatai és tanítványai nevében ezekkel a gondolatokkal adjuk át ezt az EMLÉKTÁBLÁT szeretett iskolánkunk és az utánunk jövő nemzedéknek.

Elhangzott 2010. szeptember 11-én, elmondta Kovács László nyugalmazott egyetemi tanár, lelképásztor, West Lafayette, Indiana, Egyesült Államok.

MOHÁS LÍVIA
író, pszichológus

A pszichológusi pálya motivációja nagyon régi eredetű bennem. Ahogyan sok embert valamilyen jó tanár indít el szakmája felé, velem is így történt. Egerbe jártam középiskolába az Angolkisasszonyok Intézetébe, négy gimnázium elvégzése után mentem a tanítóképzőbe és nagyszerű osztályfőnökünk, Mater Bodolai Margit tanított többek között pszichológiát is. De talán e tantárgynál is fontosabb volt az ő személyisége. Amikor első önismereti könyveimet írtam, a *Mit tudsz önmagadról?*, a *Találkozás önmagunkkal*, a *Ki tudja, mi a siker?* című könyveket, akkor sokat gondoltam arra, hogy Mater Bodolai miképp beszélt erről vagy arról a témáról. Felidéztem az ő véleményét, elképzeléseit és ezekhez mértem a pszichológia száraz anyagát. Személyessé tudta tenni és magam is erre törekszem, a tudományos pszichológia megállapításait, ezeket az ember mindennapjaihoz és lelkéhez közelítette. Voltaképp nem is csak a pszichológiát tanulhattuk meg tőle, hanem a látószöveget, ahogyan az emberre és világra rá kell nézni, vagyis nagylátószöggel. Az örökkévalóság szemszögéből, mondhatni kozmikusán, ám eközben tudni kell a ma és a holnap praktikumát.

*

Hódmezővásárhely nekem a Barátságot jelentő, így nagy betűvel írva. Egyik nagyszerű barátom, Kovács Ella, Szabó Artóné vásárhelyi lakos volt, együtt jártunk a Testnevelési Főiskolára, akkoriban együtt is laktunk. Sokat és szeretettel beszélt szülővadásáról, a Bethlen Gábor Református Gimnáziumról, az ott töltött remek évekről, néha már én is magaménak véltem azt a várost. A másik jelentős kötelék Hódmezővásárhelyhez az író Németh László. Tanár koromban különös kíváncsisággal olvastam nem csupán a regényeit, hanem az ő pedagógusi életrajzának élményeit. Abból meg lehet tanulni, hogy miképp érdemes pedagógusnak lenni. Okos autonómiával, a tanóra üvegbúrja alatt szabad és lehet szabadon létezni.

Ilyen kapcsolatokkal a vásárhelyiség úgy érint meg engem, mint egy nagy Vigasz és Segítség, ezt

BARÁTSÁG — VIGASZ — SEGÍTSÉG

A TELJESÍTMÉNY MOTIVÁLÁSA

Mohás Livia író, pszichológus 1928. november 17-én, Bogácson, egy polgári értelmiségi családban született. Középiskoláit az egri Angolkisasszonyok Leánynevelő Intézetében végezte. Tanári oklevelet a Testnevelési Főiskolán szerzett, majd pszichológusi oklevelet az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen.

Tanított általános iskolában, gimnáziumban, dolgozott a Tankönyvkiadó Vállalatnál, a Művelődésügyi Minisztériumban, az MTA Pedagógiai Csoportjában és a Pedagógiai Intézetben. Tagja a Magyar Írószövetségnek, a Magyar Írók Egyesületének, a Magyar Alkotóművészek Országos Szövetsége Írói Tagozatának, a C. G. Jung Komplex-pszichoterápiás Egyesületnek, a Magyar Pszichológiai Társaságnak, Elismerései: *József Attila díj* (2002), *Az év könyve díj* (*A táncos, a politikus, a nő*, 1998), *Magyar Köztársaság Érdemrendje* (1998), *Szobotka díj* (1994).

Vásárhelyi kötődése Kovács Ellának köszönhető, akivel főiskolai tanulmányai alatt köt barátságot. Később segít Kovács Ellának a Bethlen Gábor Gimnázium épületének följújtásában, mely szorosabbá kötötte a barátságot, kapcsolatot.

A *Vásárhelyi Látóhatár* kérésére pályájáról, a társadalomról, „vásárhelyiségéről” és álmairól vallott a közismert író, pszichológus.

azért mondom, mert tanár koromban nehéz volt nekem saját múltammal, a vallásos neveléssel, tisztességgel összeegyeztetni a materialista, marxista szemléletet, amit a Kádár-korban az iskola egy tanártól megkövetelt. És a Németh László-i pedagógiai világban gondolkodva ez sikerült, hiszen az önálló, autonóm módon, szabadon kezelt szellemi értékek fölötté vannak az ingatag politikai áramlatoknak. Azokon fölül lehet emelkedni. Ez nagy örökség.

*

Visszajelzések? A regényeim és az ismeretterjesztő pszichológiai írásaim nagyon különböző visszajelzéseket mutatnak. Az utóbbiak biztatóak, ma is kiadják a könyvkiadók a hetvenes években megjelent könyveimet, időnként felkérnek újabb írására és előadások tartására. Ezek a könyvek a könyvpiacra jelen vannak és fogynak. Sajnos a szépirodalmi könyvek nem igazán kapóssak, ebben az sem vigasztaló persze, hogy sok más prózaíró is így van ezzel. Akkor szinte megütődöm, de jó értelemben, mikor valaki telefonon vagy élő szóval azt mondja, hogy ezt vagy azt olvasta tőlem és az megváltoztatta az életét.

*

A kaotikusság bármely társadalomban szükségszerűen jelentkezik, ha elkezdik alulértékelni a rendet, a fegyelmet, a pontosságot, az adott szó betartását, a tiszta beszédet. Nálunk meggyöngült a rend és a fegyelem, e percben csak abban bízhatunk, hogy nagyon sok ember szívből kívánja ezek megerősödését és valóban vannak közöttünk sokan, akik szilárdak, erősek és tudnak kívül, belül építkezni.

A fiatalok helyzete és a család nevelése a legszorosabban összefügg. Sok mindent

nem lenne szabad elfelejtenie a szülőknél, úgy látom némely családban sajnos ez a felejtés megtörtént. Nevezetesen azt például, hogy a jól szervezett családban érvényes bizonyos hierarchia, ennek felső szintjén a két szülő van és a gyerekek „beosztottak”. A negyedik parancs érvényes, ahogyan az engedelmesség is. Aztán azt is újra kellene tanulni, hogy természetesen a nevelés olykor frusztrálással, a gyerek szándékának akadályozásával jár és minden frusztráció agressziót szül. Ezt az összefüggést az amerikai iskolák jó részében annyira „félrekezelték”, félreértelmezték az elmúlt évtizedekben, aminek szörnyű következménye az iskolai erőszak szélsőséges formái. Rettenetes, hogy az iskolai erőszak hozzánk is, ha nem is olyan szélsőségesen, begyűrűzik. Az agresszióval bánni kell tudni, s ennek csak egyik, de nem jelentéktelen formája a motivált teljesítmény. Teljesítmény sportban, teljesítmény tanulásban, teljesítmény műveltségben, teljesítmény magatartás formákban, például fegyelemben, ha teljesítményre sikerül motiválni, az már valami.

*

Terveim? Álmaim? Az Argumentum Könyvkiadónál várokozok, bevetésre kész a *Három kisregény* című kötetem. Valóban három kisregény van benne. Egyiknek címe *Prokopiosz*, ez a *Theodóra* és a *Jusztiniánusz* regényeim folytatása, egy öreg bizánci értelmiségi motyogása. A másik címe *A dekaltonférfi*, a harmadik kisregény címe: *Irma*. Arra várokozok ez a könyv, hogy a Nemzeti Kulturális Alap végre kapjon az államtól annyi pénzt, hogy mi, szegény írók pályázhassunk megírt munkáinkkal. A kiadó csak így, támogatással tudja azokat megjelentetni.

Mohás Livia

Békési Sámuel tanító özvegyének kérelme 1823-ból

Özönlenek a médiából a rémhírek szökőárról, földrengésről, vulkánkitörésről. Levéltári szobámban reggelként megnézem a legfrissebb híreket az interneten. Ma arról írnak, hogyan próbálják kártalanítani a vörösiszap-ömlés károsultjait. Felvillan előttem, hogy kétdoboznyi iratot őrzünk régmúlt időkől a természeti katasztrófák segélyezésére vonatkozóan. Kíváncsi leszek, miféle szerencsétlenségek történtek akkoriban. Megyek a raktárba a dobozokért. ...Tűz..., árvíz..., belvíz..., orkán..., jégverés.... A csomókba rendezett dokumentumok között egy levél, eltérő írásmóddal. Úgy tűnik, asszonykéz betűi. Érdeklődésemet hirtelen magára vonja, szeretném tudni, hogyan került ide kétszáz évvel ezelőtt ez a furcsa, magánszemélytől származó levél, amelynek szerzője ráadásul valószínűleg nő. A fejlécen a következő olvasható:

„A Hódmezővásárhelyi Becsületos Tanácshoz nyújtott alázatos esedező levele a néhai oskolai tanító, Békési Sámuel özvegye Győri Sárának. Helyben élelmére való segedelemért esedezik.”

Ki lehet ez az elszánt asszony? Hogyan jutott el a koldulásig? Folytatom az olvasást:

„...Férjem ezen városban, a külső Új utcai fiúí és leányi oskolában 27 esztendőig tanítóságot viselvén, életének vége felé 4 utolsóbb esztendeiben oly nyomorúságba esett, hogy magával is jól tehetetlen volt. ...Amíg azon hivatalát folytatta, annak csekély jövedelméből nem szerezhett annyit, hogy engemet, és még most is kezemnél lévő 3 árváimat táplálhatná. ...Ő tehát engemet gyászos özvegységre, árváimat siralmas árvaságra hagyván, semmiféle fundusom [vagyonom] nincs, amelyből mind magamat, mind árváimat táplálhatnám, sem búzám, sem árpám, sem tűzre valóm nincs, és ahhoz vagyok közelebb, hogy ezen a keresztyén helyen, aholott fent érdeklett férjem magát a közjónak gyarapításáért feláldozta, ... utolsó ínségre jussak.”

A megalázottság, kiszolgáltatottság kiált a szavakból. Kell a segítség, hiszen itt nem csak az asszonyról, hanem a gyermekeiről is

szó van. El kell érnie, hogy visszautasíthatatlan legyen a könyörgése. A tényeket leíró sorok között olyan eszközöket vet be, amelyekkel hatni próbál az előljárók lelkére. Úgy emeli ki férje érdemeit, hogy a megszólítottakat is etalálja:

„...ezen anyavárosban sok hűséges polgárokat, engedelmes jobbágyakat, jó gazdaszasszonyokat és jó keresztyéneket nevelt különös hűséges szorgalmatossága által. Reménylem, a Becsületos Tanácsnak érdeemes tagjai közül is találtatnak, akikben ezen hűségét megbizonyította.”

A reformált „keresztyén” kifejezést kétszer is használja, sugallva azt, hogy a segítségnyújtás Istennek tetsző cselekedet. E gondolat erősítésére egy bibliai sort is idéz, méghozzá aláhúzva:

„Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek.” (Máté 5., 7.).

Vajon véletlen-e a kérelem benyújtásának időpontja? Vagy tudatosan írta a levelet december 17-én? Advent idején egy kicsit mindenki könnyebben ellágyul, talán még a tanácsnokok is engedékenyebbek.

Szeretnék többet megtudni Sára asszonyról. Szeremlei Sámuel könyve, *A hódmezővásárhelyi református egyház története* talán ad valami kiindulópontot. Az elemi iskolai tanítók felsorolásánál megtalálom a néhai férj, Békési Sámuel nevét, 1787 és 1815 között töltötte be hivatalát. Az évszámok nyújtanak némi támpontot, jöhetnek az anyakönyvek. A halálzási lajstromból kiderül, hogy a praeparator 1818-ban, 75 évesen halt meg. A halál oka öregség, temetését „graty”, vagyis ingyen végezték. Rövid fejszámolás, születési dátuma 1743. Ezek szerint a születésére vonatkozó adatokat nem találom, mert az anyakönyvek 1747-től vannak meg. Nézem a feleséget, az elhalálozás időpontja 1836, életkora 76 év, „nyavalyája” öregség. Tehát vélhetően 1760-ban született. Átnézek előtte tíz évet, utána tíz évet, de az én Győri Sárám sehol. Lehet, hogy nem vásárhelyi? Ezt tűnik alátámasztani az a tény is, hogy a házasságkötésüket se jegyezték be a városban. Viszont rábukkanok két érdekes adatra. 1795-ben férjhez ment egy Varga Erzsébet nevű leány, „ki árva fővel tartatott Új utcai tanító Békési Sámuelnél”. 1807-ben pedig házasságot köt Eszter nevű leánya, akinek születését szintén nem lelem bejegyezve. Lehetséges, hogy az előtt született, hogy a házaspár Vásárhelyre költözött? Az anyakönyvek igen megbízható források, ennek ellenére többször is ellenőrzöm, de semmi. 1790-től viszont zúdulnak az adatok.

Két évtized alatt tizenegy gyermekáldás, sorrendben: Sára, Lídia, Erzsébet, Mária, Julianna, Julianna, Sámuel, Kata, Zsuzsanna, Judit, Sándor. Nem tévedés, nem véletlenül szerepel kétszer a Julianna név. Az első kislányt elvitte az 1798-99-es himlőjárvány, melyben sok százan haltak meg, többségük három év alatti. Gyermekehalál esetén a korszak szokása szerint a nevet a következő újszülött „örökölte”.

A fennmaradt dokumentumokból ennél többet nem tudok kideríteni, Szeremleinél még megnézem, mit ír a tanítói fizetésről. Hogyan szegényedhetett el teljesen néhány év alatt egy pedagógus özvegye? A javadalmasz két részből állt. Készpénzben megkapták a tandíj egy részét, a többi természetbeni juttatás volt: búza, árpa, faggyú, só, hús, bor, sertés, vaj, méz, sajt, fa, széna. Ezekből tartalékot képezni, közel két tucat gyermek fölnevelése mellett nem nagyon lehetett. Az öregségük miatt leváltott praeparatorok végkielégítésként félévi fizetést kaptak. Ez se tartott ki sokáig. „Későbbi nyomorúság” esetén még járt némi pénzbeli alamizsna, de csak a tanító haláláig. A nyugdíjintézetek is csupán a század második felében alakultak meg. Nem csodálható tehát, hogy a férjét évekig ápoló, három gyermekével egyedül maradó özvegy nem tudta miből fenntartani a családját.

Bujkál bennem még egy apró kétség: biztos, hogy az asszony írta a levelet? Akkoriban a férfiak közül is kevesen voltak e képesség birtokában, a jegyzőkönyvekben az aláírás helyén mindenütt a bizonytalan vonalakkal húzott „X” található. Elképzelhető, hogy másral íratta meg a kérvényt? Szeretném kizárni ezt a lehetőséget, ezért megmutatom a levelet egy grafológusnak. Megnyugtatóan alátámasztja a föltevésémet. A betűk megformálása, túlcirkalmazása női kézre, a lefelé ívelő sorok lehangoltságra utalnak. Azt már én teszem hozzá, hogy a dramaturgiai felépítés, a megfogalmazás, a szavak használata is asszonylélek, gondolkodásra vall.

Már csak egyetlen kérdésre kell megtalálnom a választ: vajon sikerült-e elérni a célját? Lesz-e étel az asztalon, meleg a szobában karácsonykor? A tanácsi jegyzőkönyvekben talán nyomára bukkanok. ...Igen, itt van:

„1823dik esztendei december 23kán... az esedezőnek kérését, mivel szokatlan, nem teljesíthetni”. Pillanatnyi csalódottságot érzek, de a végzés folytatódik: „-mindazonáltal néhai férjének hosszas hivatala folytatása tekintetből ezen esztendőre 1 köből búzát, 1 köből árpát és 100 kéve nádat segedelemül adunk.”

Sikerült! Megnyugszom. 2010. december 23-án.

Szenti Csilla
(Az idézetek a könnyebb olvashatóság kedvéért nem betűhívek.)

EGY FILMTÖRTÉNETI TITOK NYOMÁBAN

Tühegyi Katalin, egy különös vásárhelyi

EGY TÖRTÉNET TÖRTÉNETE

A Németh László Városi Könyvtár digitális archívumát böngészve bukkantam rá Szathmári János visszaemlékezéseire Vásárhely 20. század első felének karakteres embereiről, amit egy képzeletbeli séta keretében mond el Vásárhely régi utcáit bejárva. Számos tanulságos történet között egy régóta találgott titkot említ meg, nem kevesebbet állítván, hogy Karády Katalin, a 40-es évek filmdivája ismeretlenségbe merült dublőze nem más volt, mint egy vásárhelyi lány – Tühegyi Kati. A könyvtár helytörténeti gyűjteményében fellelhető korabeli napilapokban megtaláltam nevét, mint lelkes amatőr színjátszóét, aki bálokon szerepelt énekel-szavalattal, ám Karádyhoz nem tudtam kötni személyét. A Nemzeti Filmarchívum a biztatáson kívül más segítséggel nem tudott szolgálni. Abban reménykedve, hogy élnek Vásárhelyen rokonai, a telefonkönyvet lapoztam fel, s így jutottam el Tühegyi Dorottya-hoz, aki Tühegyi Katalin unokahúga. Nála megtaláltam mindazokat a korabeli újságkivágásokat, amik archív pontossággal hitelesítik Szathmári János emlékeit.

„A Független Újság pünkösdi magyar estje.

Városszerte nagy érdeklődéssel beszélnek a Vásárhelyi Független Újság pünkösdi estjéről. A magyar dal, a magyar tánc ünnepe lesz a Fekete Sas nagytermében s mikor hangzik szebben a magyar nóta, mint éppen a piros Pünkösdi napján, mikor bűvölőbb a magyar tánc, mint a tavasznak ezen a legszebb ünnepén? Éppen ezért rendez most a Független Újság szerkesztősége magyar népi estet. Műsorunk szereplői közül már többeket megemlítettünk és mai hirdetésünk-ből is tájékozódhatnak olvasóink a műsor gazdagságáról és érdekességéről.

Itt most kiemeltük Tühegyi Katalin nevét, akit ezideig igen kevesen láttak még vásárhelyiek közül színpadon, pedig mint a színművészeti iskola növendéke, már akkor feltűnt különleges tehetségével. Egyideig mint Karády Katalin „dublőz”-ét emlegették s csakugyan van megjelenésében és előadó stílusában hasonló vonás, ő azonban elsősorban prózai művész, akinek rendkívül finomságú és kifejező erejű hangja és beszéde már előre nagy sikert biztosít előadásának. Még azt is megemlítjük, hogy Tühegyi Katalin Tompa Mihály bájos virágregéiből fog előadni, ami szintén sohasem alkalomszerűbb, mint éppen piros Pünkösdi napján.” (1947. május 22.)

A kutatás összegzéseként elkészült egy dokumentumfilm és a Nemzeti Filmarchívum, valamint a Színészkönyvtár. hu felvette Tühegyi Katalint nemzeti filmjászságunk tagjai közé.

**Tühegyi Katalin
színészigazolvány fényképe 1943.**

(Bodrogi fotó, Hmvhely.)

Munkámat Balogh Gyöngyi, Béres Dezső, Borus Gábor, és Tühegyi Dorottya segítették, amiért ezúton is köszönettel tartozom.

A LAPPANGÓ LEGENDA

Szathmári János hódmezővásárhelyi lapszerkesztő és újságíró 1987-ből származó visszaemlékezésében így idézi fel a szép és tehetséges ifjú színésznő, Tühegyi Katalin alakját:

„Ott a sarkon azonban még be kell fordulni egy szóra a Galamb utcába. Mert ott lakott Tühegyi Kati, aki egykor, mint ragyogó fehér ruhás lány fogadott bennünket a külsőszórháti olvasó kör előtt... Tühegyi Kati pedig színésznő volt Pesten, nem sokra ment vele. Ő lett Karády Katalin dublőze... Vagyis, lévén Karády roppant idéetlen alkat a szép bűgő hangja mellé, így helyette Katit fényképezték, ha a fejénél többre is szükség lett a fotókon.”

Szathmári János: Különös Vásárhelyiek (1987). (kézirat)

URL: <http://www.nlvk.hu/hek/Szathm.htm>

Karády korabeli kritikusai valóban kifogásolták a diva szögletes vállát, csontos csipőjét, túl izmos vádlóját és darabos mozgását.

Megtudhatunk-e többet egy tehetséges és törekvő fiatal lányról, akit nem tart számon a színház- és filmtörténet? Mende-mondák maradtak fenn csupán arról, hogy Karády Katalint filmjeiben egyes jelene-teknél dublőz helyettesítette. Supka Magdolnáról kiderítette a kutatás, hogy Karády dublőzeként szerepelt a Halálos Tavaszban. Lehetséges azonban, hogy Tühegyi Katalin egy másik, a találgatások mögött megbúvó Karády dublőz.

TÜHEGYI KATALIN ÉLETRAJZA

Tühegyi Katalin 1922. február 16-án született Hódmezővásárhelyen. Szülei Tühegyi József és Hidi Margit gazdálkodók. Testvérbátyja Tühegyi László. Hódmezővásárhelyen, a Dózsa György utca 18 számú házban töltötte gyermekkorát és szülővárosában végezte alapiskoláit. A szomszédos Galamb utcában éltek nagyszülei.

16 éves korától, 1938-tól rendszeresen fellépett ének és táncszámokkal a Vásárhelyen rendezett bálokon. Tühegyi Kati fellépéseiről és pletykaszamba menő magánéleti híreiről beszámoltak a helyi lapok. Nem tudjuk, csak feltételezhetjük, hogy Tühegyi Kati látogatta a Kardoss Géza és Bánky Róbert féle Szegedi Színházi Társulat nyári előadásait 1941-42-ben, a Vásárhelyi Nyári Színkörben, azaz a Faszínházban, ahogy Vásárhelyen népszerűen nevezték az 1898-ban épített, 800 férőhelyes, karzattal ellátott, angol neoromantikus stílusú faépületet, ami az akkori Erzsébet Ligetben, mai nevén Népkertben állt. Az épületet 1950-ben lebontották, így ma már csak régi fényképekről idézhető fel külső képe.

Valószínűleg itt találkozott olyan színházi emberekkel, akik lépteit a budapesti színészeti tanulmányok felé egyengették. Így kerülhetett a Filmgyárba és Karády Katalinnal egy produkcióba. A Vásárhelyen 1939-ben nyári színházi előadásokat igazgató Bánky Róbert 1943-ban a Színészkamara alelnöki tisztét töltötte be. Talán lappanganak még valahol dokumentumok, amelyek több részletet adnak Tühegyi Katalin színésznői karrierjének indulásáról.

Színészkamarai igazolványa szerint 1943-ban gyakorlatos színészi besorolást nyert. Szerepel a Lejtőn című 1943-as Podmaniczky Félix filmben Egressy Katalin művésznéven. Hegyi Katalin művésznéven megtaláljuk a nevét a Boldoggá teszlek című 1944-es filmvígjáték stábjlistájában, amit Bánky Viktor rendezett. Ezen filmek forgatásáról és Tühegyi Katalin szerződtetéséről a színházi lapok rövid hírei tudósítanak.

Karády Katalin és Túhegyi Katalin, *Machita* forgatási képeslap, 1943.

Számos adattal dokumentált viszont Túhegyi Katalin Karády dublói szereplése. Túhegyi Kató segédszínészként szerepel a *Machita* című 1943-as kémfilmben, amit Rodriguez Endre rendezett és Icsey Rezső fényképezett. Megőrződött szerződése és a forgatási beállítások során készített fényképek, amelyek levelezőlap formátumban készültek. Ezen kívül újságtudósítások maradtak ránk, amelyekben mind Karády, mind pedig Túhegyi nyilatkozik a dublói munkáról. A filmet 1944. április 5-én mutatták be, 17 nappal Magyarország német megszállása után. A bemutatást követően azonban azonnal betiltják a filmet. Karádyt április 19-én a Filmgyárból hurcolja el a Gestapo. A német birodalom érdekeinek elárulásával vádolják. Azzal gyanúsítják, hogy angol kém, ami akkor gyakori ürügy volt emberek elhurcolására és megkínzására. A valóság viszont az, hogy Karády honfitársait mentette a biztos pusztulástól. Budapest ostroma és a nyilas terror szétzilálta a hazai filmgyártást.

Vélhetően ezek az események vetettek véget Túhegyi Kató filmes terveinek, aki hazatért Hódmezővásárhelyre. Bár 1945-ben még színésznőként igazolják, sosem tért vissza a színjátszáshoz. Férjhez ment, és Kaposváron élt 1991. október 11-én bekövetkezett haláláig. Nem lépett többé kamera elé néhány családi fotót leszámitva.

A két Katalin, Karády és Túhegyi, számukra nem befolyásolható események sodrában rövidre szabott pályát kényszerültek befutni. Filmszínészi pályafutásukat követő életük nyugalmat és a törté-

nésekbe belenyugvást hozhatott nekik. Az emlékezetben viszont fiatal, sugárzó jelenségekként maradtak meg. Emberi törekvéseik vonzó és ösztönzést adó jelképpé váltak, és korszakokon átívelő teljesítményük velünk marad.

FILMSZEREPEI

Boldoggá teszlek (1944) – Judit kisasszony, Hegyi Katalin művésznévén. Rendező: Bánky Viktor.

Lejtőn (1943) Egressy Katalin művésznévén. Rendező: Podmaniczky Félix.

DOKUMENTUMFILM

Katalin és Kató – A díva és dublőze (2009). Rendező: Kardos József, Operatőr: Somogyi András. URL: <http://www.pressburger.hu/film>

Forrás:

Filmhíradó, 1944, január 19-26.

Film, Színház, Irodalom, 1944, január 19-26.

Kardos József

KARDOS JÓZSEF

Született: Hódmezővásárhely, 1958.

Szakképzettsége: kutató vegyész

Mottó:

„Nem a válasz, hanem a kérdés gyűjt világosságot.”

(Eugene Ionescu)

SZERDAHELYI JÓZSEF

Szerdahelyi József 1804. március 9-én született Hódmezővásárhelyen a Hunyadi (ma Imre József) utcában, a Gosztonyi-féle ház tőszomszédságában. Apja Szerdahelyi József, anyja Blaskovics Terézia. Apja saját vágyainak kiteljesülését látta megvalósulni, hogy fiát Nagyváradra küldte tanulni, különb sorsot szánt neki. Kijárva a humanitás osztályait már a jurátosságot tanulta, amikor búcsút mondott az iskolának, és vándorszínész lett. Édesanyja ekkor már nem élt, apja második házasságából, Palásti Erzsébettől született hat gyerek gondja-baja mellett keveset ért rá tépelődni elsőszülött fiának döntésén. Féltestvéreiről kevés ismeretünk van. Csak Szerdahelyi Pál iparos és Agáciné Szerdahelyi Erzsébet tanító néve ismert.

Szerdahelyi József rendkívüli muzikalitással rendelkezett. Kitűnően játszott fuvolán és gitáron, mint kezdő színészt a zenekarba sorolták be. Itt tanulta meg Heinisch József karmestertől az összhangzattant és a hangszerelést. A társulat lehetőségeit figyelembe véve ő hangszerelte azokat az operákat, amelyeknek csak zongorkivonata volt meg. Sokoldalú színész volt. Szép bariton hangjával az operákban nagy sikereket aratott, „azonkívül bohózatokban is kitűnően játszott. Férfikorában is oly virgonc, pajkos, könnyűvérű, kissé szeles volt, mintha most került volna ki a hatodik iskolából”. Elragadó férfiszépség volt. Egyéniségének hatása alól, nehezen tudta bárki kivonni magát. Nem csoda, hogy a zadjai Schlachta Etelka képzelőerejét épűgy megmozgatta, mint Bartalos Istvánnét, ki így írt róla: „Mindazokra, kik őt személyesen ismerték, s a művészet több ágait figyelemmel kísérték, azon kellemes hatással lesz kapcsolatban, mit én érzek, valahányszor rá gondolok.” Örök időre beírta nevét zeneszerzői munkásságával a színháztörténet díszkönyvébe. Ebbeli

tevékenységét a vásárhelyi gyerekkor zenei dallamainak Darumadár útnak indul, Cserebogár sárga cserebogár emlékei hálózák be.

Operaszerepei között emlékezetes alakítása volt Rossini Sevilliai borbélyának Figarója, valamint Donizeti Az ezred lányának Sulpiciója.

Mint színész könnyedén, finom ízléssel elevenítette meg a színdarabok figuráit. Erőből a kolozsvári Múlt és Jelen a következőket írta: „A Szerdahelyi által megformált Bálint igen mulattató volt. Játékát és énekét nyugodtan tekinthetjük a darab főszerepének.” Hibátlan testalkatú, villogó fogsorú, remekbe szabott férfi volt, aki már megjelenésével sikert aratott. Imádták a színházat, mindig szívből nevetett, és „keves tehetséggel bírt, ha sírni kellett.”

1825-ben nősült meg. Felesége nemes Schvertner Julianna német katonacsalád leánya, aki nem csak elviselte a színészet nehézségeit, hanem tevékenyen részt is vett benne. Nem egy esetben segítette ki a társulatot, ha kellett statisztált, ha kellett, énekelt a karban. Házasságukból három gyerek született. Ottó mindösze fél évet élt. Nelli, Etelka Petronella Julianna Kolozsváron született 1827-ben, Kálmán 1829-ben.

1837. augusztus 22-e nagyjelentőségű dátum Szerdahelyi életében. E napon nyitotta meg kapuit a pesti Nemzeti Színház, amelynek ő is tagja lett. 1840. július 11-én került sor jutalomjátékára. A Tündérlak Magyarországon című vígopera előadása „Szerdahelyi javára” az alábbi szereposztásban ment:

Vánházi gróf nyugalmazott tábornok – Várady Ferenc; Lajos fia katonatiszt – Joób Zsigmond, Ferenc fia katonatiszt – Egressy Béné; Laura gyámleánya – Gusztinyi Júlia,

Zsófia gyámleánya – Szathmáry Karolina, Farkas kiszolgált közhuszár – Szerdahelyi József; Marcsa parasztleánya – Felbér Mária; Falubírája – Zsivora József; Kisbíró – Erkel Ferenc.

A vígopera zeneszerzője, Szerdahelyi, sikert aratott, tizenegyszer került színre. A siker alapja az volt, hogy Szerdahelyi a maga korában népdalnak vélt népies műdalokat operai köntösbe öltöztette. Több népszínmű, daljáték és dal zenéjét is ő szerezte, népies műdalai rendkívül népszerűek voltak.

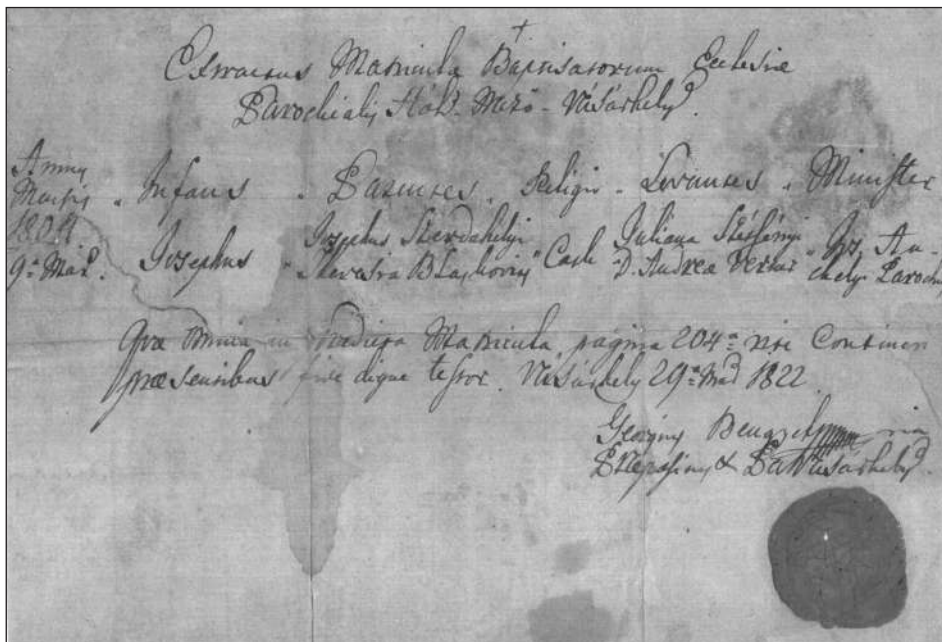
Sikereinek delelőjén otthagya a Nemzeti Színházat és újra Erdély felé indult. 1844-ben a téli szezonra kibérelte színtársulata számára a kolozsvári színházat. Kockázatos vállalkozásnak tűnt, de a forgandó szerencse pártfogásába vette. November 18-án felfokozott érdeklődés mellett került sor a tizenhét éves Szerdahelyi Nelli operaénekesnő fellépésére. Éveken át apja tanította énekelni. A gyönyörű termetű, csodálatos hangú énekesnő óriási sikert aratott. Szerdahelyi Nelli később az ország első énekesnői közé emelkedett.

Szerdahelyi József 1846-ban visszaszerződött a Nemzeti Színházhoz. Felesége és leánya Kolozsváron maradt. Fia, Szerdahelyi Kálmán is útra kelt, Pécsre ment a színtársulathoz. A több mint harminc éves vándorszínész élet nem múlt el nyomtalanul Szerdahelyi József egészsége fölött. „Az egészségem folyvást gyenge, a forró láz nem tréfa, játszom ugyan némelykor, de fölöttem ritkán, mert a nyilalások sokszor kínoznak, egyszóval gyenge vagyok, és ez az oka annak is, hogy az előttem el nem felejtett kolozsvári közönségtől oly sokáig el kell szakadva lennem...” – írta Szilágyi Sándornak. Kolozsvárt azonban elkerüli, mivel feleségétől elvált, és Pesten újra nősült, egy segédszínésznőt vett feleségül. 1851. február 18-án halt meg Pesten.

Halálának 37. évfordulóján 1888-ban szülőházát emléktáblával kívánta szülővárosa megjelölni. A gyűjtőíveken összegyűlt 42 forint 32 krajcárt „gyümölcsözés” végett elhelyezték a helyi pénztáratban. Bízta benne, hogy a „kegyeletes cél” megvalósul. Nem így történt, 1890-ben az újonnan elnevezett utcák közül egy sem kapott Szerdahelyi nevet, pedig a város ekkor Egressy Gáborról és Lendvai Mártonról is utcát nevezett el.

1904-ben Prielle Kornélia (Szerdahelyi Kálmán felesége) a városnak adományozta apósa mellszobrát. 1931-ben a Turul Szövetség vásárhelyi Bercsényi Bajtárs Vegyes törzse javasolta, hogy végre Szerdahelyi Józsefről is nevezzenek el utcát. Ez sem sikerült. Domborművét 1972-ben a Bethlen Gábor Gimnázumban avatták fel. Márvány mellszobra (Szász Gyula alkotása) a Budapesti Nemzeti Színház második emeletén látható. Szülővárosában a Vásárhelyi Televíziót üzemeltető Szerdahelyi József Műsorszolgáltató Nonprofit Kht. őrzi emlékét.

Földvári László

SZERDAHELYI JÓZSEF SZÜLETÉSÉT IGAZOLÓ DOKUMENTUM

(forrás: Római katolikus plébánia)

STÚDIÓK

Alakulás: 1986.

Helye: Városi Tanács, Kossuth tér 1.
A szerkesztőség vezetője Királyhegyi Ottilia
A VTV vezetője Szoboszlai Zsolt

Petőfi Művelődési Központ

1986 őszen átköltözik a PMK emeleti részébe a műszaki részleg, a stúdió. Ekkor már a saját felszerelését viszi magával, mely szintén U-matic típusú.

Kollektív Műterem

1987 őszen a művésztelep
Kohán György u. 2. szám alatti
Kollektív Műtermébe költözik.

Hódtó u. 4. szám

1988-ban a Hódtó u. 4. szám alatti tízemeletes ház 10. emeletére költözik, míg a szerkesztőség a vároháza emeleti termébe.

Ady Endre u. 14.

1990 szeptemberében a szerkesztőség és stúdió a volt munkásság felújított emeleti részébe költözik.
(A földszinten a Vendéglátóipari Szakközépiskola kapott helyet.)

MŰSORSTRUKTÚRA

Kezdetben nem volt élő adás. 1990-ig a kábeltelevízió hatezer háztartás számára tette lehetővé a helyi televízió műsorának vételét. A József Attila Áltanános Iskola aulájában hétfőnként nézhetők a kábel tv-vel nem rendelkező érdeklődők az adást, melyet egy hét múlva ismételt meg.

1990-től megindul a szórt adás, a város egész területén lehet nézni a Vásárhelyi Televízió adásait, sőt a környező településeknek is biztosított a vételi lehetőség. A jól megalapozott szakmai munkát a Vásárhelyi Televízió élére kerülő vezetők igyekeztek megőrizni, lehetőségük és a felmerülő igények figyelembevételével bővíteni.

1991-1996. november között Mihácz János a stúdióvezető.

1997. június -1999. márciusig Csorba Mária ügyvezető.

1999. márciustól - 2000. december Péter Árpád ügyvezető – Földvári László munkáltató.

2001. január - 2002. december. Csorba Mária ügyvezető, Tóth Andrea stúdióvezető

2003. március - 2008. április. Arany Tóth Attila ügyvezető, Tóth Andrea stúdióvezető

2008. május - Illés Béla ügyvezető - jelenleg is. Tóth Andrea stúdióvezető 2008. augusztusig.

(forrás: Csorba Mária és Tóth Attila)

25 ÉVES A VÁSÁRHELYI TELEVÍZIÓ

Országosan az elsők között, 1986 tavaszán alakult meg a Vásárhelyi Televízió. A helyi televíziózás történetébe nyerhetünk bepillantást.

Mindemellett személyes emlékek is meglevenednek a Vásárhelyi Televízió 25 évének legszebb pillanataiból.

A KEZDET ...

Az 1980-as évek közepén jártunk, s egyszerre csak korábban elképzelhetetlen vélekedések bukkantak fel, s ami sokkal fontosabb, kaptak teret a tömegtájékoztatással, s benne a helyi nyilvánosság jelentőségével kapcsolatban. Egyszerre ki lehetett mondani, hogy az embereket legalább annyira érdekli, mi történik a közvetlen környezetükben, mint amennyire fontosak számukra az „ország-világ” eseményei.

A korabeli hierarchia szerint a téma a tanács művelődésügyi osztályának hatáskörébe tartozott, a „legfelsőbb jóváhagyás” pedig a városi pártbizottságtól függött. A tanácsnál Szoboszlai Zsolt személyében (Szociológus, a rendszerváltás időszakának ismert szereplője Vásárhelyen. 1989-ben a Magyar Néppárt delegátusaként részt vett az országos Ellenzéki Kerekasztal és a Nemzeti Kerekasztal munkájában. Ma Szolnokon él és dolgozik.) volt kezdeményező-támogatója a helyi televíziózás kialakításának. A műfajjal kapcsolatban senki nem rendelkezett megfelelő ismeretekkel a városban, ezért engem kértek fel, mint a megyei napilap újságíróját, hogy vegyek részt a Magyar Televízió által szervezett képzéseken. Örömmel vállaltam, s azonnal bele is szerettem az új médiumba. Budapesten az MTV legjobb szakemberei – Peták István, Horváth János, a legendás Déri János - foglalkoztak velünk, közvetítették számunkra a szakma alapjait és a helyi televíziózás speciális szabályait. Megismerkedtünk azokkal a kollégákkal, akik már lakóhelyükön működtek a helyi tévéket, kialakult egy kint-ön csapat, tagjai – ha az ország különböző pontjain dolgoztak is -, bármikor készségesen segítettek egymást. Dunaújváros, Kecskemét, Tatabánya, Miskolc működtek már, mint „út-török”, de Hódmezővásárhely is benne volt az első 12 VTV-ben.

A legelső feladat 1986-ban a helyi csapat létrehozása lett. A szerkesztői, riporteri feladatkör természetesen új újságírókra szabott munka volt. A műfaj speciális tevékenységeihez, az operátori és az összes műszaki feladathoz azonban már egészen más volt a „merítési” lehetőség. Röntgen asszisztensből a főiskolán dolgozó műszakiaknak át (Az intézménynek már akkor megvolt az az U-matic alaptéchnikája, amely rendszerre később a VTV működése épült. Az első adásokat az ő kamerájukkal és berendezéseik-

kel készítettük.) az akkori megyei napilap fotóriporteréig szélesedett a kör, amelyből végül sikerült összeállítani a gárdát. Életem nagy ajándékának tartom, hogy részem lehetett kiválasztásukban, később pedig, hogy a munkatársuk lehettem... Igazi közösség alakult ki, érdeklődő, többségében tehetséges, „romlatlan” jellemű, önzetlenül dolgozó emberekből, főként fiatalokból. Mindenki, minden feladatot szívesen végzett, a szerkesztő ugyanúgy részt vett a fizikai munkában, mint a technikai munkatársak. Az eredmény, a siker volt a fontos, valamennyien ehhez akartunk hozzájárulni. Induláskor a Szegedi Körzeti Stúdióból Fodor Dezső operatőrtől és Váraljai Dénes műszaki vezetőtől kaptunk segítséget. A legelső adást 1986. május 5-én sugároztuk felvételtől.

POLITIKAI KÖRNYEZET

A korszak jellemzőiről már esett szó. Csizmadia Sándorné dr., tanácselnök számtalanszor célpontja, szenvedő alanya lett az egyes műsoroknak, mégis támogatta, ha kellett védte a helyi televíziót. Ha a médiumok kritikai hangvételét és a mindenkori hatalom viszonyát nézzük az eltelt negyedszázad alatt, akkor tudjuk igazán értékelni, mit is jelenthetett ez. Nem gördített akadályokat a pártbizottság sem, bár a cenzúrához, a konzerv adások előzetes megtekintéséhez ragaszkodtak.

Kritikus pillanatok? Az egyik például az MDF helyi csoportjának bemutatása volt. Úgy emlékszem, ebben nem sok helyi tv előzött meg bennünket az országban. Engedélyt nem kértünk rá, mert természetesen nem kaptunk volna. Emlékezetem szerint ez az anyag „előzetes mozizás” nélkül került adásba... Egy másik esetben Nyíregyházán, az országos televíziós fesztiválon nyert első díjat az „Esti dal” című film – Korom András, Markos András munkája -, amelyet addig fiókban rejtegettünk. Országos visszhangja lett, hiszen tabunak számító témával, a cigánykérdéssel foglalkozott. Az országos nyilvánosság persze védeltséget adott, de városban belül igen nagy botrány kerekedett a filmből. Így nyert megerősítést, hogy nagyon is valós problémára bukkantak a kollégák.

A műsor eleinte az aktuális események rögzítéséből állt, elejétől fogva törekedtünk rá, hogy dokumentáljuk, mi történik a városban. Hódmezővásárhely gazdag történelmi múltja, kulturális értékei azonban kezdet-

től fogva sarkalltak arra, hogy a múltat és a jelent egyaránt bemutassuk. Hamarosan körvonalazódtak a rovatok, s elindultak a különböző tematikájú állandó műsorok. (Városvédő műsor, Ifjúsági Magazin, Kulturális Magazin és számtalan egyéb) Igyekeztünk lehetőséget adni arra, hogy minden értelmes ötlet, kezdeményezés lehetőséget kapjon a megvalósulásra.

A televízió első 5 évére igazán nem a gyermekcipőben járás volt a jellemző. A romániai forradalom 1989. decemberében közvetlen közelről érintette Vásárhelyt – Tóth Sándor tragikus halála miatt. Rendkívüli, élő adásban számoltunk be erről, még a Hódtó u. 4. szám alatti stúdióból. Nem mindennapi teljesítmény volt ez az akkori technikai adottságok mellett. Kideríthetetlen, hányan látták ezt akkor, de ma is tanulságos lehet megnézni a felvételt, hiszen minden adást archiváltunk. A másik „mély víz” az 1990-es választási kampányokban való helytállás volt. Minden párt „kampányfilmjét” elkészítettük, s minden szakirodalom nélkül (akkor még választási kódex sem volt), szigorúan koncentrálni, tisztán hitű igazságérzettel igyekeztünk bemutatni az országos és a helyi politikai pozíciókat aspiránsait.

Számomra ekkor és később is az volt a legszebb, hogy a munkában résztvevő fiatalok – tehetségük mellett – hihetetlenül igényesek voltak, az anyagokat hosszasan alakították, csiszolták. Szakmai tapasztalatuk alig volt, de folyamatosan képezték magukat, és ösztönösen érezték, hogy csak ahhoz szabad az embernek a nevét adni, amit később is vállalni lehet. Ennek eredményeként díjak, elismerések sorát kapta a VTV.

Ezek közül kettőhöz kötődök a legszorosabban. Erdélyben járva készítettük el barátaimmal (Sebők Péter, Kiss Mihály, Baricsa Katalin) az „Ünnep Torockón” című filmet, amely 1993-ban Szekszárdon, az országos filmszemle fődíját kapta. Kusztyos Endre festőművész-grafikusról 1995-ben forgattunk portréfilmet. Az első munkát a Magyar Televízió, a másodikat a Duna-TV mutatta be. Itt jegyzem meg, hogy az MTV híradójában többször szerepeltünk vásárhelyi anyagokkal – operatőr társaim Sebők Péter, illetve Kovács László voltak.

Legkedvesebb munkaterületem, műsorom a Vásárhelyi Műhely, a Vásárhelyi Televízió Kulturális folyóirata alcímet viselő magazin volt, amely 1992 januárjában indult és 1997-ig működött havi rendszerességgel. A szignált Tóth Attila alkotta meg, s a továbbiakban egy-egy általa rendezett kisfilmmel, összeállítással szerepelt benne. A magazint egyébként többnyire Sebők Péterrel ketten készítettük az akkor már műszaki vezetőként dolgozó Kovács László segítségével.

A Műhely 5 éve alatt állandó rovatokba csoportosította témáit: „Anno...” – évfordulókról, Tallózó – könyvismertetés, Tea-délután - beszélgetés érdekes témákról, érdekes emberekkel, Tudni illik – tréfás illemtan, Barangolás – összeállítás a környék figyelemre méltó közgyűteményeiről, stb. Portréfilmek készültek a város kulturális életének jeles szereplőiről, képzőművészekről, zeneművészekről, színészekről. Nagy-nagy szerencsémnek tartom, hogy e munka során filmet készíthettünk többek között Szabó Ivánról, Fekete Jánosról, Fodor Józsefről az akkor élők közül, hónapokig dolgoztunk a Kohán Györgyről szóló kétrészes filmen, emléket állítottunk Lontai Margitnak, Galyasi Miklósnak, elsőként tudósíthattunk a Tornyai festmény-lelet megtalálásáról és feldolgozásáról.

Személy szerinti emlékezetes találkozásaim: Perczel Zita, Nagy Gáspár, dr. Habsburg Ottó.

Ennek a munkának a „kitüntetési” között tartom számon például Szent István, Kőszegfalvi Ferenc, Herczeg Mihály, Lelkes István, Kárász József együttműködő segítségét, megtisztelő barátságukat.

Meghatározó élményem lett a Szent István templomból 1995-ben közvetített éjféli mise. Élő közvetítés volt, külső (szegedi) technikai segítséggel, de az alapot a helyi stáb munkája biztosította.

Szívesen emlékszem vissza a későbbiekben, 1996-97-ben készített élő stúdiómunkákra, s ezek közül zenei kísérleteinkre. Borsos Annamária és barátai címmel élt meg néhány adást az a magazin, amelyben zenészek, zenetanárok beszélgettek, muzsikáltak egy könnyed műsor keretében.

MUNKATÁRSÁK

Néhány név a teljesség igénye nélkül, akik az általam a VTV-nél (szerkesztőként, stúdióvezetőként, felelős szerkesztőként) megélt 12 év alatt személyiségükkel, tehetségükkel maradandó nyomot hagytak: Kovács László: Kezdetben műszaki mindegyes, operatőr, technikus, vágó, műszaki vezető. Nyitottsága, kreativitása sok kezdeti nehézségen segítette át ügyünket. Később, a számítógép napi munkaeszközé válásakor az ő tapasztalatára építettünk. Minden mókára, kalandra kapható, segítőkész embernek ismertem meg.

Tóth Ferenc: A főiskola alkalmazottjaként kerültünk vele kapcsolatba. Az egyik legkreatívabb embere lett a VTV-nek, tehetsége operatőri munkájáért versengtek a szerkesztők. Színvonalas, elismert munkák sorának operatőre lett.

Sebők Péter: Érettségi, majd katonaság utáni „csellengő” ifjúként bukkant fel. VHS kamerával készített már felvételeket, de távlati céljai között bizonyosan nem

szerepelt ez a műfaj. Néhány év alatt ő lett a VTV vezető operatőre. Nem csak képi látásmódja, technikai tudása fejlődött, hanem szívacsként gyűjtött-épített magába minden értéket, ismeretet, szépséget, amit csak egy fiatal ember meglátni és feldolgozni képes. A témával azonosulni tudó, együtt gondolkodó-szerkesztő munkatársként minden valamirevaló produkcióban dolgozott, az Ünnep Torockón filmben két operatőr munkáját végezte el – az eredmény ismert. Rendező, szerkesztő is lehetett volna, de ő a kamerát választotta. Ma a Magyar Televízió megbecsült operatőre, akinek nevét örömmel fedezhetjük fel a kvalitásos műsorok, közvetített művészeti események stáblistájában. Kivételes igazságérzetét, emberségét máig emlegetem, ha munkáról, közösségről esik szó.

Tóth Attila: A Bethlen Gábor Gimnázium diákjaként ismertük meg, mint tehetséges amatőrfilmes. A „legenda” szerint a Bethlen Gábor Gimnázium ballagó diákjai az Ipoly utcai virágkertészetbe mentek május 5-én segíteni, hogy az iskola díszítéséhez szükséges virágot megkapják. Erről a munkáról lógott el Tóth Attila, az amatőr filmes diák, hogy a Vásárhelyi Televízió első adásának vetítésénél ott lehessen. Ettől az időtől kezdve – bár közben elvégezte a főiskolát – már csak a televízió, illetve a film érdekelt. Ontotta a jobbnál jobb ötleteket, forgatókönyveket írt – és forgatott. Művészfilmjei, amelyek később, amikor már hivatalosan is a munkatársunk lett, először az alkotótársakat ragadták magukkal, azután a szűkebb-tágabb nézőközönséget. Geg-jeire még mindig emlékeznek mindazok, akik a VTV „hősorát” felidéznek. Többnyire Tóth Ferencsel és Sebők Péterrel dolgoztak együtt, az pedig város-szerte nagy kitüntetésnek számított, ha felkért valakit az említett filmekben való szereplésre. [...] Még néhány név a kezdő évtizedből, akik nélkül nem teljes az emlékezés: Óré Istvánné, Korom András, Gulyás Márta, Pintér József, Markos András, Bende Gyöngyi, Kocsis László, Gráf Mirtill, Baricsa Katalin, Bajnócziné Rác Éva, Kőszegfalvi Mónika. István Attila, a gyártásvezetők „gyöngye”.

És még valami, amire jó visszaemlékezni: a széles körű támogatás – civilektől. Mert az élő adások elindulásakor minden segítség-re szükségünk volt. Egyik pedagógus barátunk mesét mondott a gyermekeknek, mások előadást tartottak saját szakterületük érdekes témáiból, zenéltek, rajzoltak, a kozmetikus, a fodrász jött, és önzetlenül dolgozott adások előtt és alatt.

Nem hiszem, sőt biztosan tudom, hogy mindez nem a megszépítő időbeli távolság miatt szép ma is.

Küzdelmes, de gyönyörű időszak volt, amelyre azzal a kellemes érzéssel gondolhatunk vissza mi, akik részt vehettünk benne, hogy elkezdtünk, létrehozunk valamit. Talán valami maradandót...”

Királyhegyi Ottília

Napjaink ...

A VTV vezetését 2008 májusától Illés Béla látja el, akinek a közgyűlés az idei év elején újabb öt évre szavazott bizalmat. 2009-ben a televízió képi megjelenése megújult, a lehetőségekhez mérten igyekezett alkalmazkodni a kor követelményeihez. Ennek keretein belül tematikus magazinok indultak, ezáltal a nézők és a készítők számára is tervezhetőbb lett a műsor.

Az intézmény működtetését 2008 óta számos változtatással sikerült gazdaságosabbá tenni, ezáltal Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Önkormányzatának kevesebbet kell a televízió fenntartására fordítania. A jelenlegi ügyvezetés mindent elkövet annak érdekében, hogy pályázati források bevonásával tovább csökkentse a költségeket.

A következő évek nagy kihívása és megoldandó feladata a digitális átállás lesz, a technikai fejlesztés jobb képminőséget és nagyobb adásbiztonságot eredményezhet.

A televízió munkatársainak átlag életkora 30 év körüli, tehát fiatal és lelkes csapat készíti a műsorokat, amelyek az elmúlt évek során jelentős minőségi és tartalmi megújuláson estek át.

EMLÉKEK

„1986 szeptemberében kapcsolódtam be a VTV munkájába. Először a Tempó című ifjúsági magazinban dolgoztam, rövid humoros jeleneteket kellett készítenem. Később operatőri, vágói feladatokat láttam el, ma rendezőként dolgozom. Rajongtam a televíziózás hőskoráért, amikor összeállt a csapat, és csak úgy, a semmiből hoztuk létre az adásokat. Ebben az időben ismerkedtem meg a filmmel, barátaimmal összefogva több kisjátékfilmet készítettünk. Munkáim közül nagy szeretettel gondolok a Bethlen Gábor Gimnáziumról 1993-ban forgatott dokumentumfilmre, mely a Lakitelek Népfőiskola díjazottja lett. Legkedvesebb költőm József Attila, kiről Csókol Attila címmel készítettünk filmet, mely 2000-ben a Moholy Filmfesztí-

vál különdíját nyerte. Nagyon kedves számomra a szakrális témájú Szenteste című film, mely ugyanazon a fesztiválon első díjat kapott. Ezeket a filmeket két barátom, Sebők Péter és Tóth Ferenc fényképezte. Nagyon jó érzés, hogy egy-egy forgatás

A VÁSÁRHELYI TELEVÍZIÓ STÚDIÓJA
SZABÓ ZOLTÁN OPERATŐR, KOVÁCS KATALIN FŐSZERKESZTŐ
ÉS HORVÁTH TIBOR VENDÉG
(fotó: Miklós András)

alkalmával nemcsak egy film születik meg, hanem egy baráti társaság is, ami legalább olyan fontos, mint maga a produkció. Az első filmjeink csapatával a mai napig tartjuk a kapcsolatot és időnként találkozókát szervezünk.” *Tóth Attila*

„Ma, amikor a határon túli magyarok már szabadon fordulhatnak a magyar állampolgárságért, amikor arra készül Vásárhely, hogy a határon túli testvértelepülések polgárai állampolgársági esküjüket Vásárhelyen mondassák el, amikor már majd’ fél vásárhelynyit tudhat maga mellett a város tiszteletbeli polgárként, már történelemnek tűnik 2004 decembere. A kettős állampolgárság lehetőségéről kiírt népszavazás eredménye ma már ismert, az azt megelőző, különféle indítatásból táplálkozó várakozásokra talán kevesebben emlékeznek.

A népszavazást megelőzően a Vásárhelyi Televízió stábjának tagjaként két testvérvárosba, Aradra és Zentára látogattunk el. Arra voltunk kíváncsiak, akarják-e, ha igen, miért várják az ott élők a kettős állampolgárság lehetőségét, és ha az anyaországbeli szavazók úgy döntenek, hogy megszüntetik az akkor fennálló gátat, hogyan lenne jobb az ő életük.

A Tisza-parti Zentán örömmel fogadták a vásárhelyi stábot, örültek, hogy kíváncsiak vagyunk az ő véleményükre, és számunkra is érdekes volt, hogy a számos kulturális delegáció építette kapcsolatnak ezen az úton egy újabb arcát mutathatjuk meg.

Hogy ki, mennyire magyar, határon belül és túl, erre felállíthatók mércék. Amikor a zentai gimnáziumba érkeztünk, ahová könyvadományt küldött a város, ugyanolyan magyar irodalom órán találtuk magunkat, mint bármelyik vásárhelyi középiskolában. Ugyanúgy ismerték Arany Ismerték Arany ismerték a verseket, a prózát. Megannyi csillogó szemű, magyar fiatal.

A városházán találkoztunk a főiskolás lánnyal, aki kijelentette: úgy érzi, neki is jár a magyar állampolgárság, hiszen családjának története és jövőbeni tervei ehhez a néphez, kultúrához, történelemhez kötik. És feltűnik előttem határozott tiltakozása, amelyet a felvetésemre mondott: nem, ezse ágában sincs Magyarországra jönni segélyért, orvosi ellátásért, hiszen neki itt van a hazája, itt szeretne élni, de magyarként, az anyaország által is elismerten.

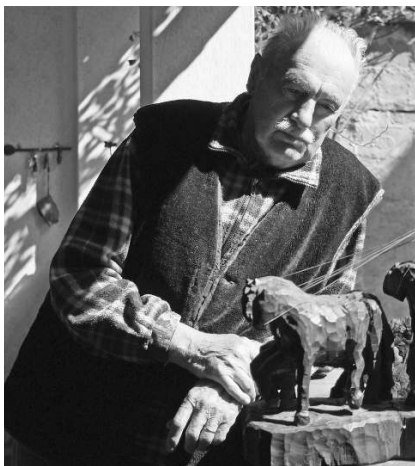
És emlékszem a bácsira, aki bár hajlott háttal, de csillogó szemmel, reménykedve jelentette ki, hogy igenis, szeretne magyar állampolgár lenni. A magyar hazáért az ő családja is sokat tett, azok, akik elesetek a háborúkban, a felmenők, akik a magyar királyokat szolgálták, és nem, kapni nem szeretne semmit, csak elismerést, hogy ő is magyar állampolgár, hogy ő is fontos a hazának.

És jött a népszavazás, a döbbszent csend, majd a várakozás, hogy valóban mit szólnak ők, a főiskolás lány, a hajlott hátú öregember, hogy bár a többség nem is voksolt, de a végeredmény ugyanaz, szóval nem lehetnek magyar állampolgárok.

Talán ők is közte vannak annak a húsz-ezer magyarnak, akik mára tiszteletbeli polgárai lettek Hódmezővásárhelynek, és talán közte lesznek azoknak, akik itt, Vásárhelyen vehetik majd át az állampolgárságról szóló okiratot.” *Arany Tóth Attila*

Összeállította: Benák Katalin

EMBERI SORSOK FÁBAN

VITÉZ HEGYI FLÓRIÁN
FAFARAGÓ — SZOBRÁSZ

A Vásárhelyi Látóhatár ezúttal VITÉZ HEGYI FLÓRIÁN faszobrászt kereste föl hogy betekintést kaphassunk szobrai születésébe és művészi látásmódjába.

1927. szeptember 11-én, Hódmezővásárhelyen született. Édesanyja C. Nagy Julianna. Édesapja Hegyi Flórián kőműves. Testvérei: Julianna és Zoltán. A polgári iskola után a Kokron gyárba került, mint harisnyakötő inas, később a HÓDIKÖT-nél síkkötő.

Negyvenöt évesen kezdett el faragni, több száz alkotás igazolja a benne rejlő östehetséget. Eddig 150 önálló és ugyanannyi csoportos kiállításán mutathatta be alkotásait.

Legutóbbi nagy kiállítása 2010-ben Szegeden, a Móra Ferenc Múzeumban dr. Spissák Lajos fotográfussal volt.

Felesége: Fejes Katalin (1929. augusztus 19.) Kereskedelmi szakközépiskolát végzett, statisztikusként dolgozott az Alföldi Porcelángyárban.

Gyermekeik: Hajnalka és Loránd.

Díjak, elismerések:

1975. Országos Népi szobrász 2. helyezés

1982. Miniszteri dicséret

1995-ben kapta meg szülővárosától a Pro Urbe díjat.

Kiállításai:

Itthon:

Budapesten,
a Magyar Nemzeti Galériában
Szegeden,
Hódmezővásárhelyen
és számos helyen

Külföldön:

Belgiumban, Athénban, Lipcsében,
Drezdában, Bécsben.

1972-ben a Balatonon nyaraltunk, amikor az idő múlására a feleségem azt javasolta, hogy faragjak dugót az üvegbe. Az üdülő egyik nyárfájának ágából levettem egy darabot, majd megkerékítettem és belefáragtam egy arcot is. Meg is lepödtünk ezen, majd egy marék dugónyi arcot faragtam. Minél többet faragtam, annál jobban ráéreztem. Főleg puha fából faragtam. Fölkerestem Bánszky Pál művésztörténészt, a naiv művészet kutatóját, a Magyar Naiv Művészeti Múzeum igazgatóját, hogy véleményezze a faragásaimat, aki azt mondta: - ne nippeket faragjak, hanem szobrokat.

Az a szerencse ért, hogy nemsokára kaptam valahonnan egy körtefadereket. Szalagfűrészsel leszabtam a fölösleges részeket, s ezzel megkezdtem a nagyobb szobrok faragását.

Így született több mint ötszáz szobor, köztéri kopjafa. Vásárhelyen, a régi teme-

az elsősülött fiú örökl. Így örököltem meg a vitézi címet nagyapámtól. S így öröklő a fiam, akit már föl is avattak.

Volt idő, amikor ez az elismerés csak nehezítette az életünket. Ugyanis, aki a vitézi címmel rendelkezett, az nem kaphatott meg minden munkát. Ezért én sem dolgozhattam a gyárban, csak bérelt földön. Én is átéltem a nehéz életet. Árendás föld volt, Batidán nagyapámnak segítettem, erdőt vágtam Körtvélyesen, cséplőrészesként kerestem a kenyereinket. Családommal a Hattyas utca végén laktunk, s gazdálkodtunk.

Megadatott, hogy az életemből majd harminc évet faraghattam, magam és mások örömeire. A díszítő motívumok faragását soha nem gyakoroltam. Amikor egy göcsörtös, csomós fahasábot kézbe vettem, már ott

tőben sok kopjafa volt egykor. Az utóbbi időben ismét visszatértek a kopjafás emlékhelyek. Többször jártam a feleségemmel Erdélyben, s az ott látott motívumokat az itthon látottakkal összehangolva alakítottam ki a formavilágom. A mártélyi úton Nagy Jocó, a híres Vásárhelyről elszármazott operatőr emlékére, a katolikus temetőben az itt elhalt katonák és több magánszemély emlékére is készítettem kopjafát.

Leginkább a paraszti világot szerettem megfaragni, hisz az áll hozzám közel ma is, mert azt átéltem. Nagyapám vitéz Hegyi Flórián aki az olasz fronton harcolt, majd a szicíliai szigeten volt fogságban, egy nagy csatában tanúsított hősiességért kapta a vitézi címet. Ekkor az igazolást belevarrta a köpenye bélésébe, s mikor hazatért, onnan kibontva igazolta a vitézi címre való jogosultságát. 1927-ben vitéz Nagybányai Horthy Miklós avatta föl, melyhez egy kis föld is járt itthon. E cím öröklődik, mindig

A NAGYGYÖRGY-HAGYATÉK

Dr. Spissák Lajos fotográfus ajándéka

láttam az alakot a fa évgyűrűi között. Nekem csak le kellett faragnom a fölösleges fát, mely eltakarta az alakzatot. A témám mindig ez a nehéz paraszti élet, melyet a ruszti-kus szobrokban lehet életre kelteni. Kiváló anyag erre a tölgy, de a körtefa az, mely legjobban kiemeli, követi a sors látható jeleit.

Szobraim közül tizenkilencet a vásárhelyi kórház őriz, majd háromszáz található hazánkban, és külföldön: amerikától - Oroszorszáig több helyen, kétszáz körülre tehető, mely itthon vagy a gyermekeimnél van.

Tíz éve nem faragok, mert megromlott az egészségi állapotom. A menedzselés a feleségem dolga, a kiállítások szervezésével régen és ma is ő foglalkozik.

A családom nehéz életéért talán kárpótlásként adatott meg, hogy a kinkeserves pillanatokat a faragásaimmal megőrizhetem az utókornak. Nagyon ritkán mentem fa után, melyből életre lehetett kelteni a formát. Sokszor találtam a házunk előtt fárónköt, melyet valaki odavitt, hogy faragjak belőle valamit, mert ő úgy látta, abban lehet valami. Azt a valamit nekem is meg kellett látnom, s kibontani belőle akár egy malmot, egy fazekast, egy kiskutyát vagy Szent István királyunkat vagy egy parasztot. Egyszer egy diófa (?) rönk akadt a kezembe. Abban a pillanatban tudtam, hogy ebben van a Pusztai ötös fogat. Azonnal nekiálltam, s nem nyughattam addig, míg ki nem faragtam. Sokszor azt se tudtam, ki ajándékozott meg a fával, melyben ott szunnyadt a szobor, s várt a kapum előtt, mikor hazaértem a gyárból. Örömmel töltött el, s ma is jó érzés, hogy az embereket érdekelte ez a dolog.

Legalább ilyen boldogság számomra ma is, hogy a kiállításaimnak több mint felét dr. Dömötör János múzeumigazgató nyitotta meg. Ő a lelkem mélyéig látott, átérezte az én munkálkodásomat, művészi látásomat. Megőriztem dr. Juhász Antal gondolatait is, aki így vélekedett: „A fából emberalakokat, barázdás arcú, kucsmás férfiakat és fejkendős, sok dolgú asszonyokat formál. Ez nem hagyományos értelemben vett népművész, hanem inkább a szobrászművész látásmódja. [...] az embertípusokat markáns, nagy alakú megformálásában tudja kibontani. Gondolkodása a népművészet gyökereiből táplálkozik, de ábrázolásmódja inkább a naív művészettel hozza rokonságra.”

A faragás ma már csak emlék, de jó érzés a szobraim társaságában tölteni a mindennapjaimat. Valamikor én adtam nekik az életet, ma ők éltenek. Kata, Péter, Dénes — aki Flórián is — és Bálint, abban reménykedünk, hogy ők megőrzik a nagypapa emlékét és a szobrokat is.

Vitéz Hegyi Flórián
Fotó: Gaál Györgyi

Még januárban irányította hozzám e lap főszerkesztője dr. Spissák Lajost, aki igazi kincset tárt elém. Százyolcvan darab, a múlt század húszas-harmincas éveiben készült, saját kezűleg digitalizált fényképet hozott magával. Az eredeti, üveglemezre rögzített negatívok 2005-ben, a véletlen szerencsének köszönhetően kerültek elő Galli Imre Révai utcai házának padlásáról. A főlvételeken egyetlen személy volt ismerős, Nagygyörgy Sándor egykori tabáni református lelkész. A képek jó része kiváló minőségű, jól megkomponált, hely-, kor-, és technikátörténeti, néprajzi szempontból is rendkívül érdekes. Olyan értéket képviselnek, amelyet mindenképpen érdemes megmutatni a nagyközönségnek is.

NAGYGYÖRGY SÁNDOR
református lelkész

Ezért a főszerkesztő-asszonnyal úgy döntöttünk, hogy itt most csak felhívjuk a figyelmet erre a gazdag anyagra, amelyet a későbbiekben önálló est keretében szeretnénk önökkel megismertetni. Remélem, sikerült ráirányítani a figyelmüket erre a helytörténeti szempontból is értékes gyöngyszemre.

Szenti Csilla
(forrás: CSML Hódmezővásárhelyi Levéltára)

„GISA MAMA”
NAGYGYÖRGY MÁRTÁVAL,
AZ ELSŐSZÜLÖTT GYERMEKEL

Még többet mesélhetnek el a fotók, ha ismerjük szereplőik életútját. Ennek érdekében felvettem a kapcsolatot a család még élő tagjaival. Nagyon örültek a régi emlékeket idéző relikviáknak, készségesen segítettek a továbblépésben. Sok dokumentumot, - önéletírást, naplót, családfát - juttattak el hozzám. A korabeli újságokban is bőségesen találtam a lelkéssel kapcsolatos cikkeket. Értékes adatokkal szolgáltak a gimnáziumi-, illetve egyházi anyakönyvek, és a presbitériumi jegyzőkönyvek is. Felkerestem egykori híveket, barátokat, akik személyes visszaemlékezéseikkel színesítették a tényeket.

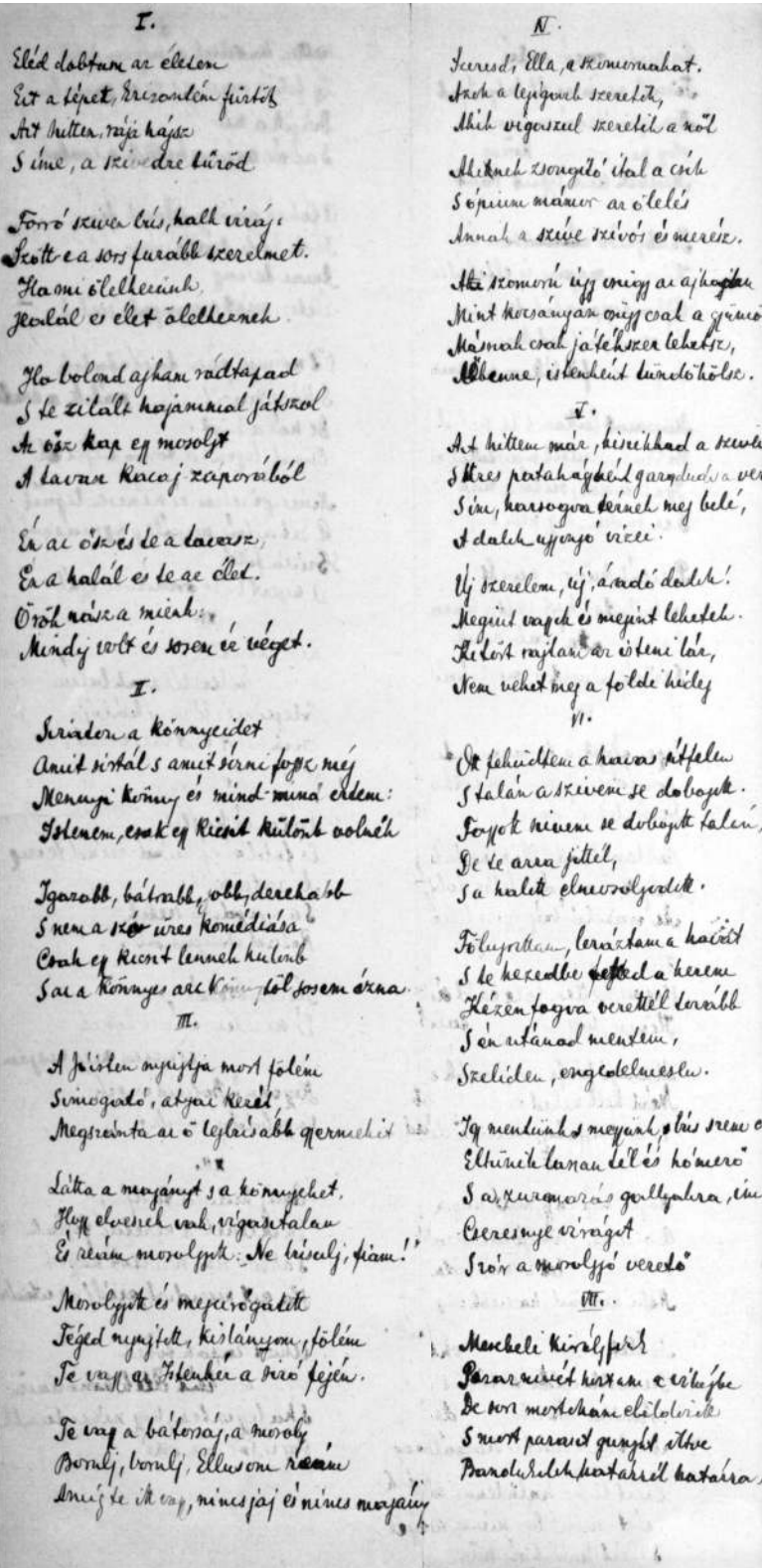
Kiderült, hogy ezt a családot közvetlenül érintette a történelem összes vihara. Az is világossá vált számomra, hogy ebben a témában sokkal több van, mint amennyit egy újság-cikkben össze lehet foglalni.

NAGYGYÖRGY MÁTÉ
(NAGYGYÖRGY SÁNDOR ÉDESAPJA)

NÉMETH LÁSZLÓ VERSBEN!

Németh László „írói hagyatéka” között kutatva újabb fiatalkori költeményeinek kéziratára bukkantak a könyvtárban.

NÉMETH LÁSZLÓ VERSÉNEK KÉZIRATA

— forrás: Németh László Városi Könyvtár —

Kevésbé közismert, hogy Németh László, az induló írói kibontakozásával párhuzamosan, a költészetben is próbára tette magát. Ezt jól mutatja, hogy az író később, az 1977-ben megjelent *Homályból homályba* függelékeként verseinek egy részét megjelentette. Ez *A megölt költő* címmel általa 1926–37 között írt verseiből összeállított válogatás természetesen nem teljes. Ismerősöknek levelekben elküldött versei azóta is lappanghatnak, előkerülhetnek (ld.: Babus Antal, *Tiszatáj* 2001/4.), sőt később írt versei is fennmaradtak (Turcsány Péter: *A feltámadt költő*, 2004). Németh László költői ambíciói, mintegy „lírai rohamok”-ként, az író életében többször visszatértek (1926-27, 1928, 1932, 1937, 1972-73). A versekből azonban, a szerző költői kudarcélményét fokozva, csak néhány jelenhetett meg.

Most pedig egy újabb, eddig nem publikált, kéziratban fennmaradt versciklus első verseiről számolunk be, amelynek fényképét mellékelten közöljük. A cím nélküli, ám számozással ellátott költemények egy összeállított versfüzért sejtetnek. A serdülőkori fiatal ébredés éveiben, főleg a Nagybanányán töltött 1918-as év volt Németh lírai nyelvének meghatározója. Itt ismerte meg későbbi feleségét, Démusz Ellát is. Az Elek Artúr által kiadott antológiából pedig megismerhette a nyugatosokat, ebben talált rá Ady Endre és Babits Mihály két ellenpólust képező költői hangjára. Az itt közölt I. versben Ady: *Az örök harc és nász* képeire, „hangkörére” ismerünk rá. „örök nász a mienk: / Mindig volt és sosem ért véget” (4. vszk). Ez a tépő szerelmi vágy végzetessé/ végtelensé fokozódik: „*Ha mi ölelkezünk / Halál és élet ölelkeznek.*” Adys hangot követ a jellegzetes jelző-halmazásával a II. vers: „különb volnék / Igazabb, bátrabb, jobb, derekabb / S nem a szó üres komédiása”. A harmadik versben *Ellus* alakja, mint a megszántó Jóisten adománya tűnik elénk: „*megszánta az ő legbúsabb gyermekét... Mosolygott és megcirógatott / Téged nyújtott, kislányom, fölém...*” A mintegy új Lédaként megjelenő Ella vágyakba burkolt sziluetttje újra lírai ihletet táplál a fiatal költőnek (V. vers). „*Új szerelem, új áradó dalok! / Megint vagyok és megint lehetek. / Kitért rajtam az isteni láz, / Nem vehet meg a földi hideg.*” A Nő a költőt a lírai halálból, öngyilkosságból menti meg (VI. vers). „*Ott fekédtem a havas útfelen / ...Fölugrottam, leráztam havát / ...S én utánad mentem, / Szelíden, engedelmesen*” Az I. vers nyitósorai is erre utalnak: „*Eléd dobtam az életem / Ezt a tépett, krizantém fürtöt / Azt hittem rája hágsz / S íme, a szivedre tűzöd.*” Valami beteljesületlen érzés szólal meg a VII. vers vándor-motívumában, Ady *A mesebeli János* versét idézve. „*S most paraszt gunyát öltve / Bandukolok határról határra...*”

E keltezetlen versfüzér az Ella-szerelem kezdetére datálható, kapcsolatuk krízisére. Talán az 1919. augusztusi, féltékenység miatti, öngyilkossági kísérletét követően. Vagy talán ez lehet a Lakatos István által említett két ismeretlen versciklusának egyike, 1922-ből. Ám az adys hang valódiságát kritikával kell kezelnünk. Később így írt: „*A költők figyelmeztettek rá, hogy ha költő akarok lenni, hozzá kell durvítanom magam a világhoz... Úgy éreztem, ha ember akarok lenni, sürgősen meg kell indulnom ebbe a romlásba.*” Az itt közölt versek verstanilag szintén koraiak, még túlzottan Ady verselését követik. Egyéni rímes, jambusos-strófás, de magyaros, ütemhangsúlyos verseit. A versszakok sorainak szótagszám variálása (I. vers 8–9–6–9; III. vers 9–9–11; VI. vers 10–9–9–6–8) vagy a páros szótagszámú sorok páratlan ütemekké felosztása (V. vers 4/6), anapestusokba aprózott jambusok (II. vers 5. sor) éppúgy visszaköszönnek. Ezt a versnyelvet jól ismerhette, hiszen *Az Ady-versek genezise* címmel tanulmányt is írt (1925). Németh László poétikája, láthatóan vagy látszen, továbbért későbbi műveiben, amit már 1921-ben világosan megfogalmazott: visszahozni a „*versebe szedett beszédet a színpadra, költészetet a regénybe.*”

Szabó Pál

NÉMETH LÁSZLÓ TÁRSASÁG

Németh László író irodalmi és szellemi hagyatékának ápolása céljából 1987. június 26-án, Hódmezővásárhelyen alakult meg a Németh László Társaság. Diszelnöke Németh Lászlóné, elnöke Király István akadémikus, titkára Földesi Ferenc és Cs. Varga István lett. A Németh László kéziratok felkutatására, összegyűjtésére és regisztrálására munkabizottságot hoztak létre Vekerdi László és Grezsa Ferenc professzor vezetésével. Grezsa Ferenc elnöklete alatt 1989 őszén létrehozták a Németh László Alapítványt. A megújulást keresve, Sándor Iván elnöksége idején, 1995-ben Budapestre helyezték a székhelyt. 1996-tól Monostori Imre, majd 2002-től Olasz Sándor töltötte be az elnöki tiszteket.

2011. április 15-én, a városháza dísztermében „Németh László születésének 110. évfordulója alkalmából rendezett emléknapp” tudományos tanácskozását követően kimondták, hogy a székhelyt visszahelyezik Hódmezővásárhelyre. Elnöknek Füzi László irodalomtörténész, a *Forrás* című folyóirat főszerkesztőjét választották meg.

Ez alkalmából jelent meg, és mutatták be *A Németh László Társaság első húsz éve* című könyvet Árva László szerkesztésében.

A tudományos tanácskozás dr. Lázár János polgármester, országgyűlési képviselő megnyitójával, Simon Ferenc elnökletével vette kezdetét. Imre László akadémikus, a Debreceni Tudományegyetem professor emeritusa *A VII. Gergely és az askétikus etika megpróbáltatásai*, Füzi László irodalomtörténész *Élet - mű, utóélet* (Németh László életművének és utóéletének mozgásai), Monostori Imre irodalomtörténész *Németh László „szellemi organizátor” szerepeinek évtizede (1926-1936)* címmel tartott előadást.

Lakatosné Németh Ágnes, *A Németh László Társaság közelmúltja és jövője* címmel mondta el gondolatait, majd e szellemi örökség ápolása érdekében kifejtett tevékenység elismeréseként többeknek adományozott az *Izony* című eredeti kézirat oldaliból, melyet az e tanácskozáson jelen lévő Csomor Mária segített Németh Lászlónak lemásolni.

Délután a Németh László Városi Könyvtár előtt az emlékezés virágait helyezték el az író szobránál.

Az Emlékpont Múzeumban kihirdették a Németh László Középiskolai Tanulmány pályázat eredményeit, majd Árva László összeállításában bemutatták *A férfi a halál suhogó árnyékában élt* irodalmi műsört Borbáth Árpádné és Györi Éva rendezésében.

Az emlékezés záró akkordjaként Szei Tibor író, néprajzkutató és a Németh László Gimnázium diákjainak közreműködésével Németh László Bercsényi utcai házánaál koszorúztak.

Benák Katalin

TERMÉSZET A TANÍTÓMESTERE

dr. Kruzslicz István Gáborral Kovács István beszélgetett

Ha jól emlékszem, akkor gimnáziumi és egyetemi éveink alatt nem tanúsítottál különösebb vonzódást a képzőművészet iránt. Így volt?

Részben. Általános iskolás koromban írók, történelmi személyiségek arcképeit másoltam ki a tankönyvekből, akvarellal festettem madarakat és tájképeket. A középiskolás évek alatt ez abbamaradt, mert a Bethlen Gábor Gimnáziumban akkoriban nem volt rajzoktatás. Utána pedig az egyetem miatt nem jutott rá idő. A József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szereztem tanári oklevelet. Az egyetem után kezdtem komolyabban foglalkozni képzőművészettel.

Honnan vagy kiktől szerezte tapasztalatokat, kiktől tanultál?

Először Fodor József festőművész rajzszak-körébe jártam, majd Klígl Sándor szobrászművész szobrászkörébe. Utóbbi nagyon sokat segített a szobrásztechnikák elsajátításában. Bejáratos voltam a műtermébe, ahol elleshettem a gipszöntés, a mintázás fortélyait. Ez idő alatt amatőrök kiállításain vettem részt főleg szobrokkal, így Túrkevény, Szegeden, Kazincbarcikán. 1973-ban a 9. Dél-alföldi Tárlaton is szerepeltem egy kőbe faragott kislányfejjel.

A szabadiskolán bárki részt vehetett, aki fontosnak tartotta az alkotó munkát. Te melyiken vettél részt?

Nyaraként a Zebegényi Képzőművészeti Szabadiskola kurzusain vettem részt, ahol Mizsér Pál, Koffán Károly festőművészek és Csikszentmihályi Róbert szobrászművész irányítása alatt dolgoztam. Modell után mintáztam. Rajzoltam. Megtanultam a rézkészítést, a linómetszést, a zománctechnikát és a mészkőfaragást.

A szabadiskola szellemisége nagy hatást tett rád, és szeretted volna tovább képezni magad. Hogyan?

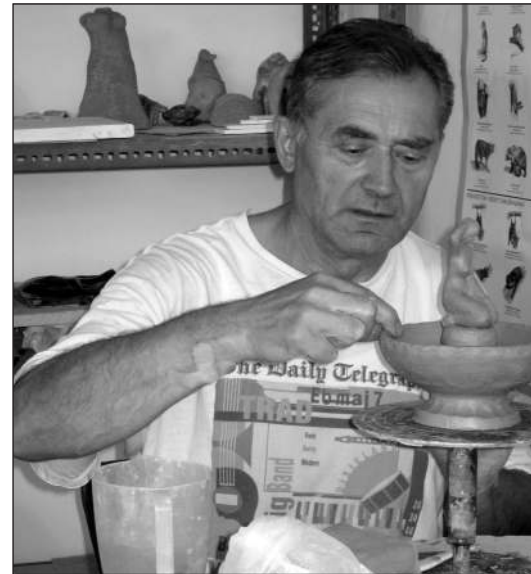
1979-ben 35 évesen jelentkeztem a budapesti Képzőművészeti Főiskola nappali tagozatára, szobrász szakra. Bejutottam a legjobbak közé, de akkor kevesen nyertek felvételt, és nekem akkor már volt egy diplomám és munkahelyem, így nem vettek fel.

Azért nem adta fel teljesen...

Igen. Afféle kárpótlásként elvégeztem a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola rajzszakát 1979 és 1981 között. Tanáraim voltak: Novák András, Hézső Ferenc, Lelkes István, Dér István. Rajzot ugyan nem tanítottam, de egy ideig rajzszakkört vezettem a Petőfi Művelődési Központban.

Ezután egy negyedszázadnyi szünet következett. Miért nem tudtál festeni, szobrászkodni?

1981-ben levéltárba kerültem, és tudományos tevékenységbe kezdtem. Főként feudális várostörténettel, helytörténettel kezdtem foglalkozni. Cikkeket, tanulmányokat írtam, könyveket szerkesztettem. Csak ritkán jutott idő a képzőművészetre. Elvéve festettem egy-két képet, készítettem néhány szobrot. A művészethez való vonzódásom természetesen végig megmaradt.

DR. KRUSZLICZ ISTVÁN GÁBOR

2006 mérföldkő életedben. Miért?

Nyugdíjba vonultam, és visszatértem a képzőművészethez. Gyakorlatilag minden szabadidőmet neki szentelem. A szobrászat mellett főleg festészeti ismereteimet igyekszem fejleszteni. Beleszerettem a kerámiába is. Hetente egy alkalommal járok Pannonhalmi Zsuzsanna által vezetett Kerámia Stúdióba.

Milyen anyaggal léptél a nagyközönség elé?

Ebben az évben úgy éreztem, hogy elérkezett az idő, hogy eddigi tevékenységem eredményét egy összegző önálló kiállításban bemutassam. A nyár folyamán a szolnoki Hild Galériában, majd novemberben a Németh László Városi Könyvtárban volt kiállításom. Elsősorban festményeim, szobraimat állítottam ki.

Megfogalmaznád ars poeticádát!

A természetet és az embert helyezem a középpontba. A természet örök megújulása és egyben állandósága vonatkozik az emberre is. Az állandóság és az örökös változás dialektikus egysége érdekelt, ezek titkait kutatom a természetben és az emberben egyaránt. Nem akarok semmiféle divathoz kapcsolódni, járom a természetet, hiszen a természetet az egyik legnagyobb tanítómester. Egyéni látásmódom és ízlésem irányít az alkotás során. Igyekszem észrevenni a különleges pillanatokat, ami megragad, és átszűrve magamon próbálom a vásznon megjeleníteni. A jelenséggel kapcsolatos érzelmeimet úgy igyekszem kifejezni, hogy a befogadó nézőben is hasonló érzelmeket, érzéseket tudjon kiváltani. A portrékban és szobrokból igyekszem megragadni és kifejezni az időtlenséget, az állandóságot és a belső kisugárzást. Ezeket próbálom összeötvözve megmintázni az agyagban és belevésni a kőbe.

Lesz-e folytatás a közönség előtti bemutatkozásnak?

Igen. Ha minden igaz, akkor Szegeden.

Köszönöm a beszélgetést.

Fotó: HDK

MÁRI

Újabb dokumentumok Kovács Mária festőművész életútjához!

Kovács Mária 1883. augusztus 16-án iparoscsaládban született. Csak három elemi iskolai osztályt végzett, mert édesapja, Kovács István kőművesmester halála után édesanyja cselédnek szegődte el. Sorsa 1904-ben jobbra fordult, amikor Tornyai János festőművész háztartási alkalmazottja lett. Tornyai hatására Mária is festeni kezdett. Először titokban, majd pártfogója ösztönzésére vállalta a nyilvánosságot. 1910-ben Vásárhelyen, egy évvel később Budapesten, a Művészek Házában rendeztek kiállítást Mária műveiből. Mária művészetének stílusát nehéz meghatározni. Ami biztos, hogy őstehetségnek számított, és mint ilyen, a kor kiváló művészeitől, Tornyain kívül Endre Bélától, Rudnay Gyulától is ellette a festészet, mint művészet fontosabb szabályait. Művei között csendéletek szerepelnek a leggyakrabban.

1934. november 19-én Budapesten, a Nemzeti Szalonban a Magyar Őstehetségek Kiállításán, tíz alkotó, köztük Mária képviselte magát huszonhat művével. Tornyai 1936-ban bekövetkezett halála után a feledés veszélye fenyegette. Újabb mentorai, Galyasi Miklós és Kiss Lajos néprajztudós biztatták, hogy folytassa festői munkásságát.

1960-tól kezdve kiállításokon, a Vásárhelyi Őszi Tárlatokon szerepelt műveivel. 1963-tól tagja a Képzőművészeti Alapnak. 1968-ban, hat évtizedes művészi pályájának elismeréseként megkapta a Tornyai Emlékplakettet. 1977. január 19-én hunyt el Hódmezővásárhelyen.

Kovács Mária (1883-1977) életéről és művészi tevékenységéről Fülöp Erzsébet képzőművész, tanár publikált egy kiválóan elkészített feldolgozást 2003-ban. Az életrajzzal kapcsolatban nemrég előkerült egy fontos dokumentum. A hosszú élete során rendkívül sokat szenvedő és nélkülöző festőművészre felfigyelt a fővárosban élő Kiss Lajos (1881-1965) vásárhelyi kötődésű Kossuth-díjas néprajztudós, aki 1960 januárjában saját, illetve három országos, sőt Európa-hírű tudós és művész, Barcsay Jenő (1900-1988) festőművész, Lyka Károly (1869-1965) művészettörténész, valamint László Gyula régészprofesszor támogató aláírásával ellátott levelet küldött Vas Imréhez (1923-1969), „Hódmezővásárhelyi Tanácsának művészetszerető elnökéhez”. A levélben javasolták Vasnak, hogy Kovács Mária műveiből önálló kiállítást rendezzenek, másrészt felvetették a Tornyai Emlékplakett odaítélését az idős művésznő számára.

A kérés egyik fele teljesült. 1960 őszén létrejött Kovács Mária önálló kiállítása a Medgyessyteremben. Szóban László Gyula, írásban Kiss Lajos méltatta. Ami a Tornyai-díj odaítélését illeti, ez csak nyolc év múlva, 1968-ban valósult meg. A város első embere ekkor már Sajti Imre volt.

A levél borítékja nem maradt fenn, így a feladó pontos címét egyelőre homály fedi. Csak – a művésznővel való évtizedes munkakapcsolat miatt – valószínűsíthető, hogy Kiss Lajos a feladó. Ennek ellenére fontos forrás, mert valószínűleg Kovács Mária (aki nem tudott a levélről) ennek köszönhetően menekült meg az elfeledettségől. A hatvanas években szinte minden őszi tárlaton szerepeltek alkotásai, belépett a Magyar Népköztársaság Képzőművészeti Alapjába, magánszemélyek és intézmények is vásároltak festményeiből.

Forrás:

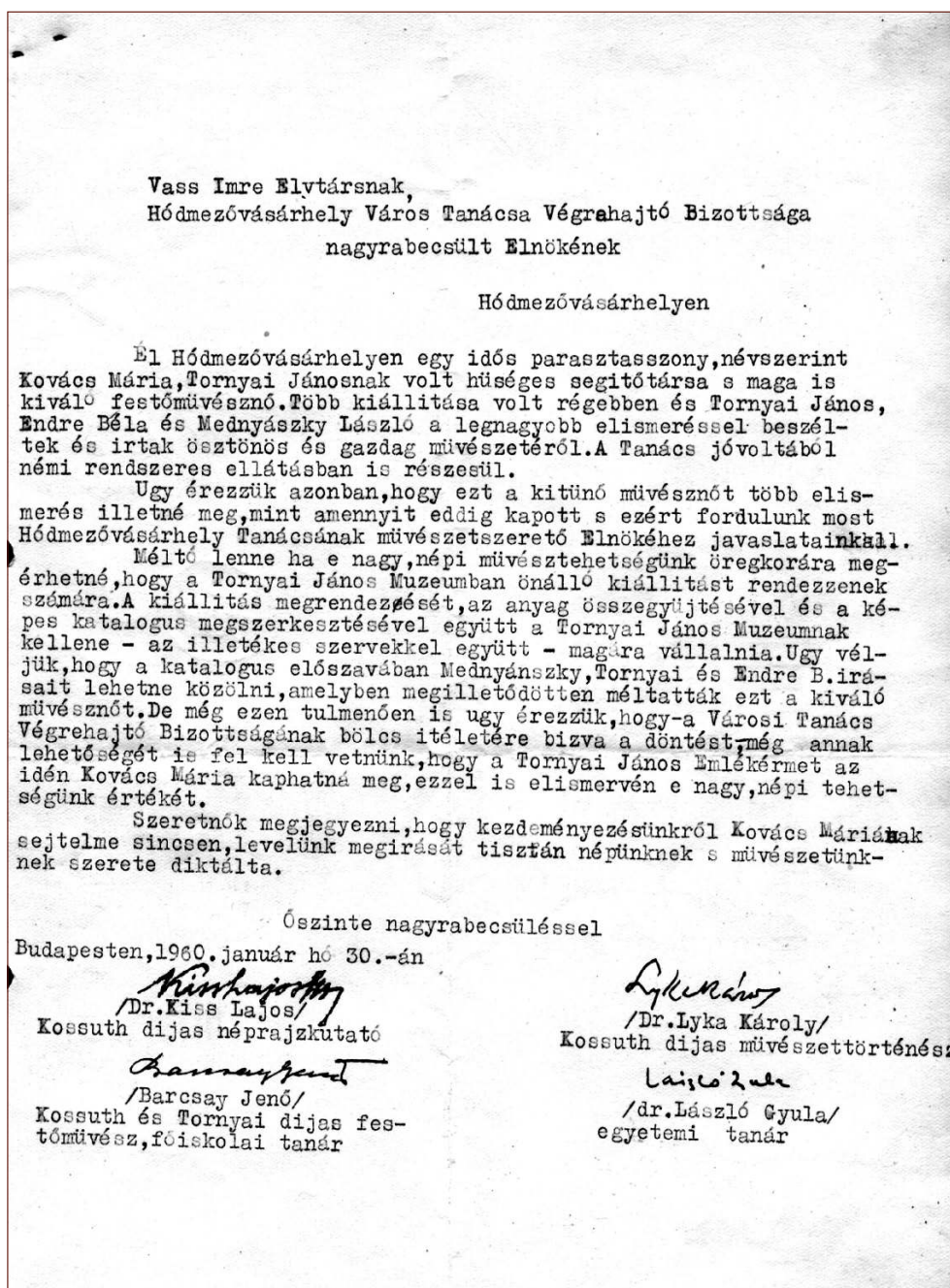
Csongrád Megyei Levéltár Hódmezővásárhelyi Levéltára Vas Imre vb-elnök iratgyűjteménye

Irodalom:

Fülöp Erzsébet: Mária. Kovács Mária (1883-1977). Hódmezővásárhely, 2003

Dömötör János: A vásárhelyi őszi tárlatok plakettel, díjjal, munkajutalommal elismert művészei 1954-2007 = A Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság évkönyve 2007. Hódmezővásárhely-Budapest, 2008. 373-390.

Presztóczy Zoltán

Fotók: Szenti Tibor. Retus: dr. Spissák Lajos

SZENTI TIBOR: MÁRI ALKOTÁS KÖZBEN — A DOHÁNY UTCAI HÁZBAN

MAGÁNY ÉS TÁRSASÁG

ÜNNEPI PILLANATOK

Pataki Ferenc, Olasz Attila és Olasz Sándor
(forrás: NLVK, fotó: Fülöpné Rákos Éva)

Dr. Olasz Sándor (1949. július 19. - 2011. február 21.) Irodalomtörténész, a *Németh László Társaság* elnöke, a *Tiszatáj* főszerkesztője. Lapunk indulásakor biztató gondolataival próbált segíteni. Mi most a *Magány és társaság* című könyvének *Jegyzet a boldogságról* írásának egy részletével búcsúzunk tőle.

„*A* mögöttünk lévő század fordulatai látszanak körvonalazódni. Hogy mit gondolunk a boldogságról, az legteljesebb mértékben összefügg, amit magunkról, a világgal való kapcsolatunkról gondolunk. Részei vagyunk-e még az egésznek? Kimondható-e még az egész? Megnevezni vagy megszólítani tudjuk-e a dolgokat? Mit gondolunk az irodalomról? Hisszük-e, hogy az irodalmi mű az embert fejezi ki, az emberi állapotot a világgal szemben? Azt a titokzatos folyamatot, melyben a világ átszűrődik rajtunk. Következésképpen a leírt szavak sem üresek, hiszen mögöttük asszociációk, élmények hullámanak, egyszóval maga az élet. Miközben szóépítményeinkből kikapuk, ablakok nyílnak élményre, életre, valóságra, természetesen nem azonosak azzal.

A fontos kérdéseket újra föltehetjük, mondta néhány évvel ezelőtt Esterházy Péter. „Magunk mögött hagytuk a hamis nyugalom végtelennek hitt évtizedét, mely azt gondolta magáról, hogy »megy minden« és mehet minden, nagy kérdésekkel nem kell és nem lehet foglalkozni, semmit se tudok vagy mindent tudok, ennek nincs jelentősége.” (A *szabadság nehéz mámore* kötetből A *Bermuda-háromszög* című írásából idéztem.) A világ arcába kell néznünk. Csakhogy ez az arc – továbbgondolva Esterházy kijelentését – már nem vagy nemcsak az az arc, ami Kosztolányi, Ottlik vagy Juhász Ferenc műveiből néz ránk. Amikor 2000-ben a *Szabadulás* című, csonkán maradt Márai-regény megjelent, Sándor Iván figyelmeztetett arra, hogy ez a mű törést jelez. A szabadulás nem szabadulás, s ami boldogság lehetne, valójában a boldogtalanság folytatása. Talán az sem véletlen, hogy az ezredforduló táján jön el a *Sorstalanság* (újra)olvasásának és valódi értéke fölfedezésének ideje. Köves Gyuri fordultatos életében az állandóság tudatosodik. Avagy milyen boldogság-töredéket és -lehetőséget mutat meg Krasznahorkai László *Háború és háborúja* a jók és nemesek eltűnéséről? Vagy Kukorelly Endre regénye (*Tündérvölgy*), mely az ironikus címmel pontosan ellentétet fogalmaz meg. Olvasom Kollár Árpád versét, a *Hajnali Részeg-észt*: „gondolni kéne valami szépre”, „olyasmit, hogy a lét, hogy a fények”, s a vers végén: „na, csókolom Kosztolányit”. Tandori Dezső írja a „*Jön! Jön! A Kosztolányi-125-!?*”-ben: „Ma már fogalmam sincs, mi ez / az egész. Nincs rá rész.” Meglehet, évtizedek óta már nemcsak az eltűnt idő, hanem az eltűnt egész (és rész) nyomában járunk?”

(in: *Jegyzet a boldogságról*. [2008] = *MAGÁNY és TÁRSASÁG KÖZÖTT*; *Tiszatáj* könyvek Szeged, 2009., p. 223-225)

ÜNNEP VÉGIGJÁRNI A TERMEKET...

Megszámolni is nehéz, hány kiállítás létrejöttében segítkezett, vagy hány művész alkotói életútját egyengette és segíti ma is Hegedűsné Dékány Magdolna, a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszttel kitüntetett, nyugalmazott művészeti referens. Kérésünkre Hódmezővásárhely legrangosabb művészeti kiállításáról, az *Őszi Tárlat*ról, mint a bíráló bizottság tagja idézi föl az emlékeit.

1977 szeptemberének első napján kerültem a Tornyai János Múzeumba, mint múzeumi népművelő. Ekkor már zajlott az az évi Tárlat rendezése. A következő évtől azonban a szervezés összes fázisával megismerkedhettem. Az Előkészítő Bizottság tavaszi ülésétől a decemberi zárásig. Az eltelt harminchárom év alatt öszszegyűlt tapasztalat alapján mondhatom, hogy a beküldött művek színvonala mindig igen heterogén volt. A zsűri alázatos munkájára mindig nagy szükség volt, és lesz a jövőben is azért, hogy egy egységesnek mondható, országos jelentőségű kiállítás jöjjön létre a kiválóított munkákból.

A képzőművészet kifejezőeszközei, a stílusok, egy örökké munkálkodó belső fejlődés következtében is változnak az évtizedek alatt, másrészt a világ is változik, melynek visszatükrözése a művészet elsődrendű feladata. Így új kifejezőeszközök és új témák sokaságával találkozunk az *Őszi Tárlatok* sorában, de valójában ez a megújulási képesség a biztosíték, a garancia arra, hogy bár a tárlat ötvenhét éves, mégis üde, mégis fiatal, mégis hiteles, minden évben új vonzerővel bír.

A vásárhelyiségre utaló jegyek vizsgálatakor had idézzem a fiatal művészettörténészt, Szabó Noémit, aki az 55. Vásárhelyi *Őszi Tárlat* katalógusának előszavában így ír:

„Az elmúlt évekhez hasonlóan az ideai válogatás is azt az üzenetet közvetíti, hogy Vásárhely nem kíván megfelelni az éppen futó művészeti trendek elvárásainak, ugyanakkor a hagyomány ápolása mellett mindent megtesz a szélesebb művészeti horizont befogadására. Az ötvenöt éves lét már önmagában bizonyítéka annak, hogy a szellemiséghez való hűség nem zárja ki szándékok és célok állandó aktualizálását. A gyorsan változó művészeti divatok, tiszavirág életű kezdeményezések és irányzatok útvesztőjében, feledhető és unalmas kiállítások hosszú sorában a vásárhelyi tárlat – Szuromi Pál *plasztikus metaforáját* idézve – az öreg diófa szívósságával és erejével él túl mindent és mindenkit, tegyük hozzá nem kevés új hajtást hozva.”

E kiállítás Európában szinte egyedülálló az ötvenhét éves évenkénti folyamatosságával és mégis őrizve megújító.

Az alapító atyák — Galyasi Miklós múzeumigazgató, Kurucz D. István festőművész, Szabó Iván szobrászművész és Almási Gyula Béla festőművész — meghívásos jelleggel szervezték meg a seregszemlét, csak az vehetett részt, adhatott be művet a zsűri elé, aki az alábbi négy kritérium valamelyikének megfelelt. Első forrás: Hódmezővásárhelyen élő művész, második forrás: itt született, már más városban élő, de gyökereivel idekapcsolódó alkotó, harmadik forrás: a Hódmezővásárhelyre letelepedő, negyedik forrás: a vásárhelyi Művésztelepekre rendszeresen visszajáró alkotó. Az *Őszi Tárlatok* ma is elsősorban az alapító elven működnek, ma is meghívásos jellegű, de már nem szigorúan a négy alapelv alapján. Az *Őszi Tárlatok* Előkészítő Bizottsága mindegyik tagjának joga van javaslatot tenni meghívandó alkotóra és a kurátor maga is dönthet ebben a kérdésben. Az Előkészítő Bizottság tavaszi nyitó ülésén minden évben felülvizsgálja a meghívottak listáját és módosít. A testület által elfogadott névsor alapján kapják meg a művészek a felkérő levelet műveik beadására. A beadható művek

A TUDOMÁNY ÉS A MŰVÉSZET KAPCSOLATA

Beszélgetés egy művész házaspárral

„Míg testünk anyagi valója a földhöz köt minket, addig a gondolataink és a szellemünk szabad”

(Komlowszky-Szvet Tamás)

Szabó Klára Petra 1981-ben, Hódmezővásárhelyen született. 2009-ben a Nyugat-Magyarországi Egyetem formatervező szakán szerzett diplomát. Komlowszky-Szvet Tamás 1982-ben, Gyulán született. 2007-ben végzett a Képzőművészeti Egyetem szobrász szakán. Házasságkötésüket követően Hódmezővásárhelyen telepedtek le. Jelenleg három város: Hódmezővásárhely, Budapest, Szeged határozza meg alkotói életútjukat és magánéletüket. A számos elismeréssel rendelkező, tehetséges, fiatal művész házaspárral a művészet és a tudomány kapcsolatáról, a művészet 21. századi szerepéről és jövőképükről beszélgettünk.

- Hogyan választottak, mi terelte Önöket a művészi pályára? Milyen családba születtek? Mindketten kiváló ismeretekkel rendelkeznek. Fiatal koruk ellenére magasan kvalifikált, számos elismeréssel rendelkező művészek, szakemberek. Genetikailag kódolva vannak az élet rejtett titkainak felfedezésére?

K.: Én mindig is művészettel szerettem volna foglalkozni. Sokáig grafikusnak tanultam, és csak az elmúlt pár évben kezdtem el festeni. A családban nincsenek művészek, viszont a szüleim mindig támogattak és segítettek céljaim elérésében. Nélkülük bizonyára nem tartanék itt.

T.: Az én családban sem volt művész, de a nők általában finom kézi munkát végeztek, míg a férfiak elsősorban a mezőgazdaságban dolgoztak. Úgy érzem, a szobrász irány mégis ezekből a képességekből lett összegyűrva: erőből és esztétikából. Ehhez persze még szükség volt a szellemi háttérre, amit érzésem szerint anyai nagyapám Szvet Antal adott át nekem, folyamatos támogatással és a tanulásra biztatással. Így én is szerencsésen elmondhatom, hogy a támogatás az én családom részéről is folyamatos.

- Úgy tűnik, mindkettőjüket hajtja valami különleges erő a nem mindennapi, új dimenziók megnyitása, „feltárása” felé. Mi motiválja Önöket?

K.: Nehéz ezt megfogalmazni. Én egyfajta „kényszert” érzek az alkotásra. Ha nem tudok festeni valamilyen oknál fogva, fizikailag érzem magam rosszul. Teljesen kikapcsol és ugyanakkor feltölt maga az alkotás folyamata, éppen ezért rengeteget dolgozok. Egyszerűen örömet lelem benne. Nagyon szerencsés vagyok, hogy azzal foglalkozhatok, amit igazán élvezek.

T.: Rám a megszállottság kifejezés illik a legjobban, amit a görögök „szent betegség”-nek definiáltak. Azaz olyan belső kényszer, mely lényegét tekintve pozitív. A végeredmény a mű, ugyanis általában értékesnek tekinthető. Emellett kíváncsi is vagyok.

- Szabó Klára Petra szakképzettségét tekintve formatervező, aki a látás, a tapintás után a szaglást és a hallást is a művészet kifejezőeszközeként éli meg. Gondolok itt az *A trófea* című alkotására. Annyira érzéki, hogy a „néző” is részesévé válik az intím pillanatnak. Rendkívül megható.

Miért mozgatta meg ez a fantáziáját?

K.: Még egyetemista voltam, amikor ezt a munkát készítettem. Valójában egy iskolai plasztikafeladatra készült, ahol a „trófea” volt a téma. A legtöbb embernek a tróféáról a különböző serlegek és díjak jutnak az eszébe — nekem a falra felakasztott állatfejek ugrottak be először. Még egészen friss házások voltunk akkor, és elég sok negatív megjegyzést kaptam ezzel kapcsolatban: szegény fiú, elvetted magad velem. Ezeket a megjegyzéseket már akkor is jót mosolyogtam, és igazából ezt a munkát egyfajta vicces válasznak szántam. Kezdetben Ron Mueck inspirált, és az ő munkáihoz hasonló, nagyon élethű maszkot szerettem volna készíteni. Végül elkészítettem egy maszkot, és projektorral vetítettem rá Tamás arcát. Időnként pislogott, a kiállító térben hallatszott a szuszogása és érződött az illata is. Valami élet szerettem volna létrehozni, és azt hiszem, sikerült is. Maga az installáció végül egy kicsi, sötét pinchehelységben került bemutatásra.

- Tudatos a rendkívüli érzékenységgel alkotott, a finom kis rezdüléseket is sejtető, gondolatiságában üzenő akvarelljeinek a kordokumentációs jellege?

K.: Igen, ez tudatos. Az Art & Style sorozatomnál (<http://artstyleblog.blogspot.com/>) ez volt a koncepcióm egyik alappillére.

Úgy gondolom, a divaton keresztül nagyon jól nyomon lehet követni az idő múlását. Ez a sorozat éppen ezért lesz mindig „mozgásban”. Tíz-tizenöt év múlva érdekes lesz visszanézni, harminc-ötven év múlva már retronak számít, száz év múlva pedig kordokumentációként tekintenek rá.

száma és mérete is limitált. A beérkezett alkotások fölött, mindig két napos bírálat során, az általában tíz-tizenegy főből álló szakértői grémium dönt és a döntés utáni anyagot láthatja a közönség a Tárlatokon.

A zsűri tagjai, a mindenkor kurátor, a múzeum igazgatója a Képző- és Iparművészeti Lektorátus képviselője, a képzőművészeti élet jeles képviselője – szakágak szerint – festők, grafikusok, szobrászok, keramikusok, művészettörténészek vagy művészeti írók. A zsűriben résztvevőket az Előkészítő Bizottság jelöléssel és szavazással dönti el. A zsűri munkájának kezdetén a kurátor és a múzeumigazgató ismereti a technikai részleteket, e fölött csak, és csakis a minőség a döntő szempont, nem az idetartozás, nem a kifejezés stílusa, csak a minőség.

A válság ellenére elmondható, hogy minden évben nő a beadott művek száma és nem csökken. Ha a tartalmi oldalt nézzük, akkor a minden embert érintő gond megjelenik az egyes művészek munkáin. Mondhatni, érzékeny reakciókat találhatunk e jelenségre. Hangsúlyoznám, ez inkább csak megérzés, hiszen egy jó mű nem direktben jelenít meg, hanem a képzőművészet eszközeivel tükröz.

Az Őszi Tárlatok kiállítói által létrehozott szellemi közösséget a jeles művészettörténész Németh Lajos már 1964-ben *Vásárhelyi iskola* címmel illette. A művészettörténet ma is használja ezt a terminus technikumot. Rangosztó jelentőségét láthatjuk, ha gondolatban végig soroljuk a Tornyai-plakettesek névsorát, most csak a kezdet: Medgyessy Ferenc és az 57. Őszi Tárlat nagydíjasa Fehér László. Értéktérítő és rangosztó jellegét kiemeli továbbá az igen tehetséges fiatal alkotóművészek egyre meghatározóbb jelenléte a seregszemlén, immár évek óta.

Delacroix írja naplója legutolsó bejegyzésében:

„A kép első kötelessége, hogy ünnep legyen a szem számára.”

Úgy érzem, számomra ennek a kötelességnek az Őszi Tárlatok sora eleget tesz. Valóban ünnep végigjárni a termeket, már több mint harminc éve. Ez a szépség és ez a mindenkor üzenete is. Nincs kiválasztott mű, nem is volt soha, mindegyik Tárlatról őrzök a lelkemben és szememben több tizedet is. Szeretném azonban a művészet kedvelőinek a figyelmét felhívni Vásárhelyi fiatal tehetségére, Szabó Klára Petra festőművészre és az ő munkáira.

Hegedűsné Dékány Magdolna

SZABÓ KLÁRA PETRA:

Fekete és fehér és ágy

- Megérintett a Séta oda, ahová lehet, vágyva oda, ahova nem lehet gondolati és képi ábrázolása. Miért fontos a műfajok találkozása?

K.: Körülbelül egy fél éve úgy éreztem, hogy már nem tudom kifejezni magam pusztán a festészet eszközével. Egy festménybe képtelen voltam már belesűríteni a mondanivalómat, ezért kezdtem el kísérletezni animációkkal. Jelenleg ilyen és ehhez hasonló animációkon dolgozom. A képkockákat továbbra is megfestem akvarellal. Szerintem fontos, hogy az ember mindig merjen változtatni, megújulni. Éppen ezért nem is szeretem magam festőnek nevezni, mert most festek, de lehet, hogy két év múlva már videókat fogok készíteni.

- Komlowszky-Szvet Tamás szobrász. Ha lenne „tudós szobrász”, szívesebben használnám ezt a kifejezést Önre.

Az esztétikai élményen túl műfaji határokat átlépő alkotásokat, produkciókat jelent meg.

Szinte a természet törvényeinek határait feszegeti. Gondolok itt az Anyag nélkül alkotásaira. Mire hívja föl a figyelmet?

T.: Munkáimban a tudomány és a művészet kapcsolatát kutatom. Mivel a tudomány eredményei megváltoztatják életünket, mindennapjainkat, azok pozitív és negatív következményeivel is foglalkoznunk kell. Az anyagtalanság sorozatnál - túl a plasztikai kérdéseken - olyan filozofikus témák is érdekelnek, mint a test és a szellem kapcsolata. A mai anyagi világban sem szabad elfelejtenünk a valós értékeket, s míg tes-

tünk anyagi valója a földhöz köt minket, addig a gondolataink és a szellemünk szabad.

- Lenyűgöző s egyben félelmetes, a Lebegő szobor, illetve az azzal kapcsolatos felismerése, gyakorlati megvalósítása. Ezért megkapta a Talentum Akadémiai és Művészeti Díjat, mely a fiatal tudósok és művészek elismerése.

T.: A Talentum akadémiai elismerés nagy megtiszteltetés számomra, amit minden biztonnal a munkám tudományos elmélyültségéért ítéltek nekem. Öt éven át kutattam a lebegés képzőművészeti lehetőségeit, és készítettem a témában elektromágneses lebegést alkalmazó installációkat. A *Határ* című kinetikus műben például egy új bolygót hoztam létre, amelyen élet is lehetséges.

- Az Ön alkotói felfogásában hogyan fogalmazná meg a művészet szerepét napjainkban? Talán átértékelődik a – klasszikus értelemben vett – művészet fogalma? Ha igen, hogyan?

T.: Alkotói felfogásomban nagy érdeklődéssel fordulok a legújabb technikai elemek kínálta lehetőségek felé. Mind társadalomkritikusan, mind kísérletezve használom ezeket a technikai újdonságokat. Ebben a hozzáállásban finoman megtalálhatóak a művész új feladatai, azaz a társadalmi érzékenység és az állásfoglalás. Én a tudomány napjainkat befolyásoló és átalakító jelenségeit vizsgálom és emelem be a művészeti diskurzusba, míg mások konkrét társadalmi problémákkal foglalkoznak. Mivel a művészet már a kezdetek óta nem a külső, hanem a belső tartalmakra reagál érzékenyen, ez a jelleg így mégsem teljesen új.

- Mi az Ön alkotói üzenete?

T.: Egy alkotást nem az anyaga, nem is a megmunkáltság szépsége, a kéz ügyes mozdulatai tesznek értékessé, hanem a tartalmát képező gondolatok.

- Ha a kiállításokat kihívásként fognánk föl, mely/ melyek voltak a legmeghatározóbbak? Miért?

K.: Nekem a 2009-es Viltin Galériás Art & Style kiállítás az egyik legmeghatározóbb. Az volt az első komolyabb önálló kiállításom. A sorozaton, amit kiállítottam, két teljes évig dolgoztam. Nagyon sok munkám volt benne, és a galériának hála, a kiállítás is nagyon jól sikerült. Ugyanakkor szeretném még megemlíteni a külföldi art fair-eket. A tavalyi évben öt vásáron szerepeltem a munkáimmal. Ezek szintén fontos átlomások az életemben. A Viltin Galéria segítségével juthattam így ki, és kaptam bemutatkozási lehetőséget többek között Dubaiban és Bécsben.

T.: Számomra a 2006-ban az egyetem kiállítóterében, a Parthenon-fríz teremben megrendezett önálló kiállításom volt az első mérőföldő. Ezen a kiállításon mutattam be az első, lebegés-

sel foglalkozó munkáimat, melyeket Vilt Tibor szobrászművésznek ajánlottam. Az ő pályája inspirált a legjobban, valamint a lebegéssel kapcsolatos tervei keltették fel bennem a vágyat a földtől való elszakadás iránt.

Emellett első önálló külföldi bemutatkozásom Düsseldorfban hatalmas izgalom volt, és meghatározó élmény volt az is, hogy munkáimat bemutathattam a londoni Kinetica Art Fair-en 2010-ben.

- Vásárhely – Szeged – Budapest jelenti az életteret, de mit jelent a tradíció, a vásárhelyiség gondolata?

K.: Én itt születtem, bár a tanulmányaimat tízéves koromtól más városokban végeztem. Ettől függetlenül vásárhelyinek tartom magam. Talán úgy tudnám legjobban megfogalmazni a vásárhelyiséget, hogy bár rengeteget utazok, sokfelé járok az országban és a világban, de mindig jó érzés hazajönni. Lehet, hogy később elköltözzünk és máshol fogunk élni, de „a haza és az otthon” mindig Vásárhely marad számomra.

T.: Bár én nem ide születtem, de a várost – művészeti pezsgése, kulturális nyitottsága miatt – egyre inkább a sajátomnak érzem.

- Elismert, sőt közismert művész házaspár. Milyen jövőképet alkottak maguknak?

K.: Ez folyamatosan változik. Valójában nincsenek hosszú távú terveink. Fiaitok vagyunk még, próbálunk minden lehetőséget megragadni. Mindig keresünk új kihívásokat, és folyamatosan pályázunk. Hamarosan Rómába költözünk egy időre, ugyanis Tamás nyert egy két hónapos ösztöndíjat. Én szeretnék még tovább tanulni. Tamás jelenleg a Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskolájába jár, és én is szeretnék valami hasonló képzésben részt venni, de külföldön. Nagy álmom még egy japán *rezidenciaprogramon* való részvétel is.

T.: Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a szakmai és a családi terveink egybevágnak. Ahhoz, hogy folyamatos legyen a lendület, mindig új és új célokat tűzünk ki. Én pillanatnyilag szeretném a legtovább kihozni a képzőművészeti doktori programból (Doctor of Liberal Arts), de már most körvonalazódik bennem a következő cél: egy holland vagy német Ph.D. megszerzése is. Művész házaspárként fontos, hogy mindenben támogatjuk egymást, és az egyéni eredményeknek is közösen örülünk.

Kívánjuk, hogy váljanak valóra az álmaik, s különből hazatérve, szellemiségükben megújulva alkossanak mindannyiunk örömeire!

Benácz Katalin

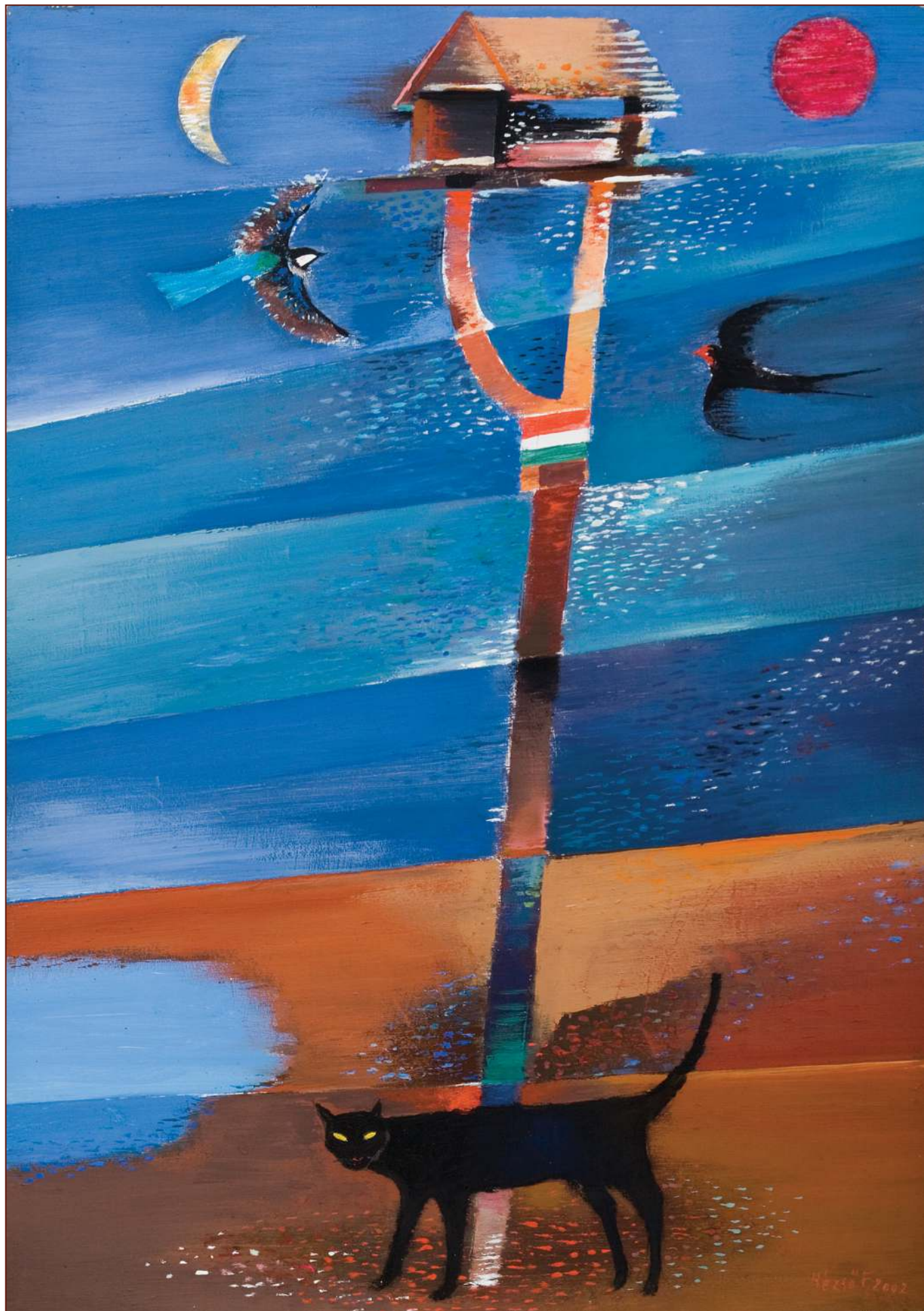
(forrás: Szabó Klára Petra & Komlowszky-Szvet Tamás)

TAMÁS & KLÁRA

KOMLOVSZKY-SZVET TAMÁS: ANYAG NÉLKÜL

HÉZSŐ FERENC: MENEDÉK, 2002.